

HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

GYERMEKJOGI JELENTÉS 2022

TARTALOM

ELŐSZÓ	4	Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága	30
Módszertan	4		
A) ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK	6	A magánélet védelme	31
Jogalkotás és intézkedések	10	A megfelelő információkhoz való hozzáférés	33
Forráselosztás	13	E) GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK	35
Független ellenőrzés	17	Bántalmazás, elhanyagolás	35
Civil együttműködés, az Egyezmény terjesztése	19	Testi fenytés	37
B) A GYERMEK FOGALMA	21	F) CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOSKODÁS	38
C) ÁTFOGÓ ALAPELVEK	22	Családi környezet és alternatív gondoskodás	38
A diszkrimináció tilalma	22	Családjukon kívül élő gyerekek	41
A gyermek legjobb érdeke	24	G) FOGYATÉKOS-SÁGGAL ÉLŐ GYERMEKEK	44
A gyermek véleményének tiszteletben tartása	25		
D) POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁGJOGOK	29		
Állampolgárság	29		

H) ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT	48	K) A BIZOTTSÁG KORÁBBI ZÁRÓ ÉSZRE- VÉTELEINEK NYOMON KÖVETÉSE	65
Egészség és egészségügyi ellátás	48	Fakultatív Jegyző- könyv a gyermekek elleni szexuális visszaélésről	65
A fiatalkorúak egészsége	51	Fakultatív Jegyző- könyv a gyermekek védelméről	66
Életszínvonal	53	fegyveres konfliktusokban	
I) OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA	54	L) A KOMMUNI- KÁCIÓS ELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV RATIFIKÁCIÓJA	68
Pihenés, szabadidős, rekreációs, kulturális és művészeti tevékenységek	58	Fakultatív Jegyző- könyv a kommuni- kációs eljárásról	68
J) KÜLÖNLEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK	59		
Menedékkérő, menekült és migráns gyermekek	59		
Gyermekekre vonatkozó igazságszolgáltatás	61		
Bűncselekmények gyermekáldozatai és -szemtanúi	62		

ELŐSZÓ

Évek óta arról írunk itt az előszóban, hogy egyre kevesebb adatból és információból vagyunk kénytelenek dolgozni. Idénre már nemcsak a hivatalos források apadtak el szinte teljesen, de nagyon szembeötlő az is, mennyivel kevesebb kutatás, tanulmány, szakmai anyag készült a gyermekjogokat érintő kérdésekben. 2016-ra vonatkozóan, amikor az első jelentést készítettük, még válogattunk a szakmai források között. A 2022. év kapcsán viszont alig-alig találtunk reprezentatív, átfogó, vagy az aktuális helyzet részletes, tényszerű bemutatásával foglalkozó anyagokat. A források között egyre több az újságcikkekre hivatkozás, ami a végletekig megosztott médianyilvánosság miatt ma már egyértelműen magában hordozza az átpolitizáltság kockázatát, vagy legalábbis a semleges, objektív tájékoztatás megkérdőjelezhetőségét. Ez nemcsak nekünk rossz, hanem mindenkinek. Szükség van a minőségi újságírásra, és a közvélemény tájékoztatására, de az komoly gond, ha egy-egy kérdésben csak erre támaszkodhatunk. A valóság megismerése, a trendek bemutatása, egy-egy részterület alapos elemzése nélkül mindannyian kiszolgáltatottabbak és sérülé-

kenyebbek vagyunk, ami azt jelenti, hogy a nap végén a gyerekeknek lesz rosszabb.

A jelentést a legjobb tudásunk szerint állítottuk össze, mégsem tud választ adni arra a kérdésre milyen volt gyerekek lenni 2022-ben. Nagyon eltérő gyermeki sorsok vannak régiók és társadalmi csoportok, egyéni élethelyzetek szerint, és megannyi rendszerszintű tényező befolyásolja, hogyan érezték magukat a 18 éven aluliak Magyarországon. Ráadásul sok tekintetben 2022 nem is új dolgokat hozott, hanem csak tisztán megmutatta hosszú évek (időnként évtizedek) negatív trendjeinek eredményét. A következőkkel szembesülünk most, miközben az okok és a kiváltó tényezők a múltban húzódnak – vagy évek óta tartó halogatások miatt most csúcspontba érnek.

A tavalyi év példáját követve idén sem emelünk ki egy-egy adatot a jelentésből itt az előszóban. Egészében érdemes elolvasni az anyagot, és kontextusában értékelni a 2022-es év történéseit.

Módszertan

A 2022-es év gyermekjogi szempontból legfontosabb történéseit összegző jelentés az előző évekhez hasonló módszertannal készült. Az előkészítés során elsősorban három területről gyűjtünk adatot és információt:

- 2022-ben elfogadott, illetve hatályba lépett jogszabályok, módosítások;
- 2022-ben publikált szakmai anyagok, statisztikai és információs források;
- 2022-ben megjelent tudósítások, hírek, médiamegjelenések.

A jelentés összeállítása előtt minden évben komoly kutatómunka zajlik – valójában az aktuális év során folyamatosan gyűjtjük az információkat, adatokat, kutatások eredményeit, és arra alapozzuk a jelentést, illetve a döntéseket, hogy az egyes gyermekjogi területeken mit látunk, mi volt a legfontosabb történet, változás, kihívás.

Hetedik éve készül Gyermekjogi jelentés, így folyamatosan figyelemmel tudjuk követni a gyermekvédelmi statisztikai adatgyűjtést nemcsak tartalmi, de működési oldalról is. Többek között azt a tényt is, hogy egyre nehezebb adatokhoz jutni, illetve hogy **a nyilvánosan is megismerhető adatok később kerülnek publikálásra.** Gyakran fél-, egyéves lemaradással. Ezért a gyermekvédelmi adatok (ahol sikerült

ehhez hozzájutnunk) az idej jelentésben is általában a 2021-es évre vonatkoznak, mivel 2023 májusában, a kézirat lezárásakor még csak azok érhetőek el. Ezen túlmenően, tekintettel arra, hogy több területen sem kaptunk olyan adatokat, amivel dolgozni tudtunk volna, a korábbi évek tendenciáit és változásait vettük át. Így például áttekintettük, hogy a rendszerváltás (1990) óta milyen struktúrában és hogyan működött a gyermekvédelem.¹

Szintén újdonság, hogy ebben a jelentésben a gyermekjogi kérdésekben jogsegélyszolgálatot vagy tanácsadást működtető szervezetek 2022. évi tevékenységéről is megpróbálunk egy rövid áttekintést adni.

A 2022. évi Gyermekjogi jelentést a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány szakmai csapata állította össze, de az egyes részek megírásához más szervezeteknél dolgozó szakembereket közvetlenül is bevontunk. A jelentés első változatát az egyes cikkekhez kapcsolódóan kiterjedt szakmai tapasztalattal és tudással rendelkező lektorok nézték át.

A jelentés elkészítésébe 2022-ben is bekapcsolód-

tak a Hintalovon Alapítvány Kiskorú Kollégái, összesen kilencen. Közülük öttel három alkalommal találkoztunk. Az első alkalmon megismertük a korábbi jelentéseket, és átbeszéltük az ő szerepüket. A másik két alkalmon közös és kiscsoportos beszélgetések során meghatározták a gyerekek azokat a témákat és eseményeket, amelyeket általános- és középiskolás szemmel jelentősnek ítélték 2022-ből. A visszaemlékezések segítségével egyénileg fogalmazták meg észrevételeiket. Egy külön alkalommal további négy Kiskorú Kollégánkkal is beszélgettünk a témáról, amelyről hangfelvétel alapján leíratot készítettünk. A gyermekjogi jelentésben a **gyerekek véleménye így közvetlenül is helyet kap.**²

A korábbi évekhez hasonlóan a jelentés az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága felé való jelentéstétel, és a gyermekjogi klaszterek felépítését követi.

A 2016 óta évente megjelentetett jelentések elérhetőek a www.hintalovon.hu oldalon.

A 2022. évi anyaggal kapcsolatos észrevételeket az alábbi e-mail-címre várjuk: info@hintalovon.hu. Köszönjük!

1 Köszönjük Katonáné Pehr Erika szakértői segítségét ennek elkészítéséhez.

2 „Kiskorú Kolléga meglátása”.

ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK

2022-ben változott az **ágazati irányítás** rendszere, és fontos személyi változások is történtek. Novák Katalin köztársasági elnökké való kinevezését követően a kormány rendelete¹ alapján a családokért felelős tárca nélküli miniszter általános jogutódja a Miniszterelnökséget vezető miniszter (Gulyás Gergely) lett. A családokért felelős tárca nélküli miniszter feladat- és hatáskörét pedig a miniszter vette át. Ezzel ennek a területnek a kiemelt kezelése ilyen módon megszűnt. De az ágazati irányítás tekintetében a legmeghatározóbb mégis a 2022. évi II. törvény és az ahhoz kapcsolódó Statútumrendelet², amely Magyarország minisztériumainak felsorolását tartalmazza, ill. meghatározza a gyermekjogokat is érintő egyes területek minisztériumokhoz és (fő)osztályokhoz való tartozását.

A **Belügyminisztériumhoz** (BM) került a társadalmi felzárkózás (ami nem változott az előző ciklushoz képest), az egészségügy (benne a gyermek-egészségügy), a gyermekek és az ifjúság védelme, a kábítószer-megelőzés és kábítószerügyi koordinációs feladatok (ez korábban is ide tartozott), a köznevelés, valamint a szociálpolitika. A **Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz** (KIM) került a szakképzés, a családpolitika, illetve a gyermek- és ifjúságpolitika.

A 135. § (1) bekezdés c) pontja alapján a KIM-hez

tartozik a gyermeki jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése. Az új struktúrában a feladat és **hatáskörökben elválik egymástól a „politika” (pl. stratégiaalkotás, szakpolitikai tervezés) és a „védelem”**, valamint az örökbefogadás kikerült a gyermekvédelem ágazati köréből, ezzel is tovább darabolva (szakmailag vagy a nyilvánosság előtt meg nem indokolt módon) a gyerekeket érintő kérdéseket.

A 2022-es évben végrehajtott szerkezeti átalakítás ismételten felhívta a figyelmet arra a jelenségre, ami az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága előtt rendszeresen megjelenik a **magyar országjelentések vitájában és az ún. árnyékjelentésekben**: az ágazati irányítás fragmentáltságára és a folyamatosan változó szervezeti, strukturális keretek okozta kockázatokra és sérülékenységre. Így különösen az **együtműködés, az információáramlás, valamint a hosszú távú stratégiaalkotás területein érezhető hiányokra és kihívásokra**. A négyévenkénti kormányváltások ill. kormányátalakítások jellemzően változó irányítási struktúrákat is eredményeznek Magyarországon. Ennek szemléltetésére készítettünk egy grafikont (1. ábra), ami az 1990 és 2022 közötti időszak változásait mutatja a gyermekvédelem rendszerét irányító minisztériumok feltüntetésével.

1 832/2021. (XII. 30.) Korm. rendelet a Miniszterelnökséget vezető miniszter család-, gyermek- és ifjúságpolitikai feladat- és hatáskörébe tartozó jogszabályok meghatározásáról és egyes kormányrendeletek módosításáról.

2 182/2022. (V.24.) korm. rendelet releváns rendelkezései: a BM esetében (66. § (1) bekezdés), a KIM esetében (128. §).

1. ábra. A gyermekvédelem ágazati irányítási rendszerének változásai 1990 és 2022 között, az irányító minisztériumok alapján

2012 és 2022 között az Emberi Erőforrások Minisztériuma, mint irányító, stabilabb kereteket teremtett, bár a hatásköri és illetékességi szabályok árnyalják a képet. A gyermeki jogokkal és a szélesen értelmezett gyermekvédelmi politikával kapcsolatos ágazati irányítás ebben az időszakban is szétszabdalt volt, nem egy erős, e célból létrehozott szaktárcához tartozott.

1990-től kezdődően napjainkig folyamatosan fennálló tartós problémaként értékelhető a gyermekjogokat érintő **koordináló, monitorozó és értékelő funkció hiánya**.

A Belügyminisztériumnak 1994 és 2002 között is voltak részkompetenciái, azonban ez később megszűnt, és csak 2018-ban lett újra nevesített, ágaza-

ti irányítási szereplő (akkor a gyermeki jogok és az esélyegyenlőség területein) (lásd 1. táblázat). Ehhez képest különösen elgondolkodtató a 2022-es új struktúra, és abban a soha korábban ilyen feladatot el nem látó Belügyminisztérium központi szerepe, és a teljesen új aktorként belépő Kulturális és Innovációs Minisztérium, ami ráadásul megkapta a gyermekjogok témáját (azt a területet, ami korábban több ciklusban is belügyminisztériumi kompetenciába tartozott).

A 2022-ben kialakult rendszerben a BM rengeteg egymástól eltérő szakmai, ágazati működési logikájú területet kapott, amelyek közül többet soha nem vitt (pl. köznevelés), ami így összességében koordinációs és szakmai problémákhoz is vezethet.

1. táblázat: A gyermekvédelem ágazati irányításának rendszere 1990-2022¹.

Időszak	Szabályozás alapja	Ágazati minisztérium megnevezése	Ágazati Minisztérium szervezeti egysége/területei	Más minisztériumok/szervezetek
2022.	2022. évi II. tv.	Belügyminisztérium (miniszter: dr. Pintér Sándor)	12/2022. (VI. 28.) BM utasítás szerint a <i>gondoskodáspolitikáért felelős államtitkár</i> területei. Pl.: - szociális és gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni ellátások - a szociális - a gyermekek napközbeni ellátása szolgáltatás kivételével -, a gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltatások - gyermekek esélyteremtése - „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottsága elnöke <i>Főosztályok. Pl.:</i> - Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya - Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály - Gyermekesély Főosztály	Kulturális és Innovációs Minisztérium (miniszter Csák János) A 3/2022. (VIII. 8.) KIM utasítás szerint a <i>családokért felelős államtitkár</i> területe. Pl.: - örökbefogadás irányítása (Központi Hatóság) - ifjúságpolitika kialakítása - kora gyermekkori intervenció koordinálása - gyermeki jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése - gyermekek napközbeni ellátásnak irányítása <i>Főosztályok. Pl.:</i> - Örökbefogadási és Nőpolitikai Főosztály A BM <i>Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézete</i> ellátja a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi terület szakmafejlesztési feladatait.
2018.	2018. évi V. tv.	Emberi Erőforrások Minisztériuma (miniszter: 2018-2022 Kásler Miklós)	16/2018. (VII. 26.) EMMI utasítás szerint a szociális államtitkár területei : - a szociális - a gyermekek napközbeni ellátása kivételével -, a gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltatások - szociális és gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni ellátások - örökbefogadás <i>Főosztályok:</i> ² Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya A család- és ifjúságügyért felelős államtitkársághoz tartozott pl. a gyermekek napközbeni ellátása, a gyermeki jogok területe. <i>Főosztályok:</i> - Család- és Nőpolitikai Főosztály - Gyermekügyi Főosztály	Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézetéről szóló 12/2021. (IV. 29.) OGY határozat elfogadása. 2021. július 1-jétől létrejött az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat. <i>Belügyminisztérium</i> - gyermeki jogok - esélyegyenlőség <i>Később a Családpolitikáért felelős tárca nélküli miniszter</i> területe lett. Pl: - örökbefogadás rendszerének irányítása (Központi Hatóság) - gyermekek napközbeni ellátásának rendszere
2014.	2014. évi XX. tv.	Emberi Erőforrások Minisztériuma (miniszter: 2012-2018 Balog Zoltán)	A 33/2014. (IX. 16.) EMMI utasítás szerint - Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály , azon belül Gyermekvédelmi, valamint Gyámügyi Osztály) - Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya - Családpolitikai Főosztály <i>Más államtitkárság keretében:</i> <i>Gyermek és Ifjúsági Osztály</i> <i>Gyermekesély és Oktatási Osztály</i>	Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság létrejött a 1496/2012.(IX.13.) Korm hat. alapján Az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ (2012), majd az Integrált Jogvédelmi Szolgálat létrejött a 381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet alapján 2015-2016. között Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet néven működött tovább az NCSZSI
2010.	2010. évi XLII. tv.	Nemzeti Erőforrások Minisztériuma 2012.május 14-ig Emberi Erőforrások Minisztérium (EMMI) (miniszterek: 2010-2012 Réthelyi Miklós 2012-2018 Balog Zoltán)	6/2010. (X. 19.) NEFMI utasítás szerint - gyermek- és ifjúságvédelem - a gyermek- és ifjúságpolitika Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály , azon belül Gyermekvédelmi Osztály, valamint Gyámügyi Osztály. (Esélyegyenlőségi Főosztályon belül külön Gyermek- és Ifjúsági Osztály)	Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Köz-alapítvány megszüntetése 1072/2011. (III. 23.) Korm. hat. alapján Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetként működött ismét 2011-2015 között az SZMI Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 2012. évi összevont kormányjelentését az EMMI készítette elő.

1 Készítette: Katonáné Pehr Erika

2 Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 2019.évi 6. kormányjelentését az EMMI készítette elő.

Időszak	Szabályozás alapja	Ágazati minisztérium megnevezése	Ágazati Minisztérium szervezeti egysége/területei	Más minisztériumok/szervezetek
2006.	2006. évi LV. tv. módosította a 2008. évi XX. tv.	Szociális és Munkaügyi Minisztérium (miniszterek: 2006-2007 Kiss Péter 2007-2008 Lamperth Mónika 2008-2009 Szücs Erika 2009-2010 Herczog László)	70/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet a szociális és munkaügyi miniszter feladat- és hatásköréről Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály két osztállyal	Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet (SZMI) létrejött 2007-2010 között. Egészségügyi Minisztérium Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási és Kulturális Minisztérium (2008-ban Önkormányzati Minisztérium)
2004.	2004. évi XCV. tv. módosította a 2002. évi XI. tv-t	Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (miniszter: 2004-2006 dr. Göncz Kinga)	289/2004. (X. 28.) Korm. rendelet az ifjúsági, családügyi, szociális és esélyegyenlőségi miniszter feladat- és hatásköréről Fontos területei pl: szociál- és családpolitika, gyermekpolitika, ifjúságpolitika, esélyegyenlőség, roma társadalmi integrációs politika. Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály két osztállyal	Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (2007-ben átalakult) Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány
2002.	2002. évi XI. tv.	Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium (miniszterek: 2002-2003 dr. Csehák Judit 2003-2004 dr. Kökény Mihály)	142/2002. (VI. 28.) Korm. rendelet az egészségügyi, szociális és családügyi miniszter feladat- és hatásköréről Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály , azon belül Alap és Szakellátási Osztály, valamint Családjogi és Gyámügyi Osztály	Gyermek, -Ifjúsági és Sportminisztérium gondozásában készült el a Gyermekjogi Egyezmény 2002. évi kormányjelentés Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány létrejött a 2234/2003. (X.1.) Korm. hat. alapján Belügyminisztérium Oktatási Minisztérium
1998.	1998. évi XXXVI. tv.	Szociális és Munkaügyi Minisztérium (miniszter 1998-2002 Harrach Péter)	171/1998. (X. 15.) Korm. rendelet a szociális és családügyi miniszter feladat- és hatásköréről Gyermekvédelmi Főosztály , azon belül Alap és szakellátási osztály, valamint Gyámügyi Osztály	Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet megalakulása 1998-ban a korábbi három szervezet összevonásával, majd átalakulva 2000-ben létrejött Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Belügyminisztérium Egészségügyi Minisztérium Oktatási Minisztérium
1994.	1994. évi LVI. tv.	Népjóléti Minisztérium (miniszterek: 1994-1995 dr. Kovács Pál 1996-1998 dr. Kökény Mihály)	154/1994. (XI. 17.) Korm. rendelet a népjóléti miniszter feladat- és hatásköréről szóló 49/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet módosításáról Család-, Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály azon belül Alap és Szakellátás és Gyámügyi Osztály ¹	Belügyminisztérium Művelődési és Közköztudományi Minisztérium
1990.	1990. évi XXX. tv.	Népjóléti Minisztérium (miniszter: 1990-1994 dr. Surján László)	49/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet a népjóléti miniszter feladat- és hatásköréről Család-, Gyermek és Ifjúságvédelmi Főosztály , azon belül Alap és Szakellátás és Gyámügyi Osztály	MEH Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanács MEH Gyermek és Ifjúságérdekegyeztető Tanács Belügyminisztérium Művelődési és Közköztudományi Minisztérium Háttérintézmények: - MEDINFO-GYIFO (gyermek és ifjúságvédelmi módszertani és továbbképzési osztálya) - Bölcsődék Országos Módszertani Intézete - Csecsemőotthonok Pikler Emmi Országos Módszertani Intézete

1 Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 1996. évi kormányjelentését a MEH koordinálta.

A **fragmentált ágazati irányítás** miatt eltűnni látszanak olyan korábban még nyomon követhető területek, mint pl. a prevenció és a gyermek- és ifjúságvédelem helyzete a köznevelésben és a szakképzésben.

Általánosságban elmondható, hogy a **2022-ben ki-**

alakított rendszer szükségtelenül szétdarabolja az ágazatot. A jelenlegi BM-KIM feladatkör megosztásnak ugyan vannak előzményei, de az a tény, hogy 2022-ben sok minden bekerült a BM alá, koordinációs deficithez, eljelentéktelenedéshez vezethet, és összességében erodálja a szakmapolitikai felelősséget.

Jogalkotás és intézkedések

2022 egyik legfontosabb eseménye az április 3-án (az általános választásokkal egy időben tartott) **népszavazás** volt. A népszavazást az NVB **érvénytelennek nyilvánította**, mert a leadott érvényes szavazatok száma nem érte el az érvényességi küszöböt (szavazásra jogosultak több mint 50%-a). A **2021. évi gyermekjogi jelentésben** részletesen bemutat-

tuk a népszavazáshoz kapcsolódó aggályokat, magyar és nemzetközi tiltakozásokat, ezért most csak az eredményeket részletezzük.

A **népszavazásra bocsátott kérdések**, a rájuk leadott szavazatok szerint a következőképpen alakultak:

1. Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek köznevelési intézményben a szülő hozzájárulása nélkül szexuális irányultságokat bemutató foglalkozást tartsanak? Erre a kérdésre összesen 5 628 138 szavazatot adtak le, az érvényes szavazatok száma 3 910 436 volt (az összes választópolgár 47,60 százaléka). Az igen szavazatok száma 300 282 (7,68 százalék), a nemeké 3 610 154 (92,32 százalék) volt.) (Érvénytelen szavazatok száma: 1 717 702).
2. Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára nemi átalakító kezeléseket népszerűsítsenek? Az érvényes szavazatok száma ennél a kérdésnél 3 880 381 (ez az összes választópolgár számának 47,23 százaléka) volt, az igenek száma 158 447 (4,08 százalék), a nemeké 3 721 934 (95,92 százalék). (Érvénytelen szavazatok száma: 1 747 757).
3. Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek fejlődésüket befolyásoló szexuális médiatartalmakat korlátozás nélkül mutassanak be? Az érvényes szavazatok száma ennél a kérdésnél 3 872 161 (ez az összes választópolgár számának 47,13 százaléka). Az igen szavazatok száma 180 785 (4,67 százalék), a nemeké 3 691 376 (95,33 százalék). (Érvénytelen szavazatok száma: 1 755 977).
4. Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek a nem megváltoztatását bemutató médiatartalmakat jelelniessenek meg? Ennél a kérdésnél az érvényes szavazatok száma 3 870 042 (ez az összes választópolgár számának 47,11 százaléka), az igenek száma 186 938 (4,83 százalék), a nemeké 3 683 104 (95,17 százalék). (Érvénytelen szavazatok száma: 1 758 096).

A népszavazás kapcsán 2022-ben több civil szervezet is **érvénytelen voksolásra** buzdított. Velük szemben a Nemzeti Választási Bizottság (NVB) bíróságot szabott ki, amelyet azonban később a **Kúria** nem hagyott helyben¹. Indoklásában kimondta, hogy a szervezetek véleménynyilvánításhoz való alapjogukat gyakorolták, ami az NVB által megjelölt indokok alapján törvényesen nem volt korlátozható.

2022-ben 51 gyermekjogi szempontból releváns jogszabály született, amiből (ha a 2023. évi költségvetés elfogadását is beleszámoljuk), **mindössze négy a törvényi szintű norma**, a többi alacsonyabb, kormányrendeleti szintű jogalkotás volt. Az Alaptörvény 2022. májusában kihirdetett 10. módosítása szerint a Kormány veszélyhelyzetet hirdethet a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa esetén is, így fennmaradt a korábbi évek gyakorlata, hogy fontos gyermekjogi témákban – miközben a veszélyhelyzet alatt az Országgyűlés zavartalan módon ülészik, működik – a rendeleti jogalkotás miatt nincs parlamenti vita, társadalmi egyeztetés, miként az előkészítő szakmai anyagok (amennyiben készülnek ilyenek) nyilvánosságra hozatala is hiányzik.

A 2022-ben hatályba lépett, gyermekjogokat érintő egyik legfontosabb új norma érintette a gyerekek részvételi, véleménynyilvánítási jogát egy igen lényeges területen: a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti perekben. A 2022. augusztus 1-jén hatályba lépett szabályozás szerint a gyámhatóságnak² és a **bíróságnak értesítenie kell** az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről. Ha a gyermek a meghallgatását

maga kéri, vagy ha azt a bíróság kérelem hiányában is indokoltnak tartja, a bíróság a gyermeket közvetlenül vagy szakértő útján meghallgatja. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti.³

A nyilvánosságban megjelenő **kritikák** ellenére ez a jogszabálmódosítás komoly **előrelépést** jelenthet az Egyezmény 12. cikke megvalósulásának irányába, azonban nyilvánvalóan sok múlik a végrehajtáson és a jogalkalmazói gyakorlaton. Ebből a szempontból fontos adalék, hogy megkeresésünkre az OBH azt a tájékoztatást adta, hogy **nincs elérhető adat arról**, hogy hányszor hallgattak meg gyereket a bírósági eljárásokban.

Az elvált szülők gyermekeinek helyzetét a **közös szülői felügyelet** szabályainak⁴ újragondolásával is javítani igyekezett a jogalkotó 2022-ben. A közös szülői felügyelet úgy is gyakorolható, hogy a szülők felváltva, azonos időtartamban jogosultak és kötelesek a gyermek nevelésére és gondozására⁵. További új szabály, hogy a bíróság az egyik szülő kérelmére is dönthet a szülői felügyelet közös gyakorlásáról, ha az a kiskorú gyermek érdekében áll⁶. (A szabályozás további elemzése az F. fejezetben található) A különélő szülővel való belföldi és külföldi kapcsolattartás biztosítása érdekében is igazítottak a szabályozáson (a jogellenes gyermekelvitel ügyeket is érintő módon)⁷.

Szintén január 1-jétől változtak a **kiskorú gyermek tartása** iránt indított perek különös szabályai, és a gyermektartásdíj követelés behajtása is a 2021. évi

- 1 A Háttér Társaság felülvizsgálati kérelmét a Kúria érdemi vizsgálat nélkül elutasította. Az Amnesty Magyarországnak is volt ezzel összefüggésben egy jogsértést megállapító ítélete, bíróság nélkül. A kézirat lezárásakor mindkét ügy a Emberi Jogok Európai Bírósága előtt volt. Application number: 43901/22.
- 2 Gyvt. 128.§ (1) bek. alapján „A gyámügyi eljárásban a nyilatkozattétel lehetőségéről az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket – a törvényes képviselő egyidejű tájékoztatása mellett – értesíteni kell”
- 3 **Ptk.** 4:171. § (4) bekezdés.
- 4 **2021. évi CXXII. törvény** az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról (ún. salátatörvény).
- 5 Ptk. 4:164. § (1) bekezdése
- 6 A részletszabályokat a Ptk. 4:167/A.-a tartalmazza. A szabályozást több kritikai is érte olyan szervezetek oldaláról, amelyek családon belüli erőszakkal foglalkoznak, felhívva a figyelmet arra, hogy a bántalmazott nőket kényszerhelyzetbe (a bántalmazóval közös gyermekkel kapcsolatos kényszerűen szoros együttműködés kiszolgáltatott) hozhatja ez a rendelkezés.
- 7 208/2022. (VI. 14.) Korm. rendelet a szülői felelősséget érintő nemzetközi ügyekben közreműködő központi hatóságok feladatainak ellátásáról.

LXXIV. törvény rendelkezéseinek¹ megfelelően.

Több jogszabály aktuális helyzetekre reagálva született 2022-ben. Egyrészt az **Ukrajnával szemben zajló háború miatt menedéket kereső gyerekek** magyarországi tartózkodása, intézményi étkeztetése, oktatása, érettségi vizsgákon való részvétele, és az ellátásuk koordinálása kapcsán². Másrészt a **köznevelési** szektort érintve. Ez utóbbi körében februárban módosítottak a sztrájk szabályokon³, kiterjesztették az iskolaőrök jogkörét, módosítottak a képzési rendszerükön és a képesítési feltételeiken⁴, maximalizálták az intézmények hőmérsékletét a fűtési szezonban (18 ill. 20 Celsius fokban)⁵.

A 2020. és a 2021. évi Gyermekjogi Jelentésekben már kiemeltük, hogy Magyarország komoly előrelépéseket tett az **emberkereskedelem** gyermekáldozatainak védelme érdekében. Ennek következő lépéseket a 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozattal az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020-2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022-2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervet is elfogadta a kormány. A megvalósítás és az eredmények tekintetében a következő évek jelentéseiben reméljük, hogy számot tudunk majd adni, különös tekintettel arra, hogy a határozat kitér arra a kötelezettségvállalásra is, ami

az **emberkereskedelem elleni küzdelem személyi, tárgyi, szakmai, anyagi és szervezeti feltételeinek biztosítására vonatkozik**. Ennek érdekében a Gyermekvédelmi törvény pl. egy modellprogram jogszabályi alapjait teremtette meg, hogy a gyámhatóság a gyermeket legalább 6 hónapra az áldozattá vált gyermekek speciális terápiás ellátását biztosító gyermekek átmeneti otthonába helyezze el.

A 2022. év talán legnagyobb médiavisszhangot kiváltó jogszabálya a BM szeptemberben kiadott, és **”szívhang-rendelet”** néven elhíresült rendelete⁶ volt, amely a művi terhességmegszakításra vonatkozó rendelet mellékletében szereplő formanyomtatvány (kérőlap) szövegét változtatta meg, hogy azon fel kell tüntetni, hogy „az állapotos nő számára az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatta”. Miközben mind a magzati élet védelméről szóló törvény, mind a végrehajtási rendelet normaszövege változatlan maradt. A módosítás kapcsán több tüntetésre is sor került, számos **megszólaló** kiemelte **kritikaként** a várandós nők kiszolgáltatottságát, méltóságával kapcsolatos aggályokat.

Fontos jogszabályi változások történtek 2022-ben az **örökbefogadással** összefüggő egyes kérdésekben

- 1 2021. évi LXXIV. törvény az egyes törvényeknek az egyszülős családok életkörülményeinek javítása érdekében történő módosításáról.
- 2 **86/2022. (III. 7.) Korm. rendelete** az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyekkel kapcsolatos veszélyhelyzeti szabályokról, továbbá a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény szabályainak eltérő alkalmazásáról; **95/2022. (III. 10.) Korm. rendelete** a megyei, fővárosi védelmi bizottságok humanitárius feladatai ellátásáról; **104/2022. (III. 12.) Korm. rendelete** a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófa tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről; **106/2022. (III. 12.) Korm. rendelete** a veszélyhelyzet ideje alatt szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófa tekintettel, az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyek foglalkoztatásával és juttatásaival kapcsolatos egyes szabályokról, valamint a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról; **115/2022. (III. 22.) Korm. rendelete** az ideiglenes védelemre jogosultként elismert tanulók érettségi vizsgára bocsátásának rendkívüli szabályairól; **147/2022. (IV. 14.) Korm. rendelete** a veszélyhelyzetre tekintettel az Ukrajna területéről kíséreléssel érkező gyermekek gyermekfelügyelettel történő ellátásáról; **485/2022. (XI. 30.) Korm. rendelet** a szociális ellátórendszer veszélyhelyzeti működéséről; **510/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** a gyermekek napközbeni ellátása veszélyhelyzeti működéséről.
- 3 **36/2022. (II. 11.) Korm. rendelet** a köznevelési intézményeket érintő egyes veszélyhelyzeti szabályokról – A sztrájkkal érintett köznevelési intézményekben a gyermekek, tanulók felügyeletéről és egyéb iskolai-óvodai foglalkozások megtartása kapcsán meghatározott részletszabályok módosítása. A kormányrendelet 2022. május 31-ig volt hatályos, a pedagógussztrájkra vonatkozó szabályozás ezt követően a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő szabályozási kérdésekről szóló 2022. évi V. törvény 14-15. §-ába került át.
- 4 **12/2022. (IV. 29.) BM rendelet** az iskolaőrök tevékenységével kapcsolatos egyes BM rendeletek módosításáról.
- 5 **353/2022. (IX. 19.) Korm. rendelete** egyes intézmények veszélyhelyzeti működéséről.
- 6 29/2022. (IX. 12.) BM rendelet a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet módosításáról.

is, így az apasági szabadság¹ – egyébként örökbefogadáson kívüli helyzetekre is alkalmazható 10 nap –, valamint a kötelező örökbefogadási tanácsadás és az önkéntes örökbefogadási tanfolyamon² való részvétel kapcsán.

Elsősorban nem a gyermekeket érinti, de a **szociális törvény** azon módosítása, ami 2022-ben a **védő-**

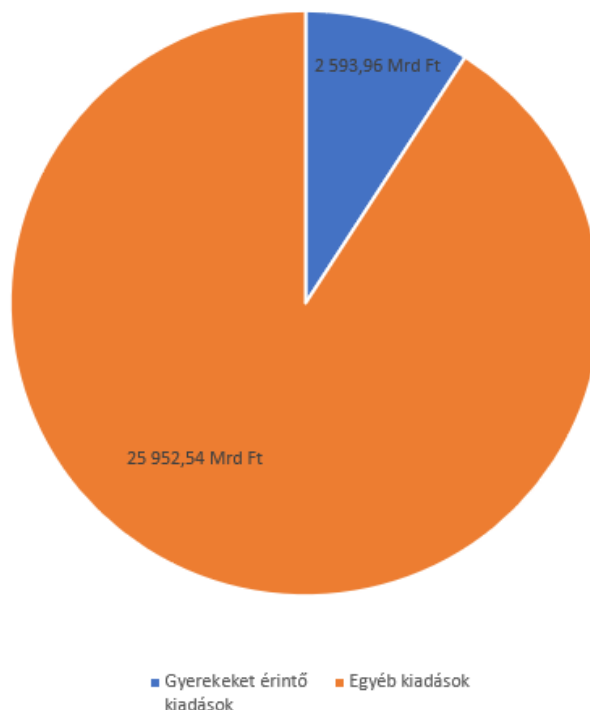
háló "elvékonyításaként" is megjelent a nyilvánosságban, szimbolikus jelentőségű, és közvetett módon a gyerekeket is érintheti. Az állam a szociális biztonság megteremtése területén korábban vállalt feladatait (és ezzel felelősségét) elsősorban a szociálisan rászoruló egyénnek, hozzátartozóinak, valamint más aktoroknak (karitatív szervezeteknek, települési önkormányzatoknak) adta át.

Forráselosztás

A 2022-es évre az alapvető gyermeki jogokkal összefüggő források elosztása kapcsán elsődlegesen a költségvetési törvény irányadó. Magyarországon soha nem készült még ún. **"gyerekköltségvetés"** (child budgeting), azaz gyermekjogi és gyermekjóléti szempontú költségvetési tervezés, de még olyan szempontú bontás sem, ami összegzi a 0-18 éves

gyerekek jogaival, szükségleteivel, érdekeivel összefüggő sarokszámokat. A jelentést készítő szakemberek ezért minden évben saját számításokat végeznek a **költségvetési törvény** alapján. Eszerint a 2022-re előirányzott **28546,50 milliárd forint**, a teljes költségvetési kiadás **9,09 százaléka** tekinthető gyerekeket érintő kiadásnak. (lásd, 2. ábra)

2. ábra. A 2022-es költségvetés alapján a gyerekeket érintő kiadások aránya a teljes költségvetéshez viszonyítva³

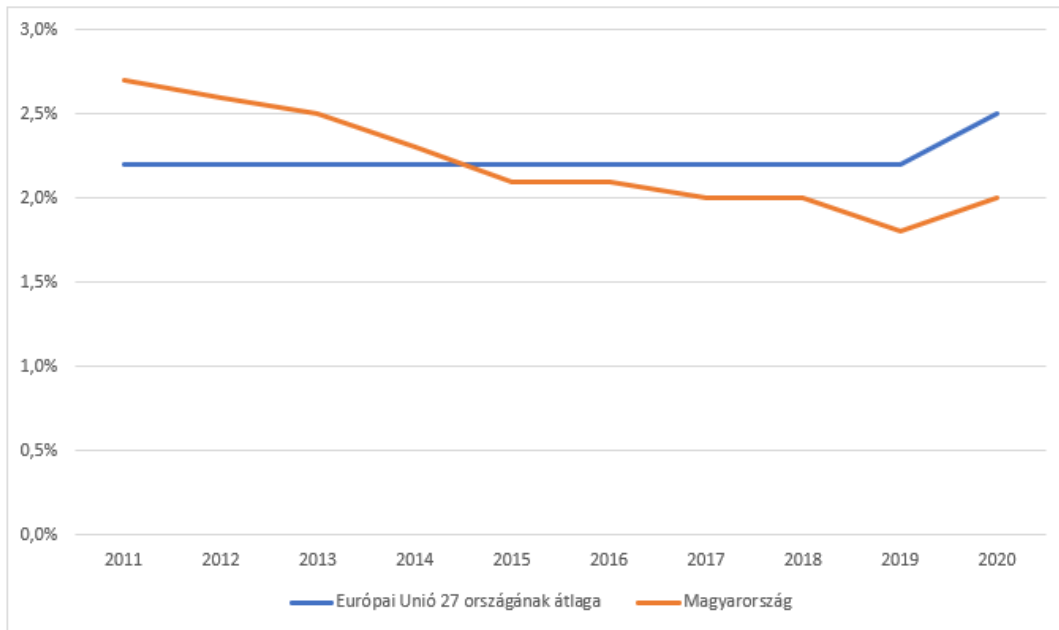

- 1 535/2022. (XII. 21.) Korm. rendelet az apasági szabadság igénybevételéről és az azzal összefüggő költségek megtérítéséről.
- 2 3/2022. (XII. 28.) KIM rendelet az örökbefogadás előtti tanácsadásról és az örökbefogadói tanfolyamról.
- 3 Forrás: Költségvetési tv.

Az **Eurostat** 2022-ben közzétett adatai szerint (amelyek GDP százalékban közölt adatok) jelentősebb forrásnövekedés látható. Ebben Magyarország és

az EU átlag hasonló növekedési dinamikát mutat. A korábbi évek forráscsökkenése miatt azonban az **EU átlag alatt** maradnak a magyar kiadások.

3. ábra. A gyerekekre és a családokra szánt kiadások az Eurostat adatai szerint (GDP %-ban)

A mintegy **2593,9553 milliárd forintnyi, gyerekeket érintő, 2022-es kiadások** megoszlásáról elmondható, hogy a közneveléssel (és KLIK-kel) kapcsolatos kiadásokat is magában foglaló kulturális és sporttámogatás teszik ki a legnagyobb részt. Ezt követik a szociális és egészségügyi kiadások, amelyek magukban foglalják a gyermekvédelmi rendszerrel összefüggő kiadási sorokat is.

A korábbi években megfigyelhető egyházi térnyerés tendenciájába illeszkednek azok a 2022. évi rendelkezések, amelyek állami vagyonba tartozó egyes ingatlanokat, valamint ingó vagyont és vagyoni értékű jogokat ingyenesen, meghatározott **egyházi fenntartók tulajdonába adta**¹.

2022 januárjában a **gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítése** előlegének kiutalásáról rendelkezett a kormány², majd az év végén a 424/2022. (X. 28.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt a **30. életévét be nem töltött anyák**

személyijövedelemadó-alapját csökkentette, és így tovább bővült a gyermekvállaláshoz kapcsolódó kedvezmények köre. A 2022-ben hatályos szabályozás szerint a 30 év alatti anyák kedvezménye a négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezményét és a 25 év alatti fiatalok kedvezményét követően, de a személyi kedvezményt, az első házások kedvezményét és a családi kedvezményt megelőző sorrendben érvényesíthető.

2022-ben az előző évhez képest a fogyasztói árak átlagosan **14,5 százalékkal nőttek, ezen belül a legnagyobb mértékben az élelmiszerek drágultak 26 százalékkal**. Ez az év elején egyes családokhoz érkező többletjuttatások ellenére is komoly kihívások elé állította a gyermeket nevelő családokat (további információ H. fejezet, Életszínvonal c. rész), és különösen az alacsony jövedelmű családokat, valamint az állami gondoskodásban élő gyerekek ellátásáért felelős szakembereket.

- 1 **1015/2022. (I. 25.) Korm. határozat** a szociális szakosított ellátásokhoz és a gyermekvédelmi szakellátáshoz kapcsolódó egyes állami vagyonelemek ingyenes egyházi tulajdonba adásáról; 1098/2022. (III. 1.) Korm. határozat a szociális szakosított ellátásokhoz kapcsolódó egyes állami vagyonelemek ingyenes egyházi tulajdonba adásáról.
- 2 **5/2022. (I. 12.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzetre tekintettel a gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítésével kapcsolatos egyéb intézkedésekről; 17/2022. (I. 24.) Korm. rendelete a veszélyhelyzetre tekintettel a gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítés előlegének követelésfoglalás alóli mentesítéséről.

„A háború híre nagy port kavart világszinten, és ez minket, gyermekeket is érintett. Ahogy teltek a hónapok, egyre inkább nőtt a bizonytalanság. A környezetemben több adománygyűjtés is indult a rászorulóknak, ezekben a családom is próbálta kivenni részét különböző adományokkal. Egyre többen költöztek a környékünkre, és ezzel együtt egyre több szívszorító történetet hallottunk. Ezeket mindig megbeszéltük a családban, így én személy szerint nem ijedtem meg a helyzettől. A háborúval az infláció is nőtt, ami sajnos egyik családot sem kímélte. Természetesen ennek mi is érezzük a súlyát, hiszen minden vásárlásnál döbbenetlenül látjuk, hogy minden egyre inkább drágul, ezért a lehető legjobban kell gazdálkodnunk a pénzzel.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

A **nevelőszülők romló anyagi helyzetéről** 2022 nyarán jelentek meg **sajtóhírek**, amelyek ismételt felhívták a szélesebb közönség figyelmét is arra, hogy míg az év eleji minimálbér-emelés kihatott a nevelőszülői díjazásra¹ is, a nevelési díj összege (ami fontos része a nevelőszülői ellátásnak), 2013 óta - vagyis immáron 10 éve - nem változott. Ahogy egy 2022-ben megjelent fontos **gyermekvédelmi szakmai** kötetben fogalmaz a szerző, Rác Andrea: *„Minden sztereotípiá ellenére nagyon nehéz - és a jelenlegi gazdasági válságban még inkább nehéz - helyzetben vannak a nevelőszülők, hiszen az ellátás egyáltalán nem fedezi az ellátási költségeket, ráadásul a javadalmazás nincs a felelősséggel sem összhangban.”*²

A szakellátásban élő gyerekek étkeztetési és egészségügyi költségeihez kapcsolódó források növeléséről 2022 decemberében döntöttek³. Ez egy egyetemes, az adott évre vonatkozó „extra” forrásbiztosítás volt, nem a jogszabályban meghatározott normatívát emelték meg, hanem plusz forrást biztosítottak rá⁴. Ez egyrészt sérti a kiszámíthatóság alapelvét, másrészt nem oldja meg azt a helyzetet, hogy további források biztosítására lenne szükség **a szakellátás-**

ban élő gyerekekről való megfelelő színvonalú gondoskodás biztosítása érdekében.

Miközben a szakma egyes képviselői ennél is tovább mennek, és azt hangsúlyozták (a korábban már idézett Rác munkában⁵, hogy a 2014 óta tartó centralizációs folyamat eredményeként elvesztett pénzügyi önállósága a szakmai szervezeteknek komolyan viszályt okozott a Covid járványválság alatt és után, valamint a megnövekedett infláció idején. Ahogy egy Tegyesz igazgató fogalmaz Rácnak: *„[...] az, hogy állami fenntartásúak lettek az intézmények, az (...) egy nagyon-nagyon komoly dolog, nagy változás volt. Ez elsősorban (...) nem csak a gazdálkodás kompetenciájának az elvesztését jelentette, hanem [...] hogy ott van a szakma, akinél van a pénz. Szóval, hogy nem lehet pénz nélkül szakmát csinálni, és szakma nélkül pedig a pénzzel nem lehet ellátást csinálni.”*

2022. január-december hónapokra **bérmínium-kompenzáció** történt a bölcsődék, mini bölcsődék esetében⁶.

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja tv.) 29/A. § (2) bekez-

- 1 A nevelőszülői díj három tételből áll: alapdíjből, kiegészítő díjből és többletdíjből. Ezt a nevelőszülő kapja a munkája elismeréseként. Ezen kívül kapja az ellátást, ami két tételből áll: nevelési díjből és külön ellátásból. (Forrás: SOS Gyermekfalvak.)
- 2 Rác A.: Teóriától a gyermekvédelem praxisáig, 2022. Budapest. ELTE TáTK. 53. old.
- 3 **1682/2022. (XII. 28.) Korm. határozat** a gyermekotthoni étkeztetés és az egészségügyi kiegészítő pótlék összegének emeléséhez szükséges forrás biztosításáról.
- 4 Ennek eredményeképpen emelkedik a gyermek után járó nevelési ellátás. Ez az összeg 2023. január 1-jével 53 437 forint az átlagos szükségletű gyermek, 62 344 forint a különleges szükségletű gyermek, 53 437 forint az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt esetén.
- 5 i.m., 153. oldal.
- 6 **Kormány 11/2022. (I. 14.) Korm. rendelete** az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról.

dése szerinti **családi kedvezmény** minden olyan kedvezményezett eltartott után, aki a családok támogatásáról szóló törvény szerint tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személynek minősül,

jogosultsági hónaponként és kedvezményezett eltartottanként 66 670 forinttal növelt összegben volt igénybe vehető a 2022. évi jogszabályi rendelkezések szerint¹.

1 597/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családokat megillető családi kedvezményről.

Független ellenőrzés

Az **Alapvető Jogok Biztosának Hivatalának** (AJBH) **2022-ben** is fontos szerepe volt a gyermekjogok érvényesülésének független ellenőrzésében, bár a korábbi biztosokhoz képest Kozma Ákos ezen a területen kevésbé aktív, főleg ami a hivatalbóli, átfogó vizsgálatok, jelentések számát, és az alaptevékenységen túlmutató területeken való proaktív fellépést illeti – különösen az eredmények társadalmi kommunikálása, a megszólalások, a párbeszéd előmozdítása terén.

2022-ben a biztos olyan gyermekjogi témákban folytatott vizsgálatot és tette közzé nyilvános jelentését, mint a **különélő szülők jogainak gyakorlása gyermekük iskoláztatását érintő kérdésekben**¹, az **anafilaxia és az adrenalin hatóanyagú injekció** nevelési-oktatási intézményekben történő használatáról². Kiemelten foglalkozott a sajátos nevelési igényű gyermekek helyzetével, így az **óvodai együttnevelés gyakorlatát** is vizsgálta³, és ajánlást tett az **Ukrajnából menekülő óvoda- és tanköteles korú gyermekek oktatásának** biztosítására is⁴.

A digitális gyermekvédelem rendszerét átfogóan áttekintő **jelentésében**⁵ megállapította, hogy a gyermekek jogait, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvét tükröző szabályozás gyakorlati érvényre juttatása jelenleg akadályozott, és ajánlásokat fogalmazott meg annak érdekében, hogy a gyermekek jogai az online térben is érvényesülni

tudjanak.

2022-ben több olyan ügy is volt⁶, amelyben az AJBH az **egyes gyámhivatalok elhúzódozó eljárását, annak okait és hátterét vizsgálta**, azonban a vizsgálatok során átfogóbb jellegű rendszerszintű problémákra is fény derült. Számos esetben nemcsak hatósági mulasztásra, hanem olyan, a gyermekek és a szülők jogait sértő visszasságokra is fény derült, mint például a szülő gyermekével való kapcsolattartásának akadályozása.

A Hivatal vizsgálati és azokról írt jelentései mellett közleményeket is kiad. A biztos gyermekek jogainak világnapja alkalmából **kiadott közleményében** 2022-ben kiemelte, hogy feladata a gyerekek jogaival kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek teljesítése, és annak az elősegítése, hogy a gyermeki jogokkal kapcsolatban **szakmai párbeszéd** indulhasson.

Tavalyi jelentésünkben felhívtuk a figyelmet arra, hogy 2021. január 1-től a gyermekjogi ügyekben is kiemelt szereppel bíró, diszkriminációs esetekkel foglalkozó Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) **beolvadt** az AJBH-ba. 2022-ben így az AJBH **Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatósa** látta el és vizsgálta az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését sérelmező, hatósági eljárást kérő vagy azt indítványozó beadványokat.⁷

1 AJB-108/2022. számú jelentés.

2 AJB-783/2022. számú jelentés.

3 AJB-1340/2022. számú jelentés.

4 AJB-1827/2022. számú jelentés.

5 AJB-686/2022. számú jelentés.

6 AJB-856/2022., AJB-3134/2022., AJB-2451/2022., AJB-3444/2022., AJB-4516/2022. számú jelentések.

7 Az EBFF jogesetei megismerhetők az ombudsmani **honlapon**. A megismerhető információk alapján jelentősen csökkent az eljárások, és azon belül a jogsértést megállapító döntések száma.

A **Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság** (NMHH) látja el Magyarországon a hírközlés szabályozási és felügyeleti, illetve a médiafelügyeleti feladatait. A Gyermekjogi egyezmény szempontjából kiemelten fontosak a **kutatásaik** és az egyezmény végrehajtását támogató kampányaik, így különösen a februári Safer Internet Day kapcsán indított **kampányuk**, amelyben az intim képek megosztásának veszélyére hívták fel a figyelmet. Az NMHH által működtetett Internet hotline 2022-es működéséről a jelentés későbbi részeiben lesz szó bővebben.

Az **Alkotmánybíróság** gyerekeket érintő 2022-ben hozott határozatai közül említést érdemel a **népszavazás kérdéseit helyben hagyó döntése**, amellyel egyhangúlag helybenhagyta a népszavazást kiíró országgyűlési határozatot. (A népszavazásról bővebben, lásd. A. fejezet: Jogalkotás és intézkedések)

A 2022-es évet gyermekjogi szempontból is meghatározó pedagógusstrájk tekintetében is **döntött** az Alkotmánybíróság gyermekjogi hivatkozással¹-

amellett érvelve, hogy a köznevelési intézményekben a sztrájkjog korlátozása – így különösen a még elégséges szolgáltatás megállapítása – legitim célból, a szükséges mértékben és a vele szemben védelemre szoruló alapvető jogok – így különösen a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga, illetve oktatáshoz való joga – kiegyensúlyozott figyelembevételével, azaz arányosan történt.

Az Alkotmánybíróság 2022-es határozatai közül érdemes kiemelni még azt, amely **elutasította** a Btk. 16. § a) pontja (amely megállapítja a **14. év alatti gyermekek büntethetőségét** meghatározott bűncselekmények esetében) alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést.

Magyarország harmadik általános **időszakos emberi jogi beszámolója**² a UPR Munkacsoport 39. ülésének negyedik ülésén, 2021. év végén került sor, azonban kormányzati rendelkezés csak 2022-ben történt³. Magyarország a felülvizsgálat

- 1 "A köznevelési intézmények elsődlegesen a gyermekek művelődéshez és megfelelő testi és lelki fejlődéshez való alapjogának biztosítását szolgálják", "...a köznevelési intézményekben a sztrájkjog korlátozása legitim célból, a szükséges mértékben, és a vele szemben védelemre szoruló alapvető jogok, alkotmányos értékek kiegyensúlyozott figyelembevételével, azaz arányosan történt... A gyermekek alapvető jogai az állam tevékenységével magatartásával valóvalhatnak meg. A támadott törvényben a jogalkotó a még elégséges szolgáltatási minimumok differenciált meghatározásánál tekintettel volt a különféle szükséglettel rendelkező gyermekek (pl. az érettségi előtt állók, iskolások, óvodások, sajátos nevelési igényű gyermekek stb.) jogaira."
- 2 Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (EJT) egyetemes **időszakos emberi jogi felülvizsgálati eljárása** (Universal Periodic Review, UPR) 2008 óta folytat vizsgálatot a tagállamok körében, amelynek fő célja, hogy periodikus jelleggel minden ENSZ tagállamban ellenőrizze az emberi jogok tiszteletben tartását, és azt a tagállamok együttműködésével, tapasztalatainak megosztásával fejlessze.
- 3 A nemzeti jelentés, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának jelentése, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és a civil szervezetek információinak összefoglalása, valamint a felülvizsgálatról szóló összefoglaló jelentés megtalálható az **Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának oldalán**

során **285 ajánlást kapott**, amelyet 267 pontba vontak össze (egyes azonos tartalmú ajánlások egy pontba kerültek), és a 1071/2022. (II. 16.) Korm. határozatban rendelkeznek róluk – **az ajánlások közül 131-et elfogadtak, 87-et tudomásul vett a Kormány, 49-et pedig visszautasított**. Az **elfogadott ajánlások** alapján a jövőben Magyarországnak erősítenie kell a Gyermekjogi egyezményrel kapcsolatos figyelemfelhívó és tájékoztató programokat, és fokoznia kell a civil szektorral való együttműködést. A visszautasított ajánlások többsége olyan nemzet-

közi egyezmények ratifikációjára és európai ajánlások elfogadására hívja fel Magyarország figyelmét, amelyek a családon belüli erőszakot, a nőkkal szembeni erőszakot (pl. Isztambuli Egyezmény), az LMBTQI személyekkel szembeni diszkriminációt, a szexuális erőszak megelőzését, valamint a bírói függetlenség kérdését érintik. A visszautasítás leggyakoribb indoka az volt, hogy az ajánlás – a kormányzat szerint – félreértésen vagy szándékos félreértelmezésen alapul.

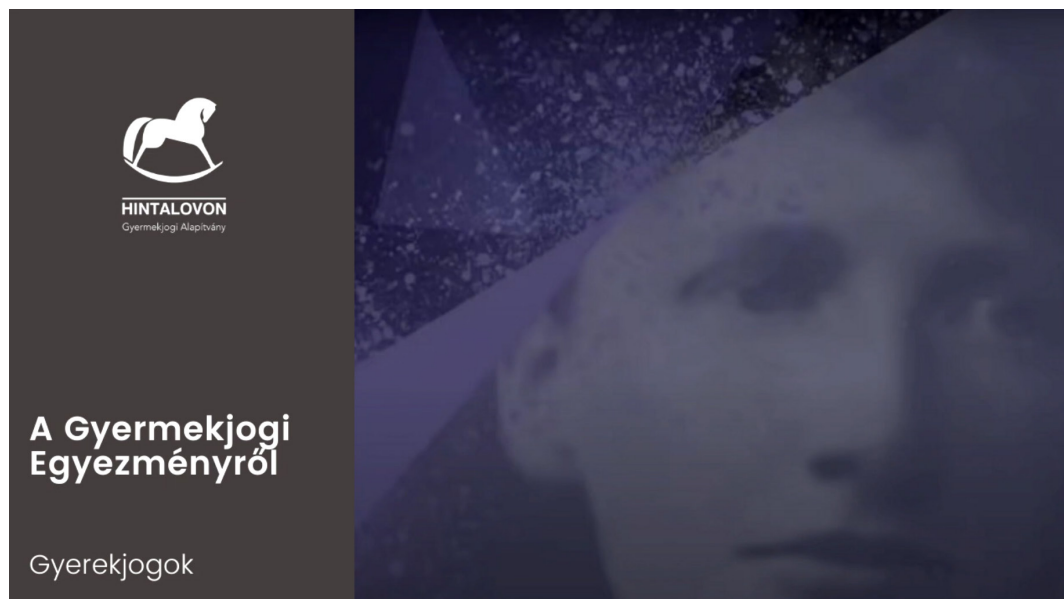
Civil együttműködés, az Egyezmény terjesztése

2022-ben egyszer ülésezett az Igazságügyi Minisztérium által létrehozott Családjogi Civil Munkacsoport, amelynek 2020-ban meghatározott célja a családok, nők és gyerekek védelmének erősítése. Az ülés kiemelt témája volt az ítélőképességük birtokában lévő gyermekek meghallgatására vonatkozó, 2022. augusztus 1-jén hatályba lépő¹ új szabályozásának kérdésköre, továbbá a közös szülői felügyelet és a váltott gondoskodás eddigi jogalkalmazási tapasztalatai.

2022-ben is több esetben adott ki állásfoglalást a **Gyermekjogi Civil Koalíció**, többek között az **ún. gyermekvédelmi népszavazással** kapcsolatban, a **nevelőszülőknek járó díjazással** kapcsolatban és a **szakellátott gyerekek IQ vizsgálata** kapcsán. **Szolidaritását fejezte ki** az ukrán háborús helyzet minden érintettjével kapcsolatban, és támogató nyilatkozatot adott ki a **gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban**, illetve a Pedagógusok Világnapja alkalmából. A korábbi évekhez hasonlóan, 2022-ben is jellemzően

érdemi válasz nélkül maradtak a Civil Koalíció állásfoglalásai és beadványai². A gyermekjogok világnapján, a Koalíció által rendezett **konferencia** kiemelt témája a „láthatatlan gyermekek”, vagyis a súlyos szociális-gazdasági hátrányokkal, illetve akut válsághelyzettel küzdő, így különösen roma és Ukrajnából menekült gyermekek helyzete volt.

A civilek közötti együttműködés a gyerekek bevonása terén lendületet kapott 2022-ben. A Gyermekjogi Civil Koalícióban létrejött **Gyermekrésztétel munkacsoport** havi találkozóinak célja, hogy ismertebbé tegye a létező részvételi mechanizmu-

Forrás: YouTube

1 2021. évi LXII. törvény 47. §

2 A nevelőszülői helyzet kapcsán pedig Fülöp Attila gondoskodáspolitikáért felelős államtitkár a GYJCK vezetőségét egyeztetésre hívta.

sokat, újakat ösztönözzön, és segítse az egymástól való tanulást.

2022 decemberében a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, a Magyar Összehasonlító Jogi Egyesület és a Gyermekjogokért Egyesület szervezésében, Gyermekjogi Napok keretében kétnapos nemzetközi **gyermekjogi rendezvénysorozatot** szervezett, melynek kiemelt témái között szerepelt a

“biztonságban az egyházban”, és “biztonságban az iskolában”.

Az Egyezmény terjesztésével kapcsolatos előrelépés, hogy civil szervezetek közreműködése alapján 2022-ben **elkészült** a Gyermekjogi Egyezmény magyarázó **videójának jelnyelvi verziója**¹, illetve hogy **bekerült a hatodik osztályosok hivatalos etika tananyagába a gyereknyelven megfogalmazott Gyermekjogi Egyezmény.**

1 A magyar fordítást a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, annak magyar jelnyelvi adaptációját pedig a SINOSZ készítette a szerző engedélyével

A GYERMEK FOGALMA

“Az Egyezmény vonatkozásában **gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be**, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.” – szól az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 1. cikke. A magyarországi jogszabályok pedig követik az Egyezményben előírtakat, és a 18 éves korhatárt tekintik a gyermekkor végének. Az egyes törvények ettől eltérően állapítanak meg korhatárokat a büntetőjogi felelősségre, a korlátozott cselekvőképességre, és más részterületekre például az egészségügy (önrendelkezés), vagy az oktatás (tankötelesség) területén.

Bár több szempontból is kritizálható a rendszer – leginkább az inkoherenciája miatt –, mégis alapvetően nem tér el más országok gyakorlatától és az Egyezmény szellemiségétől, hiszen a gyermekkor megítélése és kezelése egységes. Ezért is fontos az a 2022-ben publikált tanulmány, ami a **roma gyerekek, és főleg a roma lányok tekintetében** kiemeli, hogy bár történt előrelépés, mégis jellemző maradt az, hogy számukra **hamarabb ér véget a gyermekkor**. “Az adatok elemzése szerint a vizsgált telepi

körülmények között élő romák körében a szakmai végzettséggel és érettségivel rendelkezők aránya magasabb, mint a 2016-os országos felmérésben. Adataink igazolták azokat a szociológiai megállapításokat, melyek szerint a roma családokban a lányok elsődleges szerepköre a családi életben való közreműködés, akár a tanulás kárára is, hiszen a vizsgált telepen élő lányok közül kevesebben tanulnak tovább, mint a fiúk.”¹

Miközben a jogszabályok megkülönböztetés nélkül teszik lehetővé minden gyermek számára, hogy a 18. életév végéig tartson a gyermekkoruk, strukturális és rendszerszintű problémák miatt ez mégsem így történik. A korai iskolaelhagyás, a munkaerőpiacon való megjelenés 18 éves kor alatt, a tinédzser terhesség és a korai családalapítás (18 éven alulként kötött gyermekházasság) mind-mind elvesz a gyermekkorból, és Magyarországon élő gyerekek ezreit érinti.

Ennek a problémának a diszkrimináció oldaláról való megközelítését a C. fejezet mutatja be.

1 Móri M., Stomp Á. R., Fedor A.: Oktatási helyzetkép telepszerű körülmények között élő roma lakosokról. in: 34 Acta Medicinæ et Sociologica Vol. 13. No. 34. 2022, 109. old.
Megismerhető: http://real-j.mtak.hu/23491/1/acta_med_2022_34.pdf (utoljára megnyitva. 2023. május 22.).

ÁTFOGÓ ALAPELVEK

A diszkrimináció tilalma

„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a (...) gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.” – szól az ENSZ Gyermejkogi Egyezményének bevezetése.

2022-ben, főként az **UPR ajánlások** adtak képet a gyerekekkel szembeni diszkrimináció különböző dimenzióiról. Ennek megfelelően **a roma, a fogyatékossgal élő, a családjukon kívül nevelkedő, menekült, migráns és az LGBTQI közösséghez tartozó gyerekekkel**¹ szembeni hátrányos megkülönböztetés problémájával kell Magyarországnak megküzdenie.

A speciális nevelési igényű gyerekek száma egy 2022-ben megjelent tanulmány² szerint 2010 és 2020 között több mint tízezer fővel nőtt. Az ő megfelelő integrációjuk a köznevelési intézményekben és egyéb közösségekben komoly hívást jelent, míg a velük szembeni diszkrimináció rendszeresen megjelenik.

„Az oktatási rendszer évek óta egy aggodalomra okot adó téma. Először is, nem sikerült azt megoldani, hogy egyenlően magas szinten tanítsanak az ország különböző területein, így a hátrányos helyzetűek nem jutottak olyan szintű edukációhoz, mint akik jobb vagyoni körülmények közül jönnek.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

1 E két utóbbi kategória vonatkozásában Magyarország visszautasította az ajánlásokat.

2 Mező, K., & Mező, F. (2022). Sajátos nevelési igényű gyerekek, tanulók létszámának alakulása a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévekben. *Különleges Bánásmód - Interdiszciplináris folyóirat*, 8(3), 19-29.

A roma közösséghez tartozástól teljesen függetlenül, a mintába kerültek esetében **a pályaválasztási preferenciájuk legfőbb dimenziói a kirekesztettség, az előítéletesség és a magukon megtapasztalt diszkrimináció és a roma/cigány közösségek marginális élethelyzete.**¹ Ez azt is jelenti, hogy a diszkrimináció élménye olyan árnyékot vet a roma gyerekek életére, ami a felsőfokú tanulmányaik során és az élethivatás megválasztásakor is befolyásolja őket.

A **fogyatékossgal élő gyerekek** tekintetében a 1169/2022. (III. 22.) Korm. határozat a fizikai és lelki egészségük támogatásáról rendelkezett.

Az **LMBTQI gyerekek** kapcsán a Gyermekjogi Civil Koalíció **hatástanulmányt** készített, aminek tanulságai szerint a 2021-ben erőteljessé váló LMBTQI-ellenes kampány kapcsán az iskolákban, óvodákban a pedagógusok fokozottan egyedül érezték magukat, és (gyakran az intézményvezetők nyomására) óvatosabbá váltak nemcsak a szexualitással, de a gyerekjogokkal és az erőszak-megelőzéssel foglalkozó programokkal szemben is, a gyerekek között pedig nőtt a feszültség és a megkülönböztetés. Ezek a folyamatok akadályokat gördítenek a hatékony gyerekvédelem elé, és nagyban **megnehezítik azt is, hogy a gyerekek merjenek segítséget kérni.**

1 GULYÁS K.: Roma/cigány fiatalok pályaválasztási preferenciái in: 34 Acta Medicinae et Sociologica Vol. 13. No. 34. 2022, 33-62. old.
Megismerhető: http://real-j.mtak.hu/23491/1/acta_med_2022_34.pdf (utoljára megnyitva. 2023. május 22.).

A gyermek legjobb érdeke

Az Egyezmény 3. cikke szerint „A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.”

A gyermek legjobb érdekének figyelembevétele leginkább a – korábban említett – **közös szülői felügyelet és váltott gondoskodás** törvényi szabályozásának módosítása nyomán került elő. A Ptk. indokolása és a 2022-ben megjelent szakmai anyag¹ is hangsúlyozza, hogy a váltott gondoskodásra kizárólag a gyermek érdekében kerülhet sor. Nem elégséges tehát az, hogy a váltott gondoskodás nem ellentétes a gyermek érdekével, a bíróságnak a kérdésre érdemben kell bizonyítást lefolytatnia, amelynek során végig kell néznie, hogy a különböző elhelyezési-gondoskodási megoldások mennyiben szolgálják a gyermek érdekét. Végül azt kell kiválasztania, amelyik a leginkább alkalmas a gyermek mindenképp felett álló érdekének szolgálatára².

2022-ből két olyan témakör érdemel kiemelt az Alkotmánybíróság gyakorlatából, amelynek kapcsán hangsúlyt kapott a gyermek mindenképp felett álló érdeke. Ezek a különélő szülővel való **kapcsolattartás**, valamint a **tankötelezettség** (óvodáztatási kötelezettség) óvodába, illetve iskolába járással való teljesítésének kérdése.

A kapcsolattartással összefüggésben három egymás után született alkotmánybírósági határozat³ hangsúlyozza, hogy a **különélő szülővel való kapcsolattartás elmaradása** esetén főszabály, hogy ezt **pótolni** kell – abból kiindulva, hogy ez a gyermek érdekét szolgálja –, ennek nem lehet akadálya az, hogy időközben eltelt az ünnep vagy az iskolai szünet, amelynek idejére szólt volna a megíúsult kapcsolattartás. A pótlás elrendelése során azonban szem előtt kell tartani a gyermek mindenképp felett álló érdekét, amely minden más érintett érdekét megelőzi. Ha a pótlások hossza vagy torlódása aránytalanul nagy terhet jelentene a gyermeknek vagy a gyermek érzelmi stabilitására, iskolai tanulmányainak a

végzésére stb., akkor annak elrendelésére nem kerülhet sor.

A **kötelező óvodába járás alóli felmentés** tekintetében az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a gyermek legjobb érdekét az a szabályozás szolgálja, amely az óvodába járás alóli felmentést – a gyermek, illetve családja körülményeiben bekövetkezett változásokat is figyelembe véve – tanévről tanévre teszi lehetővé a szülő kérelme alapján. Adott tanévben tehát nem lehet a felmentésnek akadálya az, hogy a szülők egy korábbi tanévben nem kértek felmentést az óvodába járás alól. Ezzel az Alkotmánybíróság rendezte azt a helytelen és gyermek legjobb érdekét figyelmen kívül hagyó gyakorlatot, amely csak folyamatos kérelmezés esetén adta meg a felmentést az óvodába járás alól.

A **tankötelezettség** tekintetében az Alkotmánybíróság megerősítette azt a korábbi szigorú gyakorlatát, amely szerint főszabálynak tekinti, hogy a gyermek legjobb érdekét az szolgálja, ha a tankötelezettségét iskolába járással teljesíti. Amennyiben a szülő egyéni munkarendet kérelmez, a hatóság ezt csak akkor engedélyezheti, ha a szülő igazolja, hogy a gyermek legjobb érdekét – valamely különleges körülményre tekintettel – kifejezetten az szolgálja, hogy ne iskolába járással teljesítse a tankötelezettséget. A szigorú álláspontot némileg árnyalja, hogy az Alkotmánybíróság hangsúlyozta: a gyermek legjobb érdekének megfelelő döntés meghozatalára elsősorban a gyermeket és az ő egyéni helyzetét és körülményeit legjobban ismerő szülők képesek és jogosultak, ezért a szülők kérelmével ellentétes döntés meghozatalára pedig csak széles körű ellenbizonyítást követően, a gyermek legjobb érdekének figyelembevételével, részletesen megindokolt határozat keretében kerülhet sor.

1 Szeibert Orsolya: Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondoskodás. Családi Jog 2022. 1. szám.

2 Szeibert: u. o. 14. o.

3 3066/2022. (II. 25.) AB határozat, 3067/2022. (II. 25.) AB határozat, 3068/2022. (II. 25.) AB határozat.

A gyermek véleményének tiszteletben tartása

„Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa a véleményét. A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni” – szól az ENSZ Gyermekjogi egyezményének 12. cikke. 2022-ben a gyerekek egy része a nagy nyilvánosság előtt is kinyilvánította véleményét az oktatásról. Diákok tízezrei csatlakoztak a pedagógusbérek növeléséért és az oktatás fenntarthatóságáért folyó mozgalomhoz.

„A tüntetések, a sztrájkok szerencsére az én iskolámban nem kavartak nagy port, így nem maradtak el óráim, a tanulásomat ilyen szempontból nem befolyásolta. Tőlünk diákok sem igazán mentek a tüntetésekre, de ha mégis mentek, akkor sem kaptak semmiféle büntetést, hiszen a tanítóink is úgy gondolják, hogy ehhez joga van egy diáknak. Azt viszont egy kissé nehezményeztem, hogy ezt a témát egyik tanárunk sem hozta fel, illetve amikor mi kérdeztünk ezzel kapcsolatban, akkor sem kaptunk érdemleges válaszokat. Így a médiából kellett tájékozódunk, ami nem is lenne probléma, de úgy igazán mégsem tudtuk átérezni a helyzet súlyát.”
(Kiskorú Kolléga meglátása)

2022 egészét végig kísérték a tüntetések. A Civil Közoktatási Platform információi szerint az őszi félévben **2650 körüli tiltakozó akciót szerveztek** a tanárok, a diákok és a szülők, legalább 310 település legalább 1000 intézményében (lásd 4. ábra). A

diákok részvétele új lendületet adott a pedagógusok évek óta tartó kiállításának, ösztönözte a **szülők bevonódását**, erősítette a **szolidaritást** és **összefogást**, és felkeltette a nyilvánosság figyelmét is.

4. ábra: A köznevelési rendszerrel kapcsolatos problémák miatt szervezett főbb diák- és pedagógusakciók 2022-ben

FŐBB DIÁK- ÉS PEDAGÓGUSAKCIÓK 2022-BEN

Míg a tavaszi polgári engedetlenségi hullámhoz elsősorban résztvevőként csatlakoztak a diákok, ősszel szervezőként, kezdeményezőként is aktívan kivették a részüket az **eseményekben**. Tüntettek és **tüntetést szerveztek** országsszerte, **virrasztást** tartottak több iskolában és a **Belügyminisztérium előtt**, országos **élőláncot** alkottak, véghez vittek egy

hídfoglalást, országos **ülésztrájkot szerveztek**, új szervezeti háttérrel adtak a mozgalmuknak, tömegeket mozgósítottak a közösségi médián, kiálltak tanáraikkal mellett a **sajtóban**, és mindenki emlékezetébe vésték, hogy „nincs tanár, nincs jövő”, ha „nincs pénz, nincs tanítás”, vagy hogy „az oktatás nemzeti ügy.”

Részlet az „Évnyitó – az „oktatás nemzeti ügy” névvel meghirdetett tüntetés Facebook esemény leírásából:

„KIÁLTUNK, HOGY KIÁLLJATOK

Kedves Diáktársak, Pedagógusok, Szülők, Nagyszülők, Felelős Állampolgárok

Az oktatásban eltöltött éveink lehetővé tették, hogy első kézből éljük át a rendszer összeomlását, míg a felelősök ölbe tett kézzel, díszpáholyból szemlélték azt.

Bőrünkön tapasztaljuk:

A kormány tanárainkhoz való méltatlan viszonyulását;
a diákokra egyre súlyosabban nehezedő tantervi elvárásokat;
az épületek és azok körülményeinek olykor kritikán aluli állapotát;
és nem utolsósorban az oktatásra jutó (kormányzati) figyelem, szakmai párbeszéd és egyeztetés teljes hiányát.

Ezen okokból kifolyólag álltunk a pedagógusok mellé szolidaritási menettel március 16-án, és ezért folytatjuk a küzdelmet továbbra is.

Javulás továbbra sem történt, így kérünk minden felelős állampolgárt, hogy álljon ki magáért, a gyerekeiért, és a jövőért!

Gyertek el és hallassuk közösen a hangunkat, mert

AZ OKTATÁS NEMZETI ÜGY

Pontjaink:

Megoldást a tanárihiányra!
Tanítható és tanulható mennyiségű és minőségű tananyagot!
Élhetőbb körülményeket az iskolákban!
Figyelmet az oktatásra!”

Az **év egészét végigkísérő, országszerte zajló** tiltakozások akkor is a figyelem középpontjába emeltek **a gyerekek közügyekben való részvételének kérdését**, ha valaki nem támogatta a tüntetéseket.. Ezért is fontos, hogy számos **tájékoztató** és **iránymutató** anyag készült diákoknak, szülőknek és felnőtteknek a vonatkozó szabályozásokról és arról, hogyan tudnak felkészülten dönteni és biztonságosan részt venni a mozgalomban való részvételükről.

A diákok pedagógusokkal való szolidaritása¹ ugyan a 2022-es év egyik legmeghatározóbb történése volt, a **hivatalos diákképviselési fórumok mégsem vállaltak szerepet benne**. A diákképviselés és a döntéshozók rendszeres találkozóinak jelentős része pedig elmaradt. Amelyeket mégis megtartottak, azon alkalmakon – a **jegyzőkönyvek** tanúsága szerint – nem vettek tudomást a mozgalomról. A 2022 őszén esedékes Országos Diákparlamentet 2023 márciusára halasztották, pedig májusban még **őszi megrendezéssel számoltak**. Az Országos Diáktanács (ODT) pedig csak kétszer, a diákok aktív bevonódását **megelőzően** ülésezett (ellentétben 2021-es évvel, amikor az ODT évi 5 alkalommal ült össze).

Részlet az Egységes Diák- front nyílt leveléből:

„Ezért olyan kérdéssel fordulnánk Önökhöz, hogy a Kormány képviselésében az oktatásért felelős miniszter törvényi kötelezettségét elmulasztva, miért nem hívta össze a diákok egyetlen legitim érdekegyeztető fórumát, az Országos Diákparlamentet?

Továbbá miért nem működik az Országos Diáktanács, mint a diákokat képviselő állandó, legitim, érdekegyeztető fórum?”

„**Elég a lenézésből**” névvel meghirdetett decemberi tüntetésük is azt tükrözte a gyerekek azon alapvető tapasztalatát, miszerint nem veszik őket komolyan a döntéshozók. A köznevelésről a **Belügyminisztérium szülők számára olyan kérdőívet készített**, ami érintette azt is, hogyan vélekednek a szülők a gyerekek közéleti kérdéseket érintő szerepvállalásáról. A kérdőívet számos **kritika** érte amiatt, hogy a tanulók demonstrációkban való részvételét a pedagógusok eszközünek, bevonásának tulajdonították.

A gyerekek azonban nem csak az oktatásügy kapcsán kerültek a **politikai érdekek keresztjébe**. A 2022. április 3-án tartott **országgyűlési választásokat** megelőző politikai kampány hajrájában is előfordult, hogy politikai közszereplő ukrain menekült gyerekekkel fotózkodott, óvodai és iskolai látogatásokról posztolt, saját gyerekei körében lépett színpadra. Bár a szakmai szervezetek szerint valamennyit **nőtt a társadalom érzékenysége**, és a politikusok tudatossága a témában, mégis az **alapjogok komoly sérelméről árulkodik**, hogy egy állampolgári bejelentést követően a Nemzeti Választási Bizottság és az ombudsman is elutasította egy ilyen eset kivizsgálását.

2022-ben a választás napján zajlott a **„Gyermekvédelmi népszavazás”**, amely már a 2021-es meghirdetésekor is súlyos kritikákat kapott². A Gyermekjogi Civil Koalíció **állásfoglalásában** kifejtette, hogy annak elnevezése a hitelét rongja a Gyermekvédelmi törvénynek, és nem igazi problémákat állít a középpontba. A népszavazás eredménytelen lett.

1 Például lásd a Fővárosi Regionális Diákparlament 2022. nov. 30-i ülése **jegyzőkönyvének** 18. pontját, melyben a küldöttek azt kérték, hogy az Országos Diákparlament és a felálló Országos Diáktanács is ítélje el a három fővárosi iskola 8 tanárának polgári engedetlenség miatt, a 2022. december 1-i hatállyal történő rendkívüli felmentését.

2 Erről bővebben lásd a **2021. évi Gyermekjogi Jelentést**.

POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG- JOGOK

Állampolgárság

Magyarország példamutató abban a tekintetben, hogy minden, a területén született gyermeket **születési anyakönyvi kivonattal** lát el. Biztosítja a hontalankénti elismerést azoknak, akiket saját joga alkalmazásával nem ismer el állampolgárának egyetlen állam sem. Az eljáráshoz való hozzáférés, a hontalan státusszal járó jogok, valamint a születéskori hontalanság megelőzése terén azonban továbbra is **rendszerszintű hiányosságok** tapasztalhatóak.¹

Az állampolgársági törvény megszorító értelmezése szerint csak azon szülők hontalanként született (vagyis egyik szülő állampolgárságát sem öröklő) gyerekének teszi lehetővé a magyar állampolgárság megszerzését, akik lakóhellyel² rendelkeznek Ma-

gyarországon³. **Mivel lakóhelyet a hontalanként elismertek nem létesíthetnek⁴, így a hontalan szülők Magyarországon született gyereke születésénél fogva hontalan lesz**, ami sérti a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló nemzetközi egyezményt.⁵

Aki kiskorúsága idején létesít magyarországi lakóhelyet, az kedvezményesen, 5 év elteltével kérheti a honosítását⁶. A honosítási eljárás sajátossága az, hogy a kérelmező elől teljesen elzárt: a köztársasági elnök diszkrecionális jogkörében meghozott döntés indoklását a kérelmező nem ismerheti meg, az elutasító döntést pedig nem lehet bíróságon megtámadni⁷.

- 1 A hontalanságra és az állampolgársági jogra vonatkozó részletes országjelentés elérhető a Statelessness Index oldalán - Hungary update: <https://index.statelessness.eu/country/hungary>
- 2 A lakóhely fogalmát a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. határozza meg. Ennek létesítésére csak magyar állampolgár, menekültként vagy oltalmazottként elismert külföldi, valamint nemzeti vagy EK letelepedési engedéllyel rendelkező külföldi jogosult. Akik más jogcímen tartózkodnak az országban - például tartózkodási engedélyük van - nem létesíthetnek lakóhelyet, az ő címüket szálláshelynek hívja a törvény. Számos jogosultság azonban csak azoknak elérhető, akiknek lakóhelyük van.
- 3 A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény (a továbbiakban: Áptv.) 5/A. § (1) bekezdés b) pont.
- 4 A személyiadat-nyilvántartási törvény (1992. évi LXVI.) törvény 4. § (1) bekezdése szerint a hontalan személyek nem tartoznak a törvény hatálya alá, így lakóhelyet nem létesíthetnek, csak a Harmtv. szerinti szálláshelyet. A Harmtv. 1. § (7) bekezdése szerint harmadik országbeli állampolgár Magyarországon csak egy jogcímen tartózkodhat, így ha egy hontalanként elismert kérné is a menekültkénti elismerését - amit belföldön most nem tud megtenni -, akkor is nagy eséllyel visszavonná az OIF hontalan státuszát, ha megkapja a menekültstátuszt.
- 5 A hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló, 1961. augusztus 30-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény kihirdetéséről szóló 2009. évi XV. törvény 1. cikk.
- 6 Áptv. 4. § (4) bekezdés b) pont.
- 7 Magyarország 2020-as záró észrevételek során ajánlást kapott a Gyermekjogi Bizottságtól, hogy módosítsa a törvényt a születéskori hontalanság megelőzését szolgáló biztosítékok megerősítése érdekében, és biztosítsa, hogy az egyértelmű eljárást és szabályokat az egész országban egységesen alkalmazzák.

Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága

A diákok alulról épülő mozgalma új csoportosulásokat hívott életre. Ezek részben az iskolai diákönkormányzatokból nőttek ki, részben attól független szereplőkből szerveződtek. Megalakult a legjelentősebb akciókat szervező **Diákok a Tanárokért mozgalom**, a **Pala mozgalom**, a **Grund diákmozgalom**, majd 2022 októberében több fővárosi és vidéki szervezet együttműködésével **létrejött az Egységes Diákfront** (EDF). Utóbbi szervezet több közönségszavazáson alapuló **elismerésben** és díjban részesült.

Míg a tiltakozás az oktatás javításáért folyt, megerősödött az a nézőpont is, miszerint a pedagógus-sztrájk **sérti a gyerekek oktatáshoz való jogát** a tanítás rendjének megzavarásával. Az érintett alapjogok védelméről és látszólagos ütközéséről az ombudsman **felhívást** adott ki márciusban, melyet **kritikusan fogadtak** a szakmai szervezetek. A sztrájkot övező **jogi**, és a gyerekek részvételét firtató **politikai** viták az egész évet végigkísérték¹. A véleménynyilvánítási jog kapcsán bővebben, C. fejezet.

Forrás: 444.hu

1 Az online térben becsmérlő kommentekkel, a médiában lejárató anyagokkal találkoztak a gyerekek, és számos példa látott napvilágot, amikor az iskolák **kihátráltak** a provokatívabb gyerekek mögül, akár kiszolgáltatta őket az iskolaváltásnak is.

A magánélet védelme

Egy **reprezentatív kutatás** szerint a **felső tagozatos diákok szüleinek 10%-a számolt be arról, hogy ellopták a gyerekük jelszavát vagy feltörték a profilját.**

2022 szeptemberében két tizenéves fiatal **feltörte a közoktatási informatikai rendszert**, a KRÉTA-t, akik így hozzáférhettek az ott tárolt összes adathoz, beleértve valamennyi diák és tanár személyes adatait. Az adathalász támadásról a fejlesztő cég nem értesítette a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot, megsértve ezzel az Európai Unió adatvédelmi rendeletét. Az eset **jelentős sajtóvisszhangot** kapott.

2022-ben még mindig adatvédelmi aggályokat vetett fel az, hogy a köznevelési intézmény milyen jogalappal férhet hozzá a gyermekek, tanulók koronavírus elleni oltására vonatkozó adathoz. A NAIH éves beszámolója szerint a jogalap tisztázatlansága mellett az adatgyűjtés módja sem volt egységes, olykor még az is előfordult, hogy kiskorú tanulókat nyilatkoztattak a kérdésről osztálytársaik előtt, szóban. A NAIH az aggályokra tekintettel ajánlással élt a Belügyminisztérium irányába, amelynek nyomán az Országgyűlés az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény módosításával rendezte a köznevelési és szakképző intézményekben a jövőbeli esetleges fertőző betegség elleni védettség igazolása kapcsán az egészségügyi adatok tárolásának célját és időtartamát, az adatok megismerésére jogosultak körét, az adatok gyűjtésének módját, valamint a kapcsolódó tájékoztatási követelményeket¹.

A 2022-ben közzétett adatok szerint az előző évben háromszor annyi, **5508 bejelentés érkezett** a Nem-

zeti Média és Hírközlési Hatóság (NMHH) jogsegélyszolgálatához, az **Internet Hotline**-hoz. Négyből három bejelentés gyermekpornográfia miatt történt, ami az első pandémiás év több mint hatszorosa. A hatóság nemzetközi együttműködésének köszönhetően egyre több visszaélést automatizált keresőrobotokkal szűr ki.

Az alapvető jogok biztosa a **digitális gyermekvédelem rendszerét áttekintő**, AJB-686/2022. számú jelentése komoly hiányosságokat állapított meg az online sérelmek kezelésére vonatkozó szabályozás terén. Vizsgálata feltárta, hogy **a szülők, gyermekek számára nem átlátható, hogy mikor, hova forduljon ezek esetén.** Ahogy az **AJB-686/2022. számú jelentés** fogalmaz: „A differenciált fórumválasztás önmagában üdvözlendő lenne, azonban a gyakorlati jogérvényesítés szempontjából problémás: a laikus felhasználók, így a szülők, a gyermekek számára komoly nehézséget jelent a fórumválasztás, annak a megállapítása, hogy a gyermeket az online térben ért jogsérelem esetén melyik szerv, mely eljárását kérheti, annak pontosan milyen kimenetele lehet, melyik számára a leghatékonyabb (gyorsabb, eredményesebb) jogérvényesítési lehetőség. Az online gyermekvédelmi rendszer működése nemcsak összességében („big picture”), hanem egyes elemek, intézményeire bontva sem kellően átlátható.” Az ombudsman a helyzet javítására ajánlascsomagot fogalmazott meg az érintett döntéshozóknak.

Megújult a 2014 óta működő, 21 tagú **Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal**, melyek tagjai állásfoglalásokat, ajánlásokat dolgoznak ki a gyermekbarát internetezés elterjesztésére, valamint a gyerekek és szüleik médiatudatosságának növelésére.

1 A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2022. évi tevékenységéről. Budapest 2023, 61-62. o.

A megfelelő információkhoz való hozzáférés

A gyerekek digitális biztonságát érő fenti hiányosságok miatt is fontosak azok a médiatudatosság fejlesztését célzó tájékoztatók és szolgáltatások, mint a gyanús online tartalmak gyakorlását segítő **Pajzs webalkalmazás**, vagy az Internet Hotline tájékoztató kampánya is. Utóbbi a gyerekek saját maguk által készített **intim felvételekkel való visszaélésekről** szólt. Az NMHH létrehozott egy online tudástárat **Digipedia** néven, mely a technológiai eszközökkel, online platformokkal kapcsolatban nyújt információkat és tanácsokat, például a személyes adatvédelemről, az online zaklatásról, szűrőszoftverek használatáról, és az álhírek kiszűréséről is.

A digitális eszközök kora gyermekkori, óvodai nevelésben való alkalmazását vizsgálta a **Digitális Gyermekvédelmi Stratégia** keretében megvalósított **DigiMini 2** kutatás. Eszerint az óvodapedagógusok több mint 60%-a bizonytalan volt abban, hogy szükségesek-e digitális óvodapedagógiai módszerek a gyerekek fejlesztéséhez, 18%-uk elzárkózó, és 22%-uk elfogadó volt a digitális kultúra óvodai integrációjával kapcsolatban. Erre alkalmas digitális

eszközökkel, pl. tablettel vagy interaktív táblával az óvodák 17%-a rendelkezik.

Az NMHH¹ és a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) 2022 őszi kutatása szerint óvodáskorban még alig beszélhetünk internethasználatról és online játékokról, míg a **6-11 évesek mindennapjaiban a gyermekfilmek mellett már nagyobb mértékben jelen vannak az online videók és játékok**. A 10-15 évesek korosztályában az internetezés elsősorban a közösségi médiát jelenti: hátról két gyereknek van Facebook profilja, és minden **második-harmadik gyerek Tiktokozik**. A MEME másik reprezentatív kutatása azonban rámutat, a **hagyományos tévénézés még mindig domináns**, a gyerekeket is nevelő családok esetében különösen.

Az ukrajnai háború kitörését követően bizonytalanságot okozott a szülőknek, mit mondjanak, hogyan beszélgessenek a háborúról a gyerekekkel.

*„Az elején, amikor kitört a háború, akkor én egy hónapig kb. kizárólag a telefonomon lógtam és olvastam, hogy mi történik folyamatosan, aztán ez eltűnt egy picit. Kiment a fókuszról.”
(Kiskorú Kolléga meglátása)*

1 A **Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság** (NMHH) és a **Matthias Corvinus Collegium** (MCC) közös **gyermekvédelmi konferenciát** is szervezett októberben, melynek témája a média gyerekekre gyakorolt hatása volt.

Szakmai szervezetek és gyerekek velünk megosztott tapasztalatai alapján az iskolákban ritkán hozták fel a témát a tanárok, inkább a diákok kezdeményezésén múlt, vagy egymástól tájékozódtak. A háború háttéréről sokféle álhír terjedt, melyek közötti tájékozódást a választás előtt álló kormány plakátjai sem könnyítették meg. Sok szülő számolt be arról, hogy az azon szereplő bombák félelemkeltők voltak a gyerekek számára. A gyerekekkel való kommunikációban segítséget jelentettek a civilek és szakemberek által készített **útmutatók**. Ugyancsak kiemelt szerepe volt a civileknek abban, hogy a menekült gyerekek számára több nyelven **hozzáférhetővé** váltak a jogaikról, a magyarországi ellátásokról, a számukra is ingyenesen hívható segélyvonalakról szóló **tájékoztatók**.

Diplomáciai ügy lett a szeptemberben bevezetett új földrajztankönyvekből, mely az ukrajnai háborút belső fegyveres konfliktus és nem orosz támadás eredményeként értelmezi. A földrajzkönyv, melyet szakértők a délszláv háború leírása miatt is kritizáltak, rámutatott az **államosított tankönyvpiac** alapvető problémáira.

Részlet a **tüntetés** leírásából.

„...nem kaptunk választ, bármennyire is próbálkoztunk minden módon eljutni az illetékes döntéshozókhöz. A közmédia továbbra sem teljesíti feladatát, hallgat az elmúlt hónapok közéletének egyik legmeghatározóbb jelenségéről.

Mivel nem kaptunk választ, ahogy ígértük, demonstrációt szervezünk az MTVA épülete elé, ezt pedig a jövőben további megmozdulások fogják követni, ameddig a közmédia nem hajlandó hitelesen tájékoztatni a magyar oktatás válságáról.”

A felmenő rendszerben bevezetett új tankönyvek évről évre komoly szakmai vitákat generálnak mind a pedagógusok, mind pedig a diákok körében. A „tanítható és tanulható mennyiségű és minőségű tananyag” kérdése a diákok **követelései**, és a szülők, diákok, tanárok által közösen elfogadott **9 pontban** is szerepelt.

Az ukrajnai háború és az oktatás körüli demonstrációk felhívták a figyelmet a **gyerekek közéleti kérdéseiben való tájékoztatásának** minőségére. Nem adott hírt a diákok és pedagógusok tízezreket mozgó eseményeiről az önmagát Magyarország vezető diák-érdekképviseleti hírportáljaként bemutató diaktajekoztatas.hu oldal. Ennél jelentősebb azonban az a **közmédiát ért kritika**, amit a diákok arra hivatkozással fogalmaztak meg, hogy az nem adott hírt hitelesen az oktatás körüli demonstrációkról. Szerették volna, ha az ő álláspontjukat is megismerteti a közmédia, bemutatva kiállásuk okait is. Ezt vette célba a diákok december 9-i, „Vonulás az MTVA-hoz – Engedjenek be a köztévébe!” névvel meghirdetett tüntetése.

A közmédia híradója végül hírt adott a tüntetésről és **beolvasta a 9 pontot is**. Ez azonban egyszeri eseménynek bizonyult, és nem követte az oktatási tiltakozásról szóló rendszeres és kiegyensúlyozott tájékoztatás.

2022 nyarán változtak a gyerekek bírósági és gyámhatósági meghallgatásáról szóló értesítés szabályai¹. Minden olyan perben, mely a szülői felügyeletről vagy a gyerek harmadik személyénél történő elhelyezéséről szól, a **bíróságnak, gyámhatóságnak közvetlenül tájékoztatnia kell a gyereket** azokról a lehetőségekről, hogy ha szeretne, milyen formában mondhatja el vagy fejezheti ki más módon a

véleményét (pl. szóban, írásban, videóval, közvetlenül vagy szakértők által). Az előírás az ítélőképesség birtokában lévő gyerekekre vonatkozik. Nagy vihart kavart a nyilvánosságban pár olyan eset, melyben a bíróság **sablon levéllel tett eleget** ennek a tájékoztatási kötelezettségnek. Szakértők felhívták a figyelmet arra, hogy **további garanciákra lenne szükség** ahhoz, hogy az előírás ne pusztán formalitás legyen, ne terhelje a gyerekeket feleslegesen, és ne váljon perstratégiai eszközzé. A képzéseknek fontos szerepe lenne abban, hogy a bíróság a szülők együttműködésére építve, akkor és olyan módon tudja a meghallgatás lehetőségéről tájékoztatni a gyereket, ami a gyerek legjobb érdekét szolgálja.

1 A változások alapvetően a házassági és a szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes elviteléről szóló 2019. június 25.-i (EU) 2019/1111. tanácsi rendelet (Brüsszel IIIb rendelet) végrehajtásához kapcsolódnak, de szükséges volt a hazai végrehajtásához kapcsolódó jogszabályok megalkotása is az egységes jogalkalmazási keret megteremtése érdekében is, hiszen számos gyakorlati tapasztalat gyűlt össze az elmúlt évek alatt. Mindezek magyarországi végrehajtását a szülői felelősséget érintő nemzetközi igazságügyi együttműködésről szóló 2021. évi LXII. törvény, valamint a szülői felelősséget érintő nemzetközi ügyekben közreműködő központi hatóságok feladatainak ellátásáról szóló 208/2022. (VI. 14.) Korm. rendelet biztosítja.

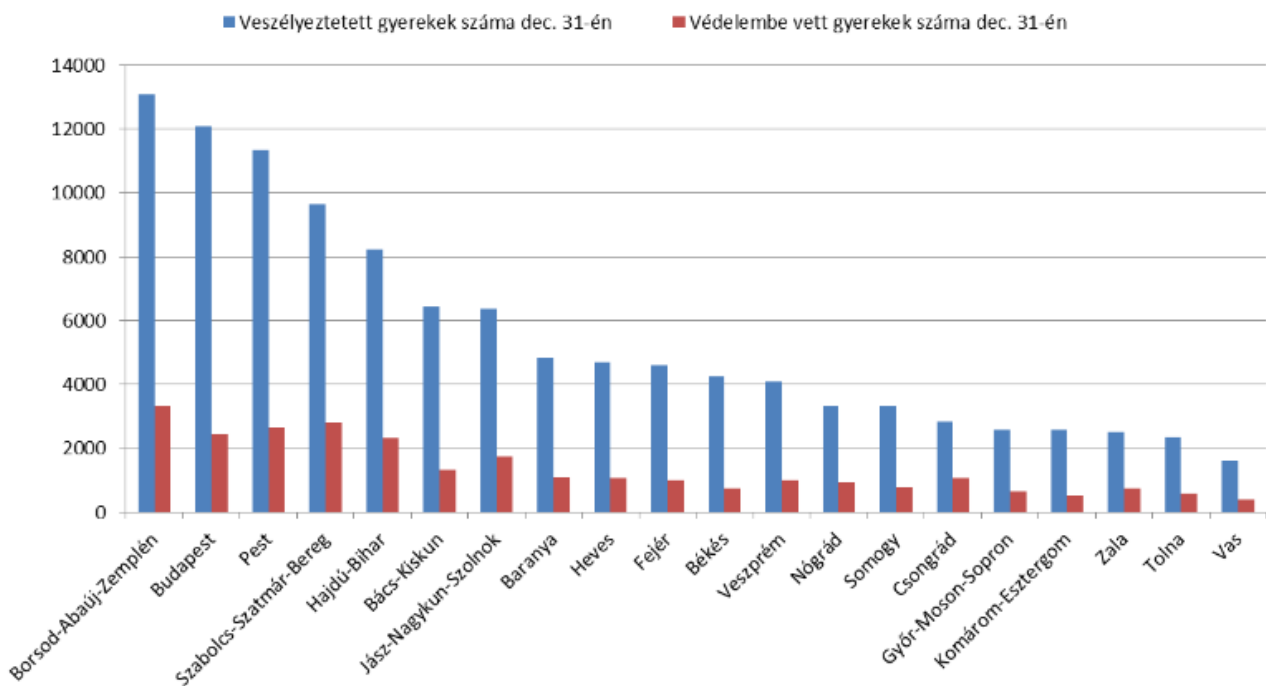
GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK

Bántalmazás, elhanyagolás

2021. december 31-én 110 750 gyereket tartottak nyilván veszélyeztetettként, és 27 229 gyerek volt védelemben véve¹. **A legtöbb veszélyeztetettként nyilvántartott gyerek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élt, 8-szor annyian, mint ahányan Vas megyében, ahol a legkevesebb veszélyeztetett gyereket tartották nyilván.** (lásd 5. ábra)

Az elérhető legfrissebb adatok szerint (2021) az észlelő- és jelzőrendszer által a 0-17 évesekre vonatkozóan küldött jelzések száma 140 803 volt, amelyek összesen 103 377 gyereket érintettek. A jelzések 40%-a a köznevelési és szakképző intézményektől érkezett². A jelzőrendszer továbbra is az egyik legfontosabb forrás, ahonnan a szakemberekhez eljuthat az az információ, ha egy gyermek nincs jól.

5. ábra - 2021. december 31-én nyilvántartott veszélyeztetett és védelemben vett gyerekek száma megyék szerint³

- 1 Adatok forrása 1696 és 1210 OSAP sz. adatgyűjtés. (A család- és gyermekjóléti szolgáltatások adatai és Jelentés a gyámhatóság tevékenységéről.)
- 2 Adatok forrása 1696 sz. OSAP adatgyűjtés. (A család- és gyermekjóléti szolgáltatások adatai.)
- 3 Adatok forrása 1696 és 1210 OSAP sz. adatgyűjtés. (A család- és gyermekjóléti szolgáltatások adatai és Jelentés a gyámhatóság tevékenységéről.)

A **gyermekvédelmi intézményen belüli gyermekbántalmazás** eseteket a 2018-ban kiadott EMMI-**protokoll** alapján kötelezően jelezni kell. Az SZGYF adatkérelmünkre adott válasza alapján az első évben, 2018-ban, összesen 210 ilyen jelzés érkezett (ez az előírás hatályba lépése miatt csak fél év adatait tartalmazza), 2020-ban 689, míg **2021-ben 785 ilyen esetre vonatkozó jelzés** érkezett, valamint **8 esetben gyermekprostitúció** gyanúját fogalmazták meg a szakemberek. Minden évben döntően fizikai, és többségében kortársak között elkövetett bántalmazásról volt szó. Az OGYSZ adatkérelmünkre válaszul az jelezte, hogy az általa működtetett befogadó otthonok tekintetében 35 intézményen belül bántalmazott gyermek szerepelt a nyilvántartásukban.

Ezen a területen több előrelépés is történt 2022-ben. Új tájékoztatási felület indult a **Nemzeti Népegészségügyi Központ weboldalán**, ami a gyermekbántalmazás fogalmát, tüneteit is bemutatja, és néhány segítségnyújtási felületet is megnevez. Közegészségügyi csatornák felhasználása, a gyermekbántalmazással kapcsolatos információk széles körű terjesztésére régi adóssága Magyarországnak, ezért ez a kezdeményezés mindenképpen pozitívan értékelendő.

A katolikus **egyházon belül elkövetett bántalmazások** elleni fellépés **önálló weboldalt**, és egyre tisztábban látható intézményi struktúrát, személyi felelősöket kapott. Ezt az eredményt némiképp árnyalja az a nagy média figyelmet kapott **ügy**, amiben egy korábban, gyermekként egy pap által bántalmazott személlyel szemben, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye feljelentésére zaklatás miatt indult eljárás (és 2022-ben első fokon el is marasztalták, megrovásban részesítették).

A gyermekjogok világnapja alkalmából az **NMHH** a **gyerekek digitális térben való védelmére** hívta fel a figyelmet, kiemelve a gyerekekkel szembeni szexuális visszaélések és a zaklatási esetek növekvő számát. Ez különösen a koronavírus okozta járványválság miatt megnövekedett digitális eszközhasználat kapcsán fontos része a gyerekek bántalmazással és erőszakkal szembeni védelmének.

A **fiúkkal szembeni szexuális bántalmazás és kihasználás** ritkán tárgyalt témáját dolgozta fel egy 2022 februárjában megjelent **kutatási beszámoló** és jelentés, ami az **ECPAT Global Boys** kezdeményezésének része Magyarország mellett 9 másik országban.

A gyermekvédelem állami rendszerének működésével kapcsolatos kihívásokra újfajta választ adott 2022-ben a Zuglói Önkormányzat, ami **saját gyermekvédelmi koncepciót** dolgozott ki, ezzel is segítve a helyi szereplők összehangolt működését.

Szintén a gyermekvédelem rendszerszintű problémáinak megelőzését és csökkentését célozta az **ECLIPS projekt**¹, ami uniós források felhasználásával dolgozta ki a 0-3 éves gyerekekkel foglalkozó szakemberek számára a **gyermekbántalmazás és elhanyagolás esetekre vonatkozó szűrés és traumaérzékeny reakció protokollját**.

2022-ben az év előadása díjat érdemelte ki a **Lili és a bátorság** bábelőadás, ami a gyerekekkel szembeni szexuális visszaélés témáját dolgozta fel. Ez az elismerés fontos előrelépés lehet a téma tabu jellegének lebontásában, és annak elismerésében, hogy a művészet és kulturális élet szereplői fontos részei a gyerekek bántalmazással szembeni védelmének.

Forrás: család.hu

2022-ben az UNICEF frissítette és újra elindította **HelpAPP** programját, ami egy mobiltelefonos alkalmazás segítségével segíti a gyermekbántalmazási helyzetek jobb felismerését és leereagálását.

1 Magyarországi partner: NoBadKid Alapítvány.

Testi fenytés

A testi fenytés témája 2022-ben nem a tudományos kutatásokban, hanem a **sajtómegjelenésekben** volt jobban tettenérhető, és megjelent a testi fenytés **családi kapcsolatokra** vonatkozó káros hatása mellett a hazai tudományos ismeretterjesztő **médiában** a testi fenytés agyműködésre gyakorolt negatív hatása is. Az elsősorban a határon túli magyarokat, azon belül is a katolikus vallású erdélyieket célzó RomKat oldalon is megjelent egy testi fenytés ellenében érvelő **cikk**.

Ebben a kérdésben, amiben hiába mondják ki a magyar jogszabályok 2005 óta a testi fenytéssel

kapcsolatos zéró tolerancia elvét, mégis a gyermeknevelési gyakorlat része, különösen fontos a média érzékenyítő, edukáló szerepe. Ezt támasztja alá a Political Solutions 2022 októberében megjelent **felmérése**, ami szerint **a magyarok 58 százaléka szerint egy pofon befér a gyermeknevelésbe**.

Az Oktatási Jogok Biztosának 2022-ben publikált **jelentésének** tanúsága szerint mind az **óvodai, mind pedig az iskolai életben** tovább él a testi fenytés, a gyerekekkel szembeni fizikai erőszak alkalmazása és a verbális erőszak, valamint a megfélemlítés is.

CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOSKODÁS

Családi környezet és alternatív gondoskodás

A kormányzat számára 2022-ben is meghatározó volt a család, a családok védelmének a témája.

Az év során új **támogatási formák** nem jelentek meg, azonban a korábbi, elsősorban az otthon teremtést és az ingatlanok korszerűsítését célzó juttatások továbbra is elérhetőek.

A **KSH adatai szerint a házasságkötések** száma 2022-ben is magas volt a 2010-es évek elejéhez képest (2010-ben 35 520 házasságot kötöttek), azonban valamivel kevesebb házasságot kötöttek, mint az azt megelőző években. 2022-ben 64 100, 2021-ben 72 030, 2020-ban pedig 67 095 házasság kötött. Az elmúlt években tapasztalható tendenciák mögött a kormányzat ösztönző politikája mellett a koronavírus-járvánnyal összefüggő korlátozások megszűnése állhat, hiszen lehetőség nyílt a korábbi években elmaradt alkalmak megvalósítására.

A házasságkötésekkel ellentétben a **születések száma csökkent**. A KSH 2022 első negyedévére vonatkozó adatai ugyanis azt mutatják, hogy tavaly januártól márciusig összesen 19 688 gyermek született. A modernkori statisztikai nyilvántartás bevezetése óta egyszer sem született húszezernél kevesebb gyermek az első negyedévben. A mostani adat nem kevesebb mint 5,5 százalékkal marad el a 2019-es negatív rekordtól (20 854 gyermek). A **KSH adatsorából**

az is kiderül, hogy 2021 áprilisa és 2022 márciusa között összesen 90 371 gyermek jött a világra, 2027-tel, 2,2 százalékkal kevesebb a 2020-2021-es azonos időszakban születettek számánál.

A 2021. évi CXXII. törvény **módosította** a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvének szülői felügyeletre vonatkozó rendelkezéseit. A szülők megállapodásának hiányában a bíróság korábban csak az egyik szülőt jogosíthatta fel a szülői felügyelet gyakorlására. A 2022. január 1-től hatályos módosítás lehetővé teszi, hogy a bíróság csupán az egyik szülő kérelmére is dönthessen **a közös felügyelet mellett**, ha ez a gyermek érdekét szolgálja (a bíróságnak továbbra is lehetősége van arra, hogy csak az egyik szülőt jogosítsa fel a felügyelet gyakorlására vagy bizonyos jogokat megosszon a szülők között). A törvény emellett nevesíti a **váltott gondoskodást** is, mint a közös szülői felügyelet gyakorlásának egyik módját. A váltott gondoskodás azt jelenti, hogy a szülők egymást felváltva, azonos időtartamban nevelik, gondozzák a gyermeket (csak akkor beszélhetünk váltott gondoskodásról, ha a szülők ugyanannyi időt töltenek a gyermekkel).

A vonatkozó **kutatások** konklúziója, hogy **nincs egy mindenki számára előnyös gyermekelhelyezési forma**. A váltott gondoskodásnak éppúgy, mint a gyermek egyik szülőnél való elhelyezésének meg-

vannak az előnyei és a hátrányai, és ami az egyik család esetében jól működik, az egy másiknál nem feltétlenül. A gyerekek jóllétét egyébként alapvetően az befolyásolja, hogy milyen kapcsolatot tudnak kialakítani az anyjukkal és az apjukkal, illetve, hogy a szülők között milyen a viszony, mennyire kooperatívak, mennyire terhelt konfliktusokkal a kapcsolat. Egyértelmű, hogy mind a közös szülői felügyelet, mind a váltott gondoskodás akkor rendelhető el, ha a bíróság meggyőződik arról, hogy az a gyermek érdekét szolgálja, ami nem azonos a „nem ellentétes a gyermek érdekével” fordulattal. A gyermekjogok védelme érdekében lehetőséget kell adni a gyermek számára arra, hogy véleményét, álláspontját, sőt érzéseit közölhesse. Különösen és fokozottan igaz ez a váltott gondoskodásra.

Más szempontból, de a **kapcsolattartás kérdésével az alapvető jogok biztosa is foglalkozott** (AJB-1066/2022.) jelentésében. 2022-ben kettő, a 2019-es „győri gyermekgyilkossághoz” hasonló eset történt, amely során a különélő apa a felügyelet nélküli kapcsolattartáson nála tartózkodó gyermekét, gyermekeit ölte meg, emellett – a jelentés szerint – gyakran fordult elő, hogy a kapcsolattartás alkalmával a szülő a gyermekét súlyosan bántalmazta. A biztos álláspontja szerint **a személyi és tárgyi feltételek megteremtése** mellett, a hozzátartozó sérelmére elkövetett bűncselekmények elkövetése esetén **a kapcsolattartás felügyelt formában történő kötelező jogszabályi előírása** alkalmas lehetne a tragédiák megelőzésére. A gyámhatóság új feladatot kapott

ún. **„gyámhatósági vélemény”** formájában feltételes szabadságra bocsátás esetén, mert ekkor is sok tragikus eset történt. Így a BV. Intézet megkeresésére az elítélt kiskorú gyermekével kapcsolatban elkészíti – soron kívül/30 napon belül – a Bvtv. 188. § (2a) bek. c) pontja szerinti gyámhatósági véleményt, ha feltételes szabadságra bocsátás esedékes. A gyámhatósági vélemény alapja a meglévő gyámhatósági iratok, környezettanulmány, család- és gyermekjóléti központtól kért tájékoztatás, gyermek meghallgatása arról, hogy hazavárja-e az elítéltet, a gyermeket gondozó szülő vagy más személy véleményének megismerése és a szükség esetén beszerzett pedagógiai, pszichológiai és orvosi vélemények.

A KSH adatai szerint az **örökbefogadásra váró gyerekek** száma 2022-ben 1741, míg 2021-ben 1693 fő volt. Az örökbefogadásra alkalmas házaspárok száma 2022-ben 2756, 2021-ben 2748, míg az alkalmas egyedülállók száma 2022-ben 260, 2021-ben 298 fő volt¹. Hiába tűnik úgy, hogy több várakozó vár az örökbefogadás lehetőségére, mint ahány gyerek az örökbefogadásra, a „az örökbefogadásra váró gyerekek profilja és az örökbefogadó szülők preferenciái nem találkoznak” aránya nem egyezik. (lásd 2. táblázat) A várakozóknak túlnyomó része 3 év alatti gyereket szeretne örökbefogadni, de az ilyen korú gyerekek száma a legkevesebb. 10 évesnél idősebb gyereket – akik 2022-ben 625-en várakoztak örökbefogadásra – csak a potenciális magyar szülők 3%-a szeretne örökbe fogadni.

2. táblázat. Összehasonlító táblázat az örökbefogadható gyerekekről életkori megoszlás szerint és az örökbe fogadni kívánó szülők preferenciáiról²

December 31-én nyilvántartott, örökbe fogadható gyermekek korösszetétele					Becsült adatok az örökbe fogadni kívánó szülő(k) preferenciáiról *
	2021		2022		*2011-es adatok alapján
3 év alatti	356	21%	410	23%	75%
3-9 éves	608	36%	706	41%	22%
10 éves vagy idősebb	72	43%	625	36%	3%

1 Adatok forrása: KSH 1209 sz. OSAP adatgyűjtés. (Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről.)

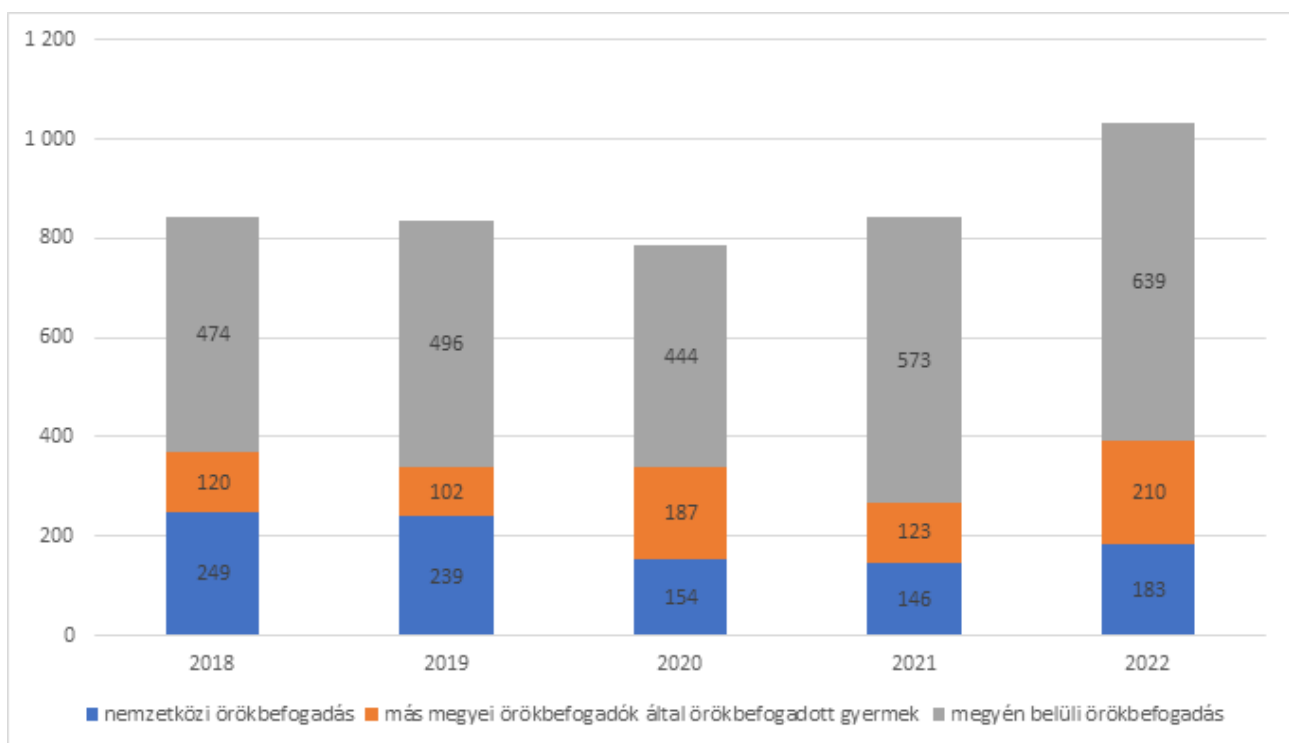
2 (Forrás: KSH 1209 sz. OSAP adatgyűjtés; Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről.)

A KSH adatai szerint a gyermekvédelmi szakszolgálatok által közvetített, lezárt örökbefogadások száma 2022-ben 1032, 2021-ben csak 995 volt. (lásd 6. ábra) Kb. minden tizedik gyermeket külföldre vittek, ami azt jelenti, hogy hiába több az örökbefogadni szándékozó szülők száma, mint ahány örökbefogadható gyermek van, mégis **sok gyerek ragad bent az állami szakellátás rendszerében, vagy kerül külföldre**. Ők javarészt 6 évnél idősebb, egészségügyi problémával, vagy fogyatékossgal élő, esetleg speciális nevelési igényű gyerekek. Őket Magyarországon nehéz örökbe adni, és a nemzetközi tapasztalatok szerint is a családba kerülésüket leginkább

az a szabályozás erősítené, amit Magyarországon két szabályozási körben is (2013-ban és 2020-ban) korlátoztak: az egyedülállók (ill. az azonos nemű párok) örökbefogadása. Számukra ugyanis a gyermekvállalásnak az örökbefogadás szinte az egyetlen legális formája, így preferenciáik sokkal **kevésbé kötöttek**.

Az egyedülállók megítélése nem egységes az állami rendszerben: örökbefogadási lehetőségeik erősen korlátozottak, nevelőszülőként viszont dolgozhatnak, és vér szerinti gyerek nevelése esetén (mint egyszülős család) még állami támogatásban is részesülnek.

6. ábra. A gyermekvédelmi szakszolgálatok által közvetített, lezárt örökbefogadások száma az örökbefogadó lakóhelye szerint.¹

2022-ben az örökbefogadás területén több jogszabályi változás is történt. Ezeket lásd az A. fejezetben.

1 (forrás: KSH 1209 sz. OSAP adatgyűjtés; Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről)

Családjukon kívül élő gyerekek

Miként arra az A. fejezetben utaltunk, a 2022-es kormányátalakítás a gyermekvédelmi rendszer ágazati irányításában is jelentős változásokat hozott: a rendszer a **Belügyminisztérium** alá került.

A KSH adatai szerint¹ 2022. december 31-én a **gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő kiskorú gyerekek száma tovább emelkedett**. A 21 172 gyerek közül 14 035-en nevelőszülőnél éltek. Utógondozói ellátásban 2 298 fiatal felnőtt részesült.

Az elmúlt években a 0-12 hónapos kor közötti, szakellátásban nevelkedő gyerekek száma 700 és 800 fő között változott - 2021-ben azonban 923, 2022-ben pedig 882 csecsemő élt gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél. Az éves jelentéseinkben már többször említett törvényi kötelezettségnek, miszerint **2016. december 31-ig minden családjából kiemelt 12 éven aluli gyereket nevelőszülőnél kellett volna elhelyezni, 2021 év végéig sem tudott Magyarország eleget tenni**: 2022-ben több mint 1500 12 évesnél fiatalabb gyerek élt gyermek- vagy lakásotthonban², még a 3 éves kor alatti, szakellátásban élő gyerekek közül is 332-en gyermekotthonban éltek, közülük 151 0-12 hónapos csecsemő volt.

Ezen a ponton fontos kiemelni, hogy a törvény csak a kötelezést fogalmazza meg, de nincs olyan stratégia, amely választ adna arra a kérdésre, hogy mi a teendő abban az esetben, ha nem nő a nevelőszülők száma az elképzelések szerint. **Az erőltetett nevelőszülői elhelyezés egyre több problémát jelent**, miközben az alternatív ellátás egyéb formáira (így pl. a lakásotthoni férőhelyek bővítésére) nem esik megfelelő figyelem.

A háborús helyzet új kihívások elé állította az egyébként is túlterhelt gyermekvédelmi rendszert: fel kellett készülniük **a háború elől menekülő gyerekek és családok átmeneti befogadására**. A szakértők emellett arra is **rámutattak**, hogy a megnövekedett energiaárak, illetve a rohamosan növekvő infláció következtében megnőhet a gyermekvédelmi szakel-

látásba kerülő gyerekek száma. Ez állhat annak a háttérben, hogy folytatódott az évek óta tartó tendencia, miszerint a nevelőszülők - annak ellenére, hogy évről-évre nő a nevelőszülők száma - egyre **több gyereket nevelnek** egyidejűleg. A 2001-es 2,00 értékről indulva (azaz nevelőszülői családonként átlagosan két gyerek), 2021-re 2,70-re emelkedett. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató által elvégzett széles körű **kutatás** eredményei szerint **2022-ben átlagosan 3,03 gyerek nevelkedett egy nevelőszülői háztartásban**.

Vagyis új feladatokkal és a szakellátásba került gyerekek számának növekedésével találja szembe magát a komoly kapacitáshiánnyal küzdő gyermekvédelmi rendszer: **tavalyi jelentésünkben** rámutattunk, hogy a **gyermekotthonokban és lakásotthonokban engedélyezett 3 649 álláshely több mint 10 százaléka (394) volt betöltetlen**. A helyzet ennél is aggasztóbb a speciális ellátást nyújtó intézmények vonatkozásában, ahol a 644 álláshely közül 164, vagyis minden 4. státusz maradt betöltetlenül. 2022-ben az állampolgári jogok biztosa több jelentésében is hangsúlyozta³, hogy **a törvényileg meghatározott létszámminimum teljesítésének hiánya veszélyezteti a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülését**, valamint a gyermekek esélyegyenlőségének biztosítására irányuló külön intézkedések megvalósulását.

A növekvő energiaárak és az infláció más szempontból is negatívan érinti a gyermekvédelmi szakellátást - **beszámolók szerint** sok esetben már 2 hétre sem volt elég az az összeg (ellátmány), amelyet a nevelőszülők kaptak, és amiből a gyerekek élelmezését és öltöztetését kellett megoldaniuk. (Lásd még A. fejezet, Forráselosztás) Az ellátmány összegét 2013 óta nem emelték, akkor az öregségi nyugdíjminimum 120 százalékában állapították meg ezt a juttatást, a nyugdíjminimum összege azonban 2008 óta változatlanul 28.500 forint. **2022-ben az ellátmány összege havi 34.200 forint (különleges szükségletű gyerekek esetén 39.900 forint, kettős vagy speciális szükségletű gyerekek esetén pedig**

1 Adatok forrása 1209 OSAP sz. adatgyűjtés Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről.

2 A problémára az AJBH **1106.** és **1748.** sz. jelentései is felhívták a figyelmet.

3 AJB-1106/2022 és AJB 1748/2022

42.800 forint)¹. A korábban hivatkozott, Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató által készített kutatás eredményei is rámutatnak a nevelőszülők nehéz anyagi helyzetére: a gyerekek gondozása és nevelése mellett a megkérdezett 1259 nevelőszülőnek több mint a fele dolgozik valamilyen formában és munkaidőben².

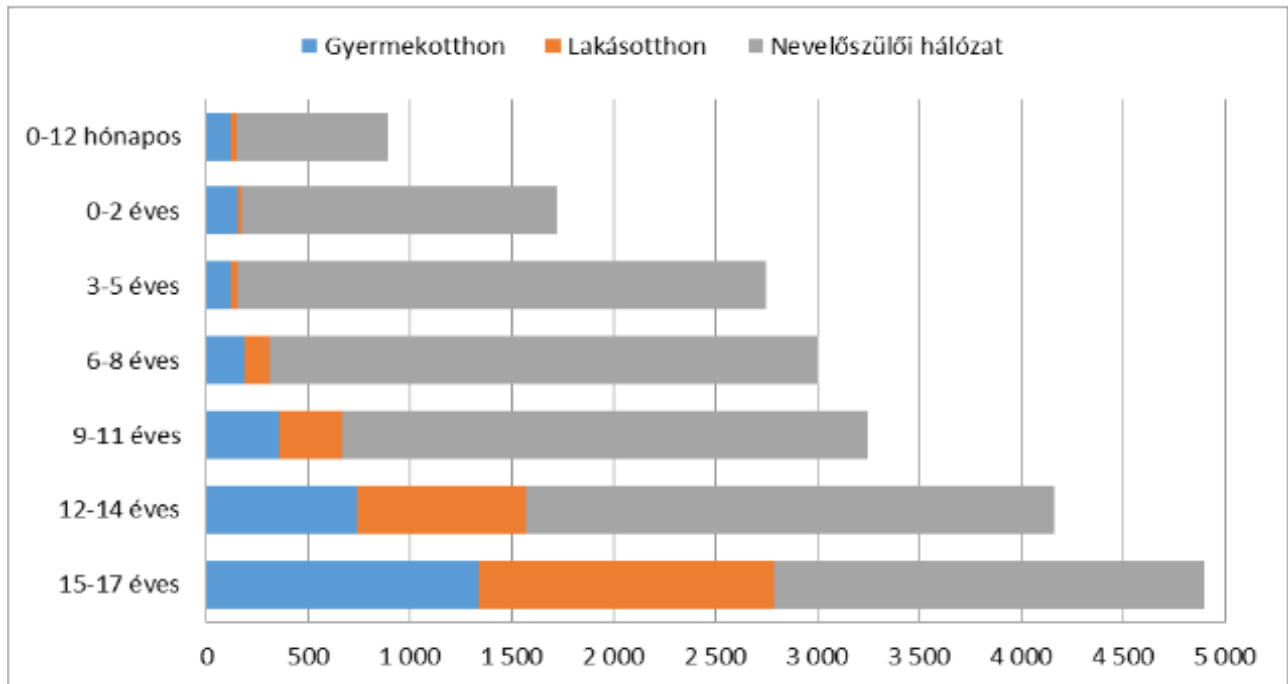
Az idézett kutatás számos egyéb fontos információt szolgáltatott. **A nevelőszülők átlagos életkora 52 év**, több mint a harmaduk az 51-60 éves korosztályba tartozik. A nevelőszülőknek több mint a fele falun, vagy községben lakik, Budapesten csak a nevelőszülők 2.7 százaléka él, ami jelentősen eltér a lakosság arányától. A nevelőszülők 53 százalékánál nem volt olyan gyerek, aki később visszakerült vérszerinti családjához, ugyanakkor a nevelőszülők

43 százalékánál volt olyan kiskorú, akinek megváltozott a gondozási helye és más nevelőszülőhöz, vagy gyermekotthonba került.

A 2021. évi adatok is arról tanúskodnak (7. ábra), hogy a gyermekvédelem rendszeréből nehéz a ki-kerülés. Alacsony a örökbefogadó szülőkhöz kerülés aránya (lásd 2. táblázat), és a saját családjukhoz való visszagondozás is.

A családjukból kiemelt gyerekek a szakellátást legnagyobb eséllyel csak a 18. életévük betöltésével hagyják el. Ez alapján megállapítható, hogy **a gyermekvédelmi rendszer jelenleg nem tudja ellátni a családgondozói feladatát**, hiszen nem tudja a szülőket felkészíteni arra, hogy a kiemelt gyerekek visszatérhessenek hozzájuk³.

7. ábra. A szakellátásban élő gyerekek december 31-én korcsoport és gondozási hely szerint.⁴

- 1 A nevelőszülők a változatlan és elértéktelenedő nevelőszülői ellátmány miatt nehéz helyzetbe kerültek, a kiutat sok esetben az jelentette, hogy bejelentkeztek munkanélküli ellátásba és felvették az álláskeresői járadékot. Ez a helyzet azonban egyrészt, bár jogszerű (egy 2016-os miniszteri rendelet nyitotta meg ezt a kiskaput), mégis abszurd, hiszen a nevelőszülők foglalkoztatási jogviszony keretében nevelik a gyerekeket. Másrészt méltatlan a nevelőszülőkre nézve, harmadrészt pedig csak átmeneti „megoldást” jelent, hiszen az álláskeresői járadék havi 36.000 forintot jelent, amelyre 3 hónapig (90 napig) jogosult az igénylő.
- 2 A nevelőszülő a nevelési díj mellett külön ellátmányban is részesül a gyermek, fiatal felnőtt élelmezésének és a lakásfenntartás költségeinek kiegészítésére. Ennek éves összege nem lehetett kevesebb az éves nevelési díj 25%-ánál: Összege 2022-ben legalább 102.600 Ft. A 2022-es módosítás szerint összevonásra kerül egyrészt a nevelési díj és a gyermek után járó ellátmány – így azt a jövőben egy jogcímen, nevelési ellátmányként kapják majd meg a nevelőszülők, másrészt emelkedik is az összege 2023-tól.
- 3 A hazagondozás szempontjából kiemelt kockázatot jelent a gyermekvédelmi rendszer széttagoltsága alap- és szakellátásra. Ez a széttagoltság mind az ágazatirányítás (lásd A. fejezet), mind a finanszírozás és a felelősségvállalás oldalán is jelentkezik. Gyakorlatilag nincs számonkérhető felelőse annak, hogy ki mit tesz a hazagondozás esélyének növelése érdekében. Ez az egyik legnagyobb diszfunkció a magyar gyermekvédelmi rendszerben.
- 4 (Adatok forrása: 1208 OSAP sz. adatgyűjtés; Jelentés a gyermekotthonok, a nevelőszülői hálózatok és a külső férőhelyek helyzetéről.)

A szakmát és a közvéleményt is felkavarta 2022-ben egy olyan utasítás, miszerint a Belügyminisztérium kérésére **IQ-tesztet kellett végezni** a szakellátásban élő, 6-18 év közötti, normál szükségletű gyerekeken¹. A módszertani problémák mellett egyéb aggályok is felmerültek². Problémás volt egyrészt a felmérés megvalósítása – a megkérdezett gyermekvédelmi szakemberek nem kaptak elég információt a felméréssel kapcsolatban, illetve a tesztek felvétele óriási terhet jelentett a gyermekvédelmi gyámok számára: a tavalyi jelentésünkben idézett kutatás adatai szerint a gyermekvédelmi gyámok átlagosan 31 gyermek képviselőt látják el, a szakemberek közel fele a jogszabályban meghatározottnál magasabb esetszámmal végzi munkáját. A legmagasabb, egyetlen gyermekvédelmi gyámhoz kötődő esetszám 53 volt, de körülbelül minden tizedik válasza-

dó 40 feletti esetszámot adott meg. Ezen túlmenően adatvédelmi problémák is felmerültek a felméréssel kapcsolatban.

Az adatkezelés körülményeinek vizsgálatára a **NAIH hivatalból eljárást indított. Megállapításaik** szerint a teszt kitöltése esetén „jogsérelem közvetlen veszélye áll fenn, figyelemmel arra is, hogy azok során a gyermekek vagy a kitöltésben közreműködő gyámok személyes adatainak harmadik országbeli adatkezelő általi kezelésére is sor kerülhet, amely adatkezelés jogszerűségére irányadó feltételek teljesülését, az érintettek megfelelő tájékoztatását és az őket megillető jogosultságok gyakorlásának lehetőségét a Hatóság nem látja maradéktalanul biztosítottak.”

- 1 A belügyminisztériumi útmutatóban a teszt linkje is szerepelt, mely az orosz Testometrika nevű honlagra vezet. A Testometrika egy kevésbé ismert cég, honlapjukon az intelligenciatesztől a szórakoztató feladványokig összesen 309 teszt található.
- 2 A felméréssel kapcsolatban több pszichológus, más szakember és szakmai szervezet is aggályait fejezte ki. A Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete (PDSZ) közérdekű adatigényléssel fordult a Belügyminisztériumhoz, mert szerintük a közvélemény megtévesztésére adhat okot, ha IQ-tesztként hivatkoznak arra, ami szakmailag nem felel meg az ilyen felmérések követelményeinek.

FOGYATÉKOS- SÁGGAL ÉLŐ GYERMEKEK

Az Európai Bizottság 2022. szeptember elején terjesztette elő az **európai gondozási stratégiát**. A stratégia „*célja minőségi, megfizethető, hozzáférhető gondozási szolgáltatásokat biztosítani az egész Európai Unióban, valamint javítani mind a gondozásban részesülőket, mind az őket gondozók helyzetét, legyen szó akár professzionális, akár informális gondozásról.*” A stratégia két kiemelt ajánlást fogalmaz meg: az egyik a megfizethető, magas színvonalú tartós ápolás-gondozáshoz való hozzáféréssel foglalkozik, míg a másik a koragyermekkori nevelésre és gondozásra vonatkozó barcelonai célok felülvizsgálatára koncentrál. A Bizottság ennek keretében azt javasolja a tagállamoknak, hogy a nők munkaerőpiaci részvételének javítása érdekében, a 3 év alatti gyermekek 50%-a, míg a tanköteles korú gyermekek 96%-a részesüljön koragyermekkori nevelésben és gondozásban. A Bizottság további ajánlásai között szerepel többek között, hogy a tagállamok a vidéki, a városi és a hátrányos helyzetű térségekben is magas színvonalú gyermekgondozási ellátást biztosítsanak, célzott intézkedésekkel tegyék lehetővé és növeljék a hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élő vagy sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésben és gondozásban való részvételét. A gyermekgondozás megszervezésével biztosítsák a munkaerőpiacon való érdemi részvételt a szülők számára, emellett pedig ösztönözzék a gyermekgondozás szülők közötti egyenlő megosztását. A tartós ápolással és gondozással kapcsolatos ajánlás a szolgáltatásokhoz való legszélesebb körű hozzáférést, valamint a családtagok és a hivatásos gondozók munkafeltételeinek javítását helyezi a fókuszba.

Az előterjesztés véleményezésének folyamata során a szakmai és érdekképviselői szervezetek üdvözölték a tervezetet, azonban alapvető kritikákat is megfogalmaztak. Hazánkban az **ÉFOÉSZ (Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetség)** az **ENIL (European Network on Independent Living) kampányához** csatlakozva felhívta a figyelmet, hogy a **stratégiában nem kap elég nagy hangsúlyt a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztése, valamint a bentlakásos intézmények kiváltásának koncepciója**. Ennek érdekében a megfogalmazott javaslatok tartalmazták többek között, hogy a stratégia vegye figyelembe az ENSZ Fogyatékossgal élő személyek jogaival foglalkozó Bizottságának ajánlásait is.

2022 márciusában került sor a CRPD Bizottsággal folytatott háromnapos hivatalos párbeszédre, amelyben a kormány számot adott arról, hogy az egyezményben meghatározott kötelezettségek teljesítése érdekében milyen intézkedéseket tett¹.

Az egyeztetés végén a fogyatékosjogi a **CRPD Bizottság** 2022. május 20-án tett **záró észrevételeiben** továbbra is kifogásolta a jelenlegi gyakorlatot és javasolta a kitagolási stratégia célkitűzéseinek újraértelmezését².

A CRPD Bizottság 2022. május 20-án tett záró észrevételek külön foglalkozik a fogyatékossgal élő gyermekekkel (Fogyatékossgal élő gyermekek, 7. cikk), a 14. pont alatt a bizottság aggodalommal állapítja meg, hogy:

- 1 Intézményi férőhely kiváltás, **Infojegyzet**, Országgyűlés Hivatala, Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviseleti Információs Szolgálat, 2022. október 25.
- 2 Committee on the Rights of Persons with Disabilities, **Concluding observations** on the combined second and third periodic reports of Hungary, Distr.: General 20 May 2022. / CRPD/C/HUN/CO/2-3.

a) A részes állam a gyermek mindenképp felett álló érdekének elvét úgy alkalmazza, hogy a szakértők véleményét és az intézeti gondozást előnyben részesíti.

(b) A részes állam jogszabályai a fogyatékosággal élő gyermekeket diszkriminálják a gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény 12. évi alatti gyermekek nevelőszülőknél történő elhelyezéséről szóló 7. §. (2) bekezdés a) pontja révén, amely a nevelőszülőnél való elhelyezés alól kivételt tesz a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermekek esetében, ha a befogadó szülőnél történő elhelyezése nem áll a gyermek érdekében, vagy arra állapota miatt nincs lehetőség, és ezáltal állandósítja intézményesülésüket.

(c) A fogyatékkal élő gyermekek számára nem elérhetők az általános közösségi alapú szolgáltatások, többek között az „egyéni fejlesztés” intézkedés következtében, ami a fogyatékosággal élő gyermekek diszkriminációját eredményezi.

15. A Gyermejjogi Bizottság és a Fogyatékos Személyek Jogainak Bizottságának a fogyatékosággal élő gyermekek jogairól szóló közös nyilatkozatára (2022) hivatkozva a Bizottság azt ajánlja, hogy a részes állam intézkedései révén:

a) Biztosítani kell, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdekének koncepcióját a fogyatékosággal élő emberről jogi modelljének figyelembevételével alkalmazzák, beleértve a fogyatékosággal élő gyermekek azon jogát, hogy szabadon kifejtse véleményüket minden őket érintő kérdésben, valamint jogukat a családi élethez, beleértve a befogadó szülőnél történő elhelyezést.

b) A gyermekvédelmi törvény azon rendelkezéseinek hatályon kívül helyezése, amelyek továbbra is

lehetővé teszik a fogyatékosággal élő gyermekek intézeti elhelyezését, és biztosítják a fogyatékos gyermekek más gyermekekkel való egyenlőségét a családi élethez való joguk tekintetében.

c) Biztosítani kell minden fogyatékosággal élő gyermek számára a többi gyermekkel egyenrangú hozzáférést az általános közösségi alapú szociális és oktatási szolgáltatásokhoz a számukra szükséges támogatás és segítségnyújtás révén¹.

Kiemelést érdemel, hogy az ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága 2022. szeptember 9-én fogadta el a veszélyhelyzetekre is kiterjedő **kiváltási folyamatra vonatkozó irányelveit**. Rögzíti, hogy az intézetbe helyezés soha nem tekinthető a fogyatékos gyermekek védelmének egyik formájának. A fogyatékosággal élő gyermekek elhelyezése intézményesítésének minden formája – azaz bármilyen nem családi környezetben történő elhelyezés – a szegregáció egyik formája, káros és sérti az Egyezményt. A fogyatékkal élő gyermekeknek, mint minden gyermeknek, joguk van a családi élethez, valamint ahhoz, hogy közösségben éljenek és családban nőjenek fel².

Az útmutatónak szinte minden fejezete foglalkozik a fogyatékos gyermekek helyzetével, de a IV. fejezet C. pont külön nevesítetten foglalkozik a fogyatékos gyermekek és serdülők vonatkozásában az intézménytelenítés során irányadó **alapvetésekkel**.

Támogatott lakhatásban a gyermekek elhelyezését támogató 2022. évi jogszabály módosítások³ szerint támogatott lakhatás kiskorú személyek számára komplex szükségletfelmérés eredménye alapján biztosítható. A komplex szükségletfelmérést az igénybevevőnek a szolgáltatást megalapozó körülményeiben történt változás esetén, de legkésőbb az első szükségletfelmérés időpontját követő másfél év múlva, ezt követően pedig legalább háromévente

1 **CRPD/C/HUN/CO/2-3.**

2 CRPD/C/5 II. 12. pont.

3 A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: 1/2000. SzCsM rendelet) módosítása 3.1.

meg kellett ismételni¹. A gyermek és a szülő komplex szükségletfelmérésére eltérő időpontban is sor kerülhetett, amit gyakorlati okok miatt indokoltá vált összehangolni².

Az intézmények kiváltásának folyamata hazánkban is problémás, ahogy erre a korábbi évek Gyermekjogi Jelentéseiben is felhívtuk a figyelmet. **A KSH adatai szerint 2021-ben 659 fő³ 0-17 éves gyerekek élt fogyatékos személyeket ellátó bentlakásos intézményben⁴, ami alapján megállapítható, hogy az ilyen gyerekek száma stagnált az elmúlt években.** A szakellátásban élő különleges szükségletű gyerekek közül az SNI-s gyerekek intézményi elhelyezésében sem történt előremozdulás 2022-ben. A KSH adatai alapján a szakellátásban élő SNI-s gyerekek 38%-a gyermekotthonban él, míg az összes szakellátott gyerek körében 28% ez az arány. Az SNI-s gyerekek 5%-a ápolást, gondozást nyújtó bentlakásos intézményben él. Továbbra is égető a kettős szükségletű gyerekeket ellátó nevelőszülők hiánya is. **A szakellátásban élő 249 fő kettős szükségletű gyerek közül csupán 3 gyereket nevelő nevelőszülő, a többiek mind intézményben élnek⁵.**

A Lépünk, hogy léphessenek Közhasznú Egyesületet 2022 márciusában közzétette **a fogyatékos családtagot nevelők 12 pontját**. Kezdeményezésük célja, hogy a problémáikat a politikai döntéshozók elé tárják. A megfogalmazott problémák négy problémakörbe rendeződnek: 1) intézményekkel kapcsolatos problémák, 2) pénzületi és egyéb ellátások, 3) családok tehermentesítése 4) akadálymentesítés és információáramlás. Ez a dokumentum is kiemeli,

hogy az otthonápolók reménytelen helyzetbe kerülnek, ha nem tudják ellátni fogyatékos gyermeküket (vagy családtagjukat), mert a nagy létszámú intézményeken kívül nincs más lakhatási alternatíva. A petíció kiemeli a területen tapasztalható óriási **szakemberhiányt**, és felhívja a figyelmet az erkölcsi és anyagi megbecsültségük fontosságára. Szintén hangsúlyos probléma az oktatási rendszer kapacitáshiánya, aminek következtében a halmozottan és a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyerekek számára nem biztosított az igényeiknek megfelelő **oktatáshoz való hozzáférés**.

A **SNI-s tanulók rohamos növekedése**, valamint a gyógypedagógusok hiánya egyre komolyabb gondot jelent. Már a 2021/2022-es tanévben is rendkívüli növekedés volt látható, ami a 2022/2023-as tanévben sem állt meg. **A KSH előzetes adatai szerint 102 215 fő SNI-s tanulót tartottak nyilván.** Számuk a tavalyi évben haladta meg a 100 ezer főt. **Az óvodákban és az általános iskolákban is kb. 1000-rel több SNI-s gyerek járt, mint egy évvel korábban** (óvodában 11 578 fő, általános iskolában 59 698 fő). Az Oktatási Hivataltól egyedi adatkérésünkre kapott információkból kiderül, hogy gyógypedagógiai tanácsadásban, és korai fejlesztésben a 2021/2022-es tanévben 5 232 fő, a 2022/2023-as tanévben 5 645 fő, míg az utazó gyógypedagógusi- és konduktori hálózat szolgáltatásában a 2021/2022-es tanévben 25 921 fő, a 2022/2023-as tanévben pedig 28 056 fő részesült. **Ez azt jelenti, hogy ha csak az óvodás és általános iskolás sajátos nevelési igényű gyerekeket vesszük figyelembe, kevesebb mint a gyerekek fele fért hozzá gyógypedagógiai fejlesztéshez.**

- 1 A 2022-ben életbe lépett rendelkezések értelmében támogatott lakhatás esetében egy lakószobában vagy lakásban legfeljebb két személy helyezhető el. A létszámkorlátozásra vonatkozó előírás nem adott rugalmas keretet arra az esetre, ha az ellátottnak gyermeke születik. A szülők és gyermekük együttes elhelyezésére vonatkozó igényt szem előtt tartva, szükségessé vált a jogszabály szövegének módosítása azzal, hogy az ellátott személy kiskorú gyermekét, gyermekeit nem kell figyelembe venni az elhelyezhető személyek létszámába, azonban az együttes elhelyezés esetén az 1/2000. SzCsM rendeletben meghatározott minimum alapterületet továbbra is biztosítani kell. Lásd: **Tájékoztató** a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, valamint az e törvényhez kapcsolódó végrehajtási rendeletek szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokat érintő, 2022. évi módosításairól.
- 2 „110/E § (3) Az Szt. 75. § (5) bekezdés a) és b) pontja szerinti esetben egy lakószobában, az Szt. 75. § (5) bekezdés c) pontja szerinti esetben egy lakásban legfeljebb két személy, valamint - az (1b) bekezdésben foglalt figyelembevételével - a támogatott lakhatást igénybe vevő személy gyermeke helyezhető el.” (Hatályos: 2022.01.01-től.)
- 3 Adatok forrása: a KSH 1202 OSAP sz. adatgyűjtése. (Kimutatás a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működési adatairól)
- 4 Fogyatékos személyek gondozóháza, fogyatékos személyek otthona, fogyatékosok rehabilitációs intézménye, fogyatékos személyek rehabilitációs lakóotthona, fogyatékos személyek ápoló-gondozó lakóotthona.
- 5 Adatok forrása 1209 OSAP sz. adatgyűjtés. (Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről.)

2022-ben jelent meg a hiánypótlónak számító „**SNI Információs füzet**” c. kiadvány¹, amely azzal a szándékkal készült, hogy a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek, tanulók nevelésében-oktatásában résztvevő pedagógusokat támogassa, munkájukat irány-mutatással segítse, különös tekintettel az inkluzív körülmények között, integráltan nevelt, oktatott sajátos nevelési igényű tanulóira. Továbbá megválaszolja a velük és értük folytatott tevékenységek során felmerülő legfontosabb kérdéseket. A kiadvány nagyban segítette a szülőket, hozzátartozóikat a szakértői vizsgálati tevékenység megismerésében, szakmai, diagnosztikai kérdésekben való eligazodásban.

A kormány ez év 2022 júliusában nyújtotta be az Országgyűlésnek a B/520. „**BESZÁMOLÓ az Országos Fogyatékoságügyi Programban** foglalt célok időarányos teljesítéséről” c. dokumentumot, amelyet az Országgyűlés Népjóléti Bizottsága **megvitatott és elfogadott**.

2022. november 2. napján megjelent a Kormány 1522/2022. (XI. 2.) Korm. határozata az Országos Fogyatékoságügyi Program végrehajtásának 2022. évig tartó Intézkedési Tervéről (Intézkedési Terv) szóló 1187/2020. (IV. 28.) Korm. határozat módosításáról. A módosítás nagy újdonsága, hogy az egyes területek végrehajtásához kapcsolódóan indikátorokat határoz meg, amely eddig hiányzott az Intézkedési tervből, így nehéz volt az intézkedések hatékonyságát megítélni. A módosítás nyomán számos határidő kitolódott 2023. december 31-re, például az alábbi fogyatékos gyermekeket érintő intézkedések határideje:

- szemléletformáló programok kidolgozásával és indításával kell támogatni a fogyatékos gyermekek örökbefogadását,

- támogatni kell a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók integrált, inkluzív nevelését-oktatását, meg kell erősíteni az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények együttnevelő szerepét,

- növelni kell a különleges, a speciális vagy kettős ellátási szükségletű gyermekek ellátását szolgáló nevelőszülői férőhelyek számát, fejleszteni kell az ilyen férőhelyekkel rendelkező nevelőszülői hálózatok speciális infrastrukturális feltételrendszerét és a szakmai szolgáltatásaik körét.

Az alapvető jogok biztos a alaphatáskörében, valamint az egyenlő bánásmód követelménye érvényesülését vizsgáló hatósági hatáskörében eljárva is több esetben² állapított meg alapjogi visszásságot, illetve a törvénysértést a fogyatékos gyerekek ügyében, amelyek többségében intézményi mulasztás miatt **hátrányos megkülönböztetés** érte a gyerekeket.

A KézenFogva Alapítvány 2022-ben **Különleges Életek címen útmutatót** készített a fogyatékos gyerekeket nevelő családok számára. A kiadványban 10 témakörben (pl. korai fejlesztés, pénzügyi juttatások stb.) adnak választ a családokat foglalkoztató leggyakoribb kérdésekre.

A Szt. és a Gyvt. 2020. évben elfogadott, 2022. január 1-jétől hatályos módosítása szerint a kijelölt család- és gyermekjóléti központokban **fogyatékoságügyi tanácsadók** működnek, miután európai uniós projekt keretében lezajlott a modellezés. Az új munkakör betöltéséhez speciális tudást adó végzettség nem került meghatározásra, azonban a feladat végzéséhez szükséges ismereteket tartalmazó képzés tematikája, módszertana kidolgozásra került.

1 Oktatási Hivatal Pécsi Pedagógiai Oktatási Központ.

2 EBF-AJBH-69/2022.; EBF-AJBH-363/2022.; AJB-1340/2022.; AJB-2877/2022.

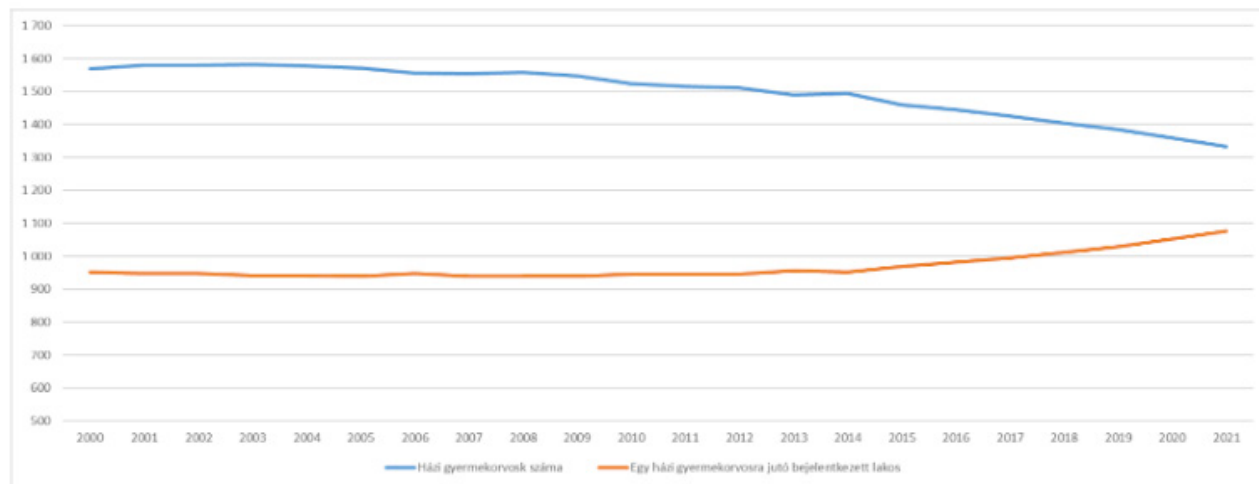
ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT

Egészség és egészségügyi ellátás

A házi gyermekorvosi ellátás drámai helyzetéről a korábbi évek Gyermekjogi Jelentéseiben is beszámoltunk. Bár a 2022-es évre vonatkozó adatok a jelentés kéziratának lezárásakor még nem hozzáférhetők, a **KSH adataiból** jól látszik, hogy az elmúlt 20 évben folyamatosan csökkent a házi gyermekorvosok száma. Amíg 2001-ben közel 1600 házi gyer-

mekorvos teljesített szolgálatot, addig 2021-ben már csak 1334 gyermekorvos biztosított ellátást. A NEAK által a tavalyi évben rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint **2021-ben a házi gyermekorvosi szolgálatok 10%-a volt betöltetlen, emiatt pedig 103 695 gyerek nem fért hozzá a házi gyermekorvosi ellátáshoz.**

8. ábra. Házi gyermekorvosok száma és az egy gyermekorvosra jutó bejelentett lakosok 2000-2021¹

2022-re **elengedhetetlenné vált az ellátórendszer átalakítása.** Az év végén előterjesztett törvénycsomagot érdemi szakmai és társadalmi egyeztetés nélkül fogadták el. **Szakértők szerint** a reformcsomag nem enyhíti az egészségügyi válsághelyzetet, hanem tovább mélyíti a problémákat. **A háziiorvosi- és házi gyermekorvosi praxisok hiányosságait a praxisok összevonásával vagy megszüntetésével, azaz új praxiskörzetek kialakításával akarja**

megoldani a jogalkotó. Ez a megoldás azonban nem a kapacitások javítását jelenti, és megnehezítheti az alapellátáshoz való hozzáférést.

2022-ben az ukrajnai háború miatt **Magyarországra menekülők is jelentős problémákkal szembesültek, amikor egészségügyi ellátásra volt szükségük.** **Beszámolóik szerint** sokkal nehezebb az egészségügyi intézményrendszerbe bejutni, mint

1 (Forrás: KSH)

Ukrajnában, valamint a gyógyszerek felírása is számos problémába ütközött, amiket jobb megoldás híján haza ingázó ismerőseiken keresztül szereztek be.

Szakemberek tájékoztatása szerint még 2022-ben is jól érzékelhető volt a **Covid-járvány mentális állapotra gyakorolt hatása** a gyerekek körében. A gyermekpszichiátriákon tapasztalható esetszámok 2021-es jelentős növekedése 2022-ben sem csökkent, és továbbra is rendszeresek a sürgősségi esetek. Ennek ellenére **a gyermek- és ifjúságpszichiátriai ellátás kapacitásai nem bővültek érdemben a 2018-as számokhoz képest**¹. 2022-ben a járóbeteg-szakellátást nyújtó telephelyek száma ugyan 3-mal nőtt, ez azonban elsősorban a fővárosi fejlesztéseknek köszönhető. Országos szinten 7 megyében kevesebb ellátást nyújtó telephely működik, mint 2018-ban. **Gyermek- és ifjúságpszichiátriai aktív-fekvőbeteg ellátás a fővároson kívül csak 5 megyében elérhető.** Üdvözlendő, hogy ezen a területen történt **fejlesztés** 2018 óta. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében létesült ellátás, itt korábban nem volt. Emellett **Baranya megyében** is bővült az ellátás, továbbá 2022-ben a **fővárosi ellátás fejlesztését** is bejelentették.

A rehabilitációs ellátás kapacitásai szintén nem változtak 2018 óta. Ez az ellátás a fővárosban, valamint Csongrád-Csanád, Győr-Moson-Sopron és Hajdú-Bihar megyében volt elérhető. A fejlesztések ellenére nagyon fontos hangsúlyozni, hogy sok gyerek számára továbbra is nagyon nehezen hozzáférhető ez az ellátás, hiszen lakóhelyüktől csak nagyon távol áll rendelkezésre ellátást biztosító intézmény.

A WHO európai régiójában még 2019-ben folytatótt, de 2022-ben publikált felmérés **eredményei** szerint a térség tagállamai is nemzeti szinten **a tinédzserek mentális egészségét tartották az egyik legnagyobb problémának.** Emellett jelentős nehézségnek gondolták az **elhízott gyerekek** számának növekedését és az **anyatejes táplálás alacsony arányát.**

A kutatás eredményei az anyatejes táplálás vonatkozásában azt mutatják, hogy az anyatejes táplálás megkezdése a születés követő egy órában Magyarországon nagyon alacsony (kevesebb, mint 25%). Egy **hazai reprezentatív vizsgálat** eredményei sze-

rint a **csecsemők 91,4%-át szoptatta az anyja a születést követően,** összesen pedig 94,1% kapott anyatejet. A tápszeres táplálás előfordulása azonban a korai időszakban hetente nő. Az Emmi 2019-es ajánlása szerint a csecsemők 5-6 hónapos koráig ajánlott a kizárólagos szoptatás, mely a kutatás eredményei szerint a babák 25%-ánál teljesült csak. A kizárólagos anyatejes táplálást erősíti többek között az anya magasabb iskolai végzettsége, a szülési korának a növekedése. Negatívan befolyásolta többek között a korai munkavállalás, de a munkanélküliség is, a rossz anyagi helyzet, az anya rossz mentális állapota (pl. posztpartum depresszió), a császármetszés és a dohányzás is.

Friss kutatások eredményei újra felhívták a figyelmet arra, hogy **a társadalmi egyenlőtlenségek erősen összefüggnek az egészségi állapottal már kisgyermekkorban is.** A **KOHORSZ '18 születési kohorsz vizsgálat** 6 hónapos korra vonatkozó eredményei szerint az anyák úgy nyilatkoztak, hogy a gyerekek 96,9%-ának jó vagy nagyon jó az egészségi állapota. Az anyák jövedelmi helyzete mentén azonban már ebben a korban is jelentős eltérés látszik. **Azokban a családokban, ahol nagy nehézségek árán tudnak csak kijönni a jövedelmükből, a csecsemők 86,6% tartozik a jó egészségűek közé, míg a legjobb anyagi helyzetben lévő családokban a csecsemők 98,4%.** Az eredmények szerint a fél éves gyerekek negyede érintett valamilyen betegségben, vagy fejlődési rendellenességben, a leggyakrabban a megkésett mozgásfejlődés és az ekcéma okoz problémát. **A születésén kívül pedig a csecsemők 13,3%-a volt már kórházban 6 hónapos koráig és átlagosan 5 napot töltöttek bent.** A kórházi kezelést többek között vírusfertőzés, elhúzódó magas láz, asztmaroham indokolták. A kórházi kezelést is befolyásolták egyes szociodemográfiai tényezők, pl. anya alacsony iskolai végzettsége vagy rossz anyagi helyzete növelte a gyerek kórházba kerülésének esélyét.

Egy, **a gyerekek fogainak állapotát vizsgáló kutatás** pedig megállapította, hogy az 5-6 éves kisgyermekek 20 tejfogából átlagosan 3-4 fog károsodott. Ezzel Magyarország az EU országai közül a legrosszabbak között van, ráadásul ez az állapot stabil volt az elmúlt 25 évben. Fejlődés az ép fogú gyerekek körében történt, arányuk 1991-ben 30% volt, 2016-ban 44%. A kutatás felhívja a figyelmet arra, hogy

1 2018-ban a NEAK, idén pedig a Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) bocsátotta rendelkezésünkre a vonatkozó adatokat, egyedi adatkérés alapján.

javulás a jobb anyagi helyzetben lévő gyerekek körében történt, miközben a szegény gyerekek helyzete változatlan maradt. Az eredmények szerint a rossz anyagi helyzetben lévő gyerekek az ellátásból is kiesnek, hiszen a 2-3 éves gyerekek 10%-a, a 4-6 éves gyerekek kevesebb mint 40%-a járt 2016 és 2019 között fogorvosnál egy átlagos évben annak ellenére, hogy a fogászati ellátás ingyenes, óvodáskorban pedig évente egyszer kötelező részt venni fogászati szűrésen.

Az ombudsman egészségügyi vonatkozásban annak érdekében indított vizsgálatot¹, hogy feltárja, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre az **életveszélyes allergiás reakciók** felismerésére és azonnali kezelésére az óvodákban és iskolákban, miután egy kislány életét veszítette a születésnapján követően. Az ombudsman megállapította, hogy az **adrenalin-tartalmú injekciók jelenleg nem állnak kötelezően rendelkezésre az intézményekben**, illetve nem megoldott a dolgozók megfelelő felkészítése sem azok használatára, ezért több ajánlást is megfogalmazott. Az alapjogi biztos a köznevelésért és az

egészségügyért felelős minisztertől kérte, hogy kezdeményezze az iskola-egészségügyi ellátásról szóló rendelet kiegészítését, az iskolaorvosi rendelő minimális alapfelszerelésének adrenalin autoinjektorral való kibővítését. Felkérte a minisztert, hogy biztosítsa az intézmények autoinjektorral való ellátását, annak rendszeres ellenőrzését. Kezdeményezte, hogy teremtsék meg az intézményi dolgozók oktatásának lehetőségeit az anafilaxia tüneteinek felismerése és az autoinjektor használatának tekintetében.

2022-ben a média adott több esetben hírt arról, hogy egyes településeken a szülészeti osztály csak **korlátozott szolgáltatási renddel** nyújt **ellátást**, illetve **egyáltalán nem lesz** ilyen jellegű ellátás adott településen. A korlátozásokról szóló híreket megerősítik a Nemzeti Népegészségügyi Központ **határozatai** is, amelyek helyettes intézményeket jelölnek ki a korlátozott kapacitású intézmények pótlására. A szülészeti ellátás korlátozottsága természetesen nehezebbé teszi a hozzáférést, emellett egyértelműen tanúskodik a - korábban már említett - személyi feltételek hiányáról is az egészségügyi ágazatban.

1 AJB-783/2022.

A fiatalok egészségé

2022-ben publikálták a Magyar Ifjúságkutatás 2020 adatait bemutató tanulmányköteteket. A **Kívánj tized!** és a **Lábjegyzeten is túl** címet viselő kiadványok mindegyike foglalkozik a fiatalokat érintő kockázati magatartások közül a **dohányzással, az alkohol- és drogfogyasztással**. Fontos kiemelni, hogy az Ifjúságkutatás a 15-29 éves korcsoportra fókuszál, ezért a tanulmányok megállapításai a fiatal felnőttekre is vonatkoznak, azonban megismerhetőek 15-19 évesekre vonatkozó bontások is. A nemzetközi kontextust megvizsgálva mindegyik elemzés azt találta, hogy **a magyar tizenévesek körében átlag feletti a dohányzás és az alkoholfogyasztás elterjedtsége**. A 2019-es ESPAD kutatás, melyet a 9-10. évfolyamosok körében végeztek, mind az alkoholfogyasztás, mind a kábítószerhasználat tekintetében többségében **emelkedő tendenciát** mért a korábbi adatfelvételekhez képest, ezzel szemben a Magyar Ifjúságkutatás 2020-ban valamelyest csökkenő értékeket mért. Az eredmények szerint a 15-19 évesek negyede különböző rendszerességgel fogyaszt alkoholt. (1% hetente többször, 5% hetente 1-2-szer (hétvégenként), 9% havonta néhányszor, 11% 1-2 havonta). Ugyanebben a korcsoportban pedig majdnem minden 10. gyerek naponta dohányzik.

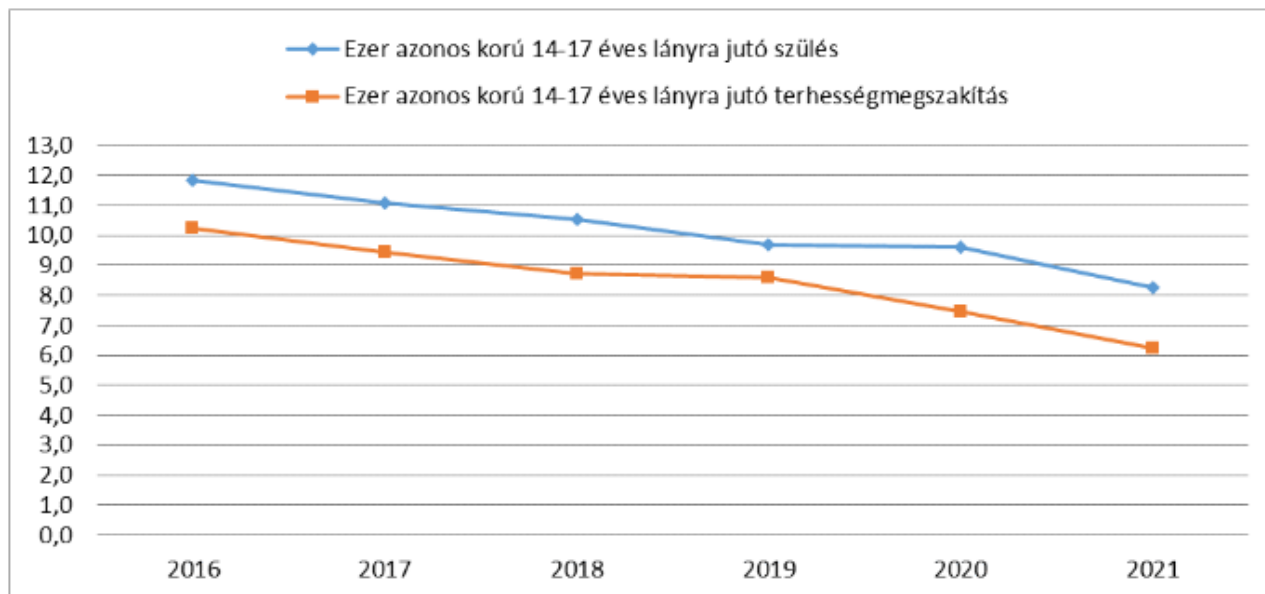
Magyarország Drogstratégiája 2020-ban lejárt, így jelenleg nincs hatályos stratégiai dokumentum sem a kábítószer-probléma megelőzésére, sem a kezelésére vonatkozóan, emeli ki a **Nemzeti Drogfókuszpont 2022-es jelentése** is. A jelentésből kiderül, hogy a szervezetek többsége általános/univerzális prevenciót folytat, elsősorban iskolai szinten. **A prevenciót végző szervezetek 66%-a civil szervezet**. A programok finanszírozása többségében bár állami forrásból történik, de több mint a

felük nem rendelkezik állandó finanszírozással, működésük pályázati forrásokhoz kötött. A **tavalyi jelentésben** részletesen bemutatott 2021-es rendelet (és az arra vonatkozó hiányzó nyilvántartás) nemcsak a szexuális-felvilágosító programokat nyújtó civil szervezeteket és szakembereket, hanem a **kábítószer-prevenciós programokat is nehéz helyzetbe hozza**.

A **gyermek- és ifjúságaddiktológiai ellátásban** nem történt az elmúlt években kapacitásbővítés. Járóbeteg-szakellátás csupán az ország két megyéjében (Fejér és Veszprém megye), míg rehabilitációs fekvőbeteg ellátás Budapesten és még három megyében elérhető (Baranya, Csongrád-Csanád és Fejér megyében) összesen 85 fős ágyszámmal, derül ki az NNK egyedi adatszolgáltatásából.

Nemcsak a Drogstratégia, de egy **Alkoholstratégia hiánya** is jelentős probléma Magyarországon, hiszen a magyar lakosság világelső között van az alkoholfogyasztásban. Ez a probléma nemcsak mint kockázati magatartás érinti a gyerekeket, hanem egyes becslések szerint **400 ezer gyerek él alkoholista szülővel**. 2022-ben két olyan kötet is megjelent (**Láthatatlan árvák, Újraépített életek**) amely szépirodalmi és szakirodalmi szövegeken keresztül hívja fel a figyelmet a problémára.

A **tinédzser terhességek** alakulásában javulás figyelhető meg az elmúlt években. Bár jelenleg a 2021-es évre vonatkozó adat a legfrissebb elérhető adat, 2016 óta évről évre csökken a kiskorúak által világra hozott gyermekek száma és a terhességmegszakításoké is.

9. ábra. Ezer 14-17 éves azonos korú 14-17 éves lányra jutó szülések és terhességmegszakítások száma¹

A **Magyar Alvás Szövetség közleményben** hívta fel a figyelmet arra, hogy a tinédzserek kevesebbet alszanak, mint amennyire szükségük lenne. Az alváshiány figyelemhiányhoz vezethet, negatívan befolyásolja a tanulmányi teljesítményt, és egészségügyi kockázatot is hordoz, például összefüggésbe hozható a depresszió, és viselkedési problémák kialakulásával, de a magas vérnyomás és a cukorbetegség kialakulása szempontjából is jelentős koc-

kázatot hordoz. Az alvásproblémákhoz hozzájáruló tényezők közé tartozik a szövetség szerint a korai iskolakezdés, a házi feladatok és délutáni kötelezettségek megnövekedett terhelése, a mozgalmas társasági élet, és az elektronikus eszközök túlzott használata. Ajánlásuk szerint egy kamasznak napi 8-10 óra pihentető alvásra van szüksége az egészsége megőrzése érdekében.

¹ Adatok forrása: KSH népmozgalmi statisztika

Életszínvonal

A **2022-es évet összefonódó válsághelyzetek jellemezték**, melyek erős hatást gyakoroltak a mindennapi életre is. Az orosz-ukrán háború, valamint az ezzel összefüggő más világ gazdasági tendenciák nyomán a közelmúltban nem látott energiaválság rajzolódott ki, ennek nyomán pedig nemcsak a **háztartási energia árai**, hanem **az élelmiszerek árai is drámai mértékben növekedtek**. A **KSH adatai szerint** 2022 decemberében az élelmiszerek 45%-kal kerültek többre, mint 2021. decemberben, éves átlagos szinten pedig 26%-kal növekedett az élelmiszerek ára. A háztartási energia 55%-kal került többre 2022. decemberben, mint 2021 decemberében, éves szinten pedig 22%-kal kellett többet fizetni.

Az energiaválság hatására a kormány **bejelentette** a korábban zászlóshajónak számító **rezsicsökkentés korlátozását**. A **Habitat for Humanity is kiemeli éves jelentésében**, hogy ezek az intézkedések továbbra is **a rászoruló rétegeket érintik a legérzékenyebben**, köztük a vidéki családi házban élőket, a gyerekes családokat, a rezsicsökkentésben eddig sem részesülő fatüzelést használó családokat, valamint az önkormányzati bérlakásban élőket. A rezszi árak drasztikus emelkedése nemcsak közvetlenül sodorta veszélybe a családokat, de a vállalatoknak és a szociális ellátórendszernek is jelentős nehézséget okozott, ezáltal közvetve is veszélyezteti a családok létfenntartását.

Az életszínvonalra vonatkozó adatok még csak a 2021-es évre elérhetőek. A KSH erre az évre javulást mért a szegénység és a társadalmi ki-rekesztődés indikátorainak a vonatkozásában, azonban ezek az adatok is jól mutatják, hogy a sérülékeny csoportok pl. egyszülős háztartások, alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, munkanélküliek, romák kiemelkedően magas arányban érintettek.

2022 ősszel sor került a **Szociális törvény** (1993. évi III. törvény) módosítására is, aminek keretében

a kormány a törvény szövegébe iktatta, hogy az egyén szociális biztonságáért elsősorban önmaga felelős, ha ennek biztosítására nem képes, akkor hozzátartozója köteles segíteni neki. Ha pedig sem önmaga, sem hozzátartozói nem tudják biztosítani a megélhetést, akkor a lakóhelye szerinti települési önkormányzat gondozási kötelezettsége áll fenn. **A törvény az állami támogatásban részesülő karitatív szervezetek feladatkörébe sorolja a rászoruló felkutatását és további segítségét.** Végezetül kimondja, hogy ha az egyén szociális biztonsága ezek ellenére sem megteremthető, akkor segítése az állam feladata. Ezzel a rendelkezéssel az állami szerepvállalás jelentősen csökkent a szociális biztonság megteremtésében. Ezenkívül szintén ennek a módosításcsomagnak a keretében a szociális juttatások megállapításához az öregségi nyugdíjminimum alkalmazása helyett bevezeti **a szociális vetítési alap fogalmát**, leválasztva a szociális segélyek összegét a nyugdíjminimumról, ezzel előkészítve és biztosítva azt, hogy **egy egyébként régóta szükséges minimumnyugdíj-emelés a segélyek összegét ne érintse.**

Az állam kivonulása a szociális biztonság megteremtéséből növeli az esélyegyenlőtlenség növekedésének kockázatát, ami azért is aggályos, mert egy **friss elemzés** szerint **már csecsemőkorban jelentős hátrányok érik az gyerekeket, ha az átlagosnál rosszabb körülményekkel jellemezhető háztartásba születnek.** Az eredmények szerint egy ilyen csecsemőnek kisebb esélye van többek között arra, hogy tervezett várandósságból születik, az édesanya első gyereke lesz, félévesen még szoptatják, vagy másfél évesen rendszeresen tisztítják a fogait. Ezzel szemben nagyobb esélye van arra, hogy koraszülöttként, vagy kissúlyú újszülöttként születik, az édesanyja még nincs 20 éves, félévesen már fekvő kórházban, vagy másfél éves korában az édesanyja egyedül neveli.

OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA

“Először a Covid-19 nehézségeivel kellett megküzdeni, és mire minden jól történt, megkaptuk újravé a tanártüntetések.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

A 2022-es évet az oktatás terén is egyértelműen meghatározta a nevelési-oktatási intézmények, valamint a pedagógusok romló helyzete. Felerősödtek az értük és egyúttal az oktatás minőségéért és szabadságáért kiálló tüntetések¹. A diákok is aktív szereplőivé váltak a tüntetéseknek. (Lásd. C. fejezet)

Az év második felében, a szeptemberi tanévkezdés előtt Maruzsa Zoltán, a Belügyminisztérium köznevelési államtitkára **levélben** arra hívta fel pedagógus szakszervezetek (PSZ és PDSZ) vezetőinek figyelmét, hogy a **polgári engedetlenség** a hatályos jogban ismeretlen tiltakozási eszköz, és arra kérte a pedagógusokat, hogy „a jogszabályellenes magatartást, a tanulók erkölcsi értékrendjét negatívan befolyásoló törvénytelen kezdeményezést ne támogassák”.

A tüntetések kapcsán felmerült, hogy **sérül-e a diákok oktatáshoz való joga azzal, hogy a pedagógusok közül sokan előre meghirdetett napokon nem vették fel a munkát**. Erről a Civil Közoktatási Platform, a Magyar Pedagógiai Társaság és a Szülői Hang **állásfoglalása** arról szólt, hogy a „tanulók megfelelő minőségű oktatáshoz való joga nem a polgári engedetlenség és a sztrájk miatt elmaradó órák miatt csorbul, ám annál nagyobb mértékben sértik azt a tanárhány miatt elmaradó vagy

formálisan megtartott órák, a tanárok túlterhelése és autonómiahiánya miatti minőségromlás.” Ezzel szemben egyes tiltakozó tanárok munkaviszonyának megszüntetésekor a tankerület indoklásában a gyermekek oktatáshoz való jogának megsértése is szerepelt. Nagy visszhangot és **szolidaritási tüntetéseket** váltott ki az az esemény, amikor a budapesti Kölcsey Ferenc Gimnázium 5 pedagógusát **rendkívüli felmondással elbocsátották**, mely egy **jogvédő szervezet** szerint ellentétes volt a gyerekek érdekével, és az oktatási joguk pont emiatt sérül. **Az év végén az Alkotmánybíróság azt mondta ki hogy a köznevelési intézmények működése, és ezáltal a gyermeki jogok érvényesülése a sztrájk-jog korlátozásának legitim célja.**

A Közgazdaságtudományi Intézet **Közgazdaság- és Regionális Kutatóközpontja** negyedik alkalommal adta ki a magyar közoktatásra vonatkozó adatokat feldolgozó kötetét 2022-ben. **A közoktatás indikátorrendszere 2021** című kiadvány célja, hogy különböző mutatók mentén számosítsa a közoktatás nagy rendszerében zajló folyamatokat. **Azokban az iskolákban, ahol nagyon magas a halmozottan hátrányos helyzetűek aránya, 5 év alatt 4 százalékról 8 százalék fölé emelkedett a betöltetlen tanári álláshelyek összes tanári álláshelyhez vi-**

1 A korábbi jelentéseinkben is felhívtuk a figyelmet azokra a mozzanatokra, amelyek 2022-re visszanezve meghatározó jelentőségűek voltak: beszámoltunk a PDSZ 2019-ben publikált kutatásáról, mely rávilágított **a pedagógusok túlterheltségére**, és az akkori KSH által közölt adatok alapján 2019 második negyedében **4543 üres álláshely volt az oktatásban**. Tavalyi jelentésünkben pedig kiemeltük, hogy 2021. október 5-én, a Pedagógusok világnapján a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete (PDSZ) és a Pedagógusok Szakszervezete (PSZ) **bejelentette** a sztrájkbizottság megalakulását és a tárgyalások kezdeményezését a kormánnyal „az elviselhetetlen bérhelyzet azonnali megoldása, és a nevelés-oktatási intézményekben tapasztalható állapotok azonnali javítása érdekében”.

szonyított aránya. A kiadvány kiemeli, hogy a pedagógusok között évről évre egyre nagyobb arányt képviselnek az 50 évnél idősebb tanárok, miközben **a 40 évesnél fiatalabbak aránya folyamatosan csökken.**

A kiadvány szerzői azt is megállapítják, hogy **nőtt a különbség a hátrányos helyzetűek és a nem hátrányos helyzetűek továbbtanulási esélyei között.** A szerzők hangsúlyozottan hívták fel a figyelmet a fokozódó szegregáció jogsértő voltára. A kutatás igazolja azt a trendet, hogy a lemorzsolódás növekvőben, illetve azt, hogy növekszik a közoktatásban részt vevő SNI tanulók száma, akiknek integrált fejlesztésére az iskolarendszer – sem humánerőforrását, sem infrastruktúráját tekintve – nem felkészült. Az elemzéseket nehezíti, hogy az ágazati irányítás új megosztása miatt a szakképzésben résztvevő tanulók és a közoktatás szereplőinek adatai nem aggregálhatók.

A 2022-es év egyik legnagyobb változása az oktatás terén az, hogy a **182/2033 (V.24.) Korm.rendelet** értelmében a köznevelési feladatok ellátása a rendelet hatályba lépésétől a **Belügyminisztérium alá** tartozik¹.

A Belügyminisztérium **online konzultációval** kérte a pedagógusok véleményét, mely két körben folyt: június 13-26., illetve szeptember 1-20. között. Az első felmérésben nemcsak pedagógusok, hanem a nevelést segítő munkatársak is részt vehettek. A júniusi konzultációt 24 ezren, (a megkérdezettek 15 %-a), a szeptemberit már több mint 33 ezren (a megkérdezettek 24 %-a) töltötték ki. Az első kérdőíves felmérés öt témakört foglalt magába: a pedagógusok és a tanulók terhei, leterheltsége, ideális csoport- és osztálylétszámok; munkakörülmények, juttatások; a pedagógusok és a gyermekek védelme, biztonsága; a pedagógusok teljesítményének mérhetősége, a tanulási eredmények kapcsolata a pedagógusok teljesítményének értékelésével; az intézmények teljesítményének mérése, értékelése. A második kérdőív a pedagógusokat érintő külső

minősítési, értékelési rendszerről, a belső teljesítményértékelés szempontjairól kérdezte az érintettek véleményét. A válaszadók nagy többsége a kisebb csoportlétszámokra, alacsonyabb óraszámokra, jobb munkakörülményekre, az infrastrukturális feltételek javítására, a munka minősége alapján történő differenciálására hívta fel a figyelmet. Nagy többségük (84%) értett egyet azzal, hogy **a leghátrányosabb helyzetű térségekben, illetve magas arányú hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekkel, tanulóval foglalkozó pedagógusok számára indokolt többletjuttatást** biztosítani². A pedagógusok 91 százaléka többnyire vagy teljes mértékben egyetértett azzal, hogy a **biztonságos iskolai légkör** jelentős hatással van a gyermekek, tanulók teljesítményére³.

Bár felmerült 2022 nyarán, hogy összevonják a **vidéki iskolák** felső tagozatait, erre az évben nem került sor. Az Oktatási Hivatal 2022/2023-as tanévi **tájékoztatójában** felhívta a figyelmet arra, hogy a **22/2022. (VII. 29.) BM rendeletnek** megfelelően a tanévben digitális országos **mérések** zajlanak: beemeneti és kimeneti mérések lesznek a 4-től 11-ik évfolyamig, ősszel és tavasszal, a diákok szövegértési képességét, matematikai eszköztudását, természettudományos műveltségét és idegen nyelvi tudását mérik központi tesztekkel.

A 2021/2022-es tanév volt az első olyan tanév, amikor a **„pedofiltörvény”** néven ismertté vált jogszabályváltozás miatt nem lehetett az oktatási intézményekben foglalkozást tartaniuk a szexuális kultúrával, a kábítószer fogyasztás káros hatásaival, az internet veszélyeivel, és egyéb testi és szellemi egészségfejlesztéssel kapcsolatos intézményen kívülről érkező szakembereknek. A szabályozás⁴ értelmében az intézmény saját pedagógus-munkakörben foglalkoztatott alkalmazottján és az intézményben iskola-egészségügyi szolgálatot ellátó szakember és az intézménnyel kötött együttműködési megállapodással rendelkező állami szervén kívül más személy vagy szervezet csak akkor tarthat a diákoknak tanórai vagy egyéb foglalkozást, ha a szervezetet a jogszabályban kijelölt szerv nyilvántartásba vette.

1 A döntéssel kapcsolatban **értetlenül állt** a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete (PDSZ), amely **már évek óta** a külön minisztérium felállítását tartja fontosnak.

2 <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-pedagogusok-koreben-vegzett-kerdoives-kutatasok-fobb-tapasztalatai>

3 További eredmények megismerhetők voltak a **médiatudósításokból** is.

4 Nktv. 7. alcím 9/A. §

Az illetékes minisztérium 2022-ben sem rendelkezett arról, hogyan lehet ebbe a nyilvántartásba bekerülni¹.

A **koronavírus**-járvány által hozott intézkedési tervek ugyan még jelen voltak az oktatási intézményekben a 2021/2022-es, és a 2022/2023-as tanév első felében is, azonban az **intézkedési terveken** 2022 szeptemberében már **lazítottak**.

Az iskolai bántalmazási esetek száma nem csökkent a tavalyi évben sem. Az UNICEF és a Medián 2022-es **felmérése** alapján a **gyerekek 66 százalékát rendszeresen éri vagy érte fizikai, lelki vagy verbális erőszak tanulmányai során, és az esetek csaknem felében napi szinten előfordul**. Az eredmények alapján 6-10 éves kor között tapasztalják az első ilyen élményüket, tehát az iskola kezdetétől találkoznak ezzel az élménnyel. A gyerekeknek körülbelül a negyede egyáltalán nem tud segítséget kérni, tehát nincs olyan bizalmi személy az életében, akivel meg tudja osztani ezt a helyzetet. Számos **iskolai bántalmazási** ügy kapott sajtónyilvánosságot, melyben nemcsak kortársak között fordult elő erőszak, hanem felnőtt által elkövetett **visszaélésekre** is fény derült.

Az iskolai viselkedési és tanulási problémákat pedagógiai, mentálhigiénés, illetve a szociális segítség eszközeivel kezelő szakemberek foglalkoztatási aránya csökkent². Az iskolai, óvodai szociális segítő feladatköre és képzése kezdeti lépéseknél tart, infrastrukturális nehézségekkel küzd³.

Az **iskolaórség** intézményét 2020-as bevezetése óta számos kritika éri, amiért elsősorban rendvédelmi eszközökkel kíván kezelni egy olyan bonyolult, sok tényező együttállására visszavezethető problémát, mint amilyen az iskolai erőszak.

Az Országos Rendőr-Főkapitányság közérdekű adatlignylésünkre tájékoztatásul megküldte, hogy a

2021/2022. tanévben összesen 507 fő iskolaőr, míg a 2022/2023. tanévben összesen 521 fő iskolaőr teljesített szolgálatot. Az iskolaőri létszám 2021. szeptember 1-jén 440 intézményben tette lehetővé az iskolaőri szolgálatellátást, azonban a 2022/2023. tanév megkezdésekor 475 intézményben került sor iskolaőr biztosításra.

Az iskolaőrök a 2021/2022. tanévben összesen 162 esetben intézkedtek, 2022/2023. tanév első felében pedig összesen 124 intézkedést fogantatosítottak. Az ORFK tájékoztatott arról is, hogy 2021/2022. tanévben összesen egy alkalommal indult büntetőeljárás azért, mert iskolaőrt bántalmaztak.

Az iskolaőrök hiányzó státuszának feltöltésére folyamatos a rendőrség toborzó tevékenysége, azonban gyermekjogi szempontból egyes **hirdetések** aggályokat vetnek fel. Például a somogy vármegegyei: "Rendet vágnál a nebulók között? Jelentkezz iskolaőrnek! Itt a lehetőség, hogy tegyél valamit a jövő nemzedékéért!".

Az oktatás terén is nagyon fontos kiemelni az **Ukrajnából menekült gyerekek helyzetét**. A háború kirobbanása után, áprilisban az államtitkárság **megerősítette**, hogy a menekült gyerekek számára biztosítottak a magyar köznevelésben az alapszolgáltatások, illetve a többletszolgáltatások is. Azokat az oktatási intézményeket, ahol elérhetőek voltak a felzárkóztató foglalkozások, 130 ezer forint **támogatást** nyújtott az állam havonta. Magyarországon a köznevelési törvény⁴ kimondja, hogy - nagyon kevés kivételtől eltekintve - a külföldi gyerekek is tankötelesek. A törvény egyértelműen fogalmaz: aki menedékes, vagy kérte, hogy menedékesként ismerjék el, az tankötelessé válik.

Az Oktatási Hivatal a 2021/2022-es tanév végén 2270 ukrán állampolgárt tartott nyilván a köznevelési rendszerben. Míg 2021 szeptemberében csak 95 nemzetközi védelmet⁵ élvező gyerek kezdte

- 1 A Belügyminisztérium megkeresésünkre 2023. március 3-án keltezett tájékoztató levelet küldött, mely szerint: "Mindaddig nem született kormánydöntés arra vonatkozóan, hogy előbbieken túlmenően ki és hogyan kapcsolódhat be az iskolai prevenció foglalkozások megvalósításába."
- 2 Trencsényi Iászló (szerk.): 2008-2023. Szembenézés. A Magyar Pedagógiai Társaság Szakmai Kollégiuma ülése a 7. Nevelésügyi Kongresszus után 15 évvel. MPT, 2023, Budapest.
- 3 Szecső János: Iskolai szociális munka Magyarországon és Nagy-Britanniában. Különleges Bánásmód - interdiszciplináris folyóirat. 2022/8. szám 57-71. old.
- 4 Nkt. 92. § (1).
- 5 Menekült, oltalmazott, menedékes jogállású harmadik országbeli kiskorú.

meg a tanévet Magyarországon a köznevelésben, ez a szám 2022. szeptember 1-jére 2746-ra nőtt (ideértve a kérelmezőket is). **Ez a szám jelentősen elmarad a menedékes státuszt kérelmező gyerekek számától.**

A Magyar Helsinki Bizottság az egész országra kiterjedő helyszíni tapasztalatai alapján az **ukrán állampolgár gyerekek elvétele miatt csak magyar általános iskolába vagy középiskolába**, mert nem biztosítottak nekik olyan programot, amellyel érdemben be tudtak volna csatlakozni az oktatásba. Sokan az ukrán online oktatásban vettek részt, amelyhez kiegészítő jelleggel csatlakozott a magyarországi segítő szervezetek, önkéntesek által szervezett, nem hivatalos oktatási tevékenység. Ezzel szemben az **óvodai hozzáférés a beszámolók szerint jóval gördülékenyebben ment.**

A **kárpátaljai magyar ajkú közösséget**, akiknek jelentős része roma nemzetiségű és mélyszegénységből érkezett, a fentiekén kívül a romákat általában is érő diszkrimináció is nehezítette az oktatáshoz való hozzáférésben. Sok gyerek rendkívül deprimált helyzetből érkezett, és nem, vagy kevéssé részesült formális oktatásban. Az erős és hathatós központi segítség hiányában ők sokszor nehezen áthidalható **nehézségekbe ütköztek** a beiratkozás során, akkor is, ha a köznevelési törvény szerinti „körzetes iskolába” jelentkeztek. A helyi segítő közösségnek és az ő jogtudatosságuknak döntő szerepe volt abban, hogy ők járhattak-e iskolába.

Az oktatáshoz hasonlóan az egészségügyi szolgáltatások során is gyakran előfordult, hogy jogosulatlanul kérték egyes szolgáltatók a jogszabály szerinti **térítésmentes ellátás díjának megtérítését.**

A **Romaversitas Alapítvány**¹ 2022 novemberében **publikált** jelentése szerint a felmérésben részt vett családok 41 százalékában jutott el minden **iskoláskorú/óvodáskorú kárpátaljai roma gyermek** iskolába/óvodába az adatfelvétel idején. A szülők 17 százaléka válaszolta azt, hogy nem minden iskolás/óvodáskorú gyermeke jár óvodába/iskolába, és 42 százalék úgy nyilatkozott, hogy egy iskolás/óvodáskorú gyermek sem került be a közoktatásba.

Óvodai nevelésről adott ki **statisztikát** 2022-ben a KSH, mely szerint a 2021/2022-es tanévben 4575 óvodai feladatellátási hely működött Magyarországon, ez azt jelenti, hogy számuk az elmúlt tíz évben **5,0%-kal nőtt.** Az óvodás gyermekek létszámának 2016 óta tartó növekvő tendenciája azonban 2020-ban megállt, és a 2021-es év statisztikái alapján az előző évinél 7,8 ezerrel kevesebb, összesen 323 ezer gyermek részesül óvodai nevelésben. **Országosan 84 gyermek jut száz óvodai férőhelyre**, járási szinten nem jellemző a férőhelyhiány, ugyanakkor helyi, települési szinten előfordul. A **tájékoztató** szerint az óvodai feladatellátási helyek közül **az egyházi fenntartású óvodák száma nőtt a legdinamikusabban**, arányuk 2010 óta folyamatosan emelkedik, jelenleg az óvodák 8,8%-át egyházi szervezetek működtetik.

1 A roma középiskolásokat és egyetemistákat segítő Romaversitas Alapítvány fiatal roma kutatói a nyáron 161 interjút készítettek a Magyarországra érkező roma családok tagjaival országsszerte. Főként nőikkel tudtak beszélni, akiket a lakhatási helyzetükről, munkalehetőségeikről és gyermekeik oktatásáról kérdezték.

Pihenés, szabadidő, rekreációs, kulturális és művészeti tevékenységek

Egy friss, 2022-ben publikált **uniós kutatás** szerint egész Európában **romlott a fiatalok mentális egészsége**. Az Országos Iskolapszichológiai Módszertani Bázis weboldalán novemberben **szakmai állásfoglalást** tettek közzé óvoda- és iskolapszichológusok, melyben kiemelik, hogy a köznevelési rendszerben lévő gyermekek pszichés állapota aggasztóan romlik. **Az óvodákban a szorongás, a viselkedés- és figyelemzavar, az iskolákban ezek mellett a depresszió, pánik, önsértés vagy akár a súlyosabb mentális zavarok megjelenése rendszeresen előforduló jelenség lett.** Noha mindez nem következik csupán egyetlen tényezőből, az intézményekben eltöltött idő mennyisége és minősége tagadhatatlanul fontos szerepet játszik a fiatalok lelki fejlődésében. Álláspontjuk szerint *“fájóan hiányoznak a Nemzeti Alaptantervből a mentá-*

Nagy sajtóvisszhangot, és társadalmi diskurzust váltott ki az az esemény, amikor egy 10 éves fiú **lefutotta a szarajevói maratont** júliusban. Olyan gyermekjogi kérdések merültek fel az ügyben, mint a gyerekek pihenéshez és szabadidőhöz való joga, véleménynyilvánítási szabadsága, sportolás öröme, szülők felelőssége. Az ügyben egy futóedző feljelentést tett, azonban büntetőjogi felelősségre vonásra nem került sor, **nem indult nyomozás az ügyben.** A **Nemzetközi Maratoni és Utcai Futóversenyek Szövetségének** (AIMS) társszervezete az IMMMA² által megfogalmazott **állásfoglalás** szerint *“gyermkeink mindenek felett álló érdeke, hogy a teljes maratoni távon való részvételt felnőtt tevékenységgé, ennek értelmében csak 18 éves vagy 18 éven felüli személyek számára nyitott a nevezés és az indulás lehetősége.”*

„Az iskolánkban az őszi szünetet hozzáadták a téli szünethez, ami több mint egy hónap volt, de tulajdonképpen januárban visszamehettünk, ami a leghidegebb hónap, nem beszélve arról, hogy októberben fagyok voltak és nem volt fűtés, a tankerület pedig nem küldött ki két héten át egy szerelőt. Pokrócokkal jártunk suliba heteken keresztül, sokan vagy üzleti probléma vagy felfázás miatt aggódtak.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

lis egészséggel összefüggő tantárgyak. A gyerekek órai keretek között sajnálatosan keveset foglalkoznak az elégedett és kiegyensúlyozott élethez szükséges készségekkel, és a társas életben nélkülözhetetlen ismeretekkel.”

2022. szeptember végén, a tanév indulása után megjelent **kormányrendelet**¹ az **energiaválságra** hivatkozva átalakította az **őszi és téli szünetet**, mely a gyerekek pihenéshez és szabadidőhöz való jogát érintette. A rendelkezés értelmében az őszi szünet a 2022/2023. tanévben nem volt kiadható, a téli szünet azonban hosszabb lett.

Az **infláció** a gyerekeket is érinti, közvetlenül is, a **zsebpénz** miatt. Egy **kutatásból** kiderült, hogy a szülők csaknem fele egyáltalán nem szokott zsebpénzt adni gyermekének, egyharmaduk pedig naponta ezer forint alatti összeget biztosít ennyivalóra iskolába induláskor. A megkérdezett szülők döntő többsége (73 százaléka) racionalizálja költségeit, emiatt gyakrabban készíti el gyermekének az uzsonnáját.

„Sokkal többet dolgoztak a szüleim, az infláció és a pénzromlás, meg megyébe sokkal stresszesebbé tették a szüleimnek és nekem is az évet.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

1 369/2022. (IX.29) Korm.rendelet.

2 International Marathon Medical Directors Association.

KÜLÖNLEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Menedékkérő, menekült és migráns gyermekek

A menedékkérő gyerekeket 2022-ben is érték rendszerszintű jogsértések. **Menedéket kérni az ország területén néhány elenyésző kivételtől eltekintve nem lehet.** Továbbra is csak Magyarország belgrádi vagy kijevei nagykövetségén lehet ún. menedékkérelmet benyújtására irányuló szándéknyilatkozatot tenni, amely alapján az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) dönti el, hogy beléphet-e Magyarországra formálisan is menedékkérelmet benyújtani egy kérelmező. Ez az eljárás nem nyújt valódi, hatékony és hozzáférhető lehetőséget a sérülékeny menedékkérőknek ahhoz, hogy védelmet kérjenek és kapjanak Magyarországon¹.

Mindezzel párhuzamosan naponta több száz menekültöt kényszerítenek vissza Szerbiába a magyar rendőrök és katonák, melynek során a Helsinki Bizottság munkatársainak tanúsága szerint nem egyszer súlyosan bántalmazták is őket. Ezek a jogsértések korra, nemre és az egyéni körülményekre tekintet nélkül érik a menekülőket, ideértve a gyerekeket is. Az évben **158565** visszakényszerítést hajtottak végre a hatóságok, noha **a visszakényszerítést 2020-ban jogsértőnek mondta ki az Európai Unió Bírósága.** Az ítélet végre nem hajtása miatt jelenleg is kötelezettségszegési eljárás **folyik** Magyarországgal szemben.

A nagykövetségi rendszer szintén sérti az uniós jogot, így az Európai Bizottság 2021-ben emiatt is kötelezettségszegési eljárást **indított.** A visszakényszerítéseket az Emberi Jogok Európai Bírósága szintén jogellenesnek ítélte **több ítéletében.**

Kísérő nélküli kiskorú 2022-ben tett először Szerbia területéről menedékkérelmet benyújtására irányuló szándéknyilatkozatot a belgrádi magyar nagykövetségen. Őt korábban a magyar rendőrök a szegedi kórházból kényszerítették vissza Szerbiába úgy, hogy a korábban Magyarországon szenvedett balesete következtében még nem tudott rendesen járni. Az OIF formális döntés meghozatala nélkül elutasította a kísérő nélküli kiskorú szándéknyilatkozatát, amelyről őt egy angol nyelvű e-mailben értesítette a nagykövetség.

A Kormány - az Európai Unió tagállamai közül elsőként - nemzeti hatáskörben menedékes jogállást biztosított az Ukrajnából menekülő emberek túlnyomó többségének². Enélkül a szabálytalanul belépőket Szerbiába „kellott volna” kényszeríteni. A nemzeti hatáskörben elrendelt menedékes jogállást váltotta fel az Unió egészén egységesen alkalma-

- 1 2022-ben a nagykövetségi eljárás keretében összesen 16 alkalommal nyújtottak be szándéknyilatkozatot, és csak 4 esetben hagyták azt jóvá. Magyarországon az Európai Unióban elsőként benyújtott menedékkérelmeknek mindössze **0,005 százalékát** regisztrálták.
- 2 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény menekültügyi eljárás átmeneti szabályainak eltérő alkalmazásáról szóló 56/2022. (II. 24.) Korm. rend.

zandó menedékes státusz¹, amelyre ukrán állampolgárok, valamint az ő családtagjaik jogosultak. Az Unió döntés magyar átültetése² azonban védelem nélkül hagyja azokat, akik nem Ukrajna állampolgá-

rai ill. az ő családtagjaik, azonban el kell hagyniuk az országot, és nem tudnak biztonságban hazatérni a származási országukba.

„2022. február végén kitört Ukrajnában a háború. Mivel a szomszédos országban tört ki, így sok menekült jött át hazánkba átmenetileg, vagy le is telepedtek. Létrejötték adománygyűjtések, amik segítették a menekülteket. Én is éltem a lehetőséggel és adományoztam. A csapból is ez folyt, viszont nem éreztük, hogy megfelelő tájékoztatást kapunk. Sok volt a fake news. Erre föl kialakult egy kisebb „háborús pánik”-érzet, bár ahhoz képest viszonylag hamar leívelt.” (Kiskorú Kolléga meglátása)

Noha 2022-ben nagyjából kétmillió, Ukrajnából menekülő ember lépte át a magyar határt³, csak 33 273 menedékeskénti elismerés iránti kérelmet nyújtottak be, amelyből 28 908 kérelemnek adott helyet az OIF. **A kérelmezők közel fele, 15 096 fő gyerekek volt.** A számok közötti magas különbség három oknak tudható be: egyrészt az Ukrajnából menekült magyar állampolgároknak nem kell menedékes státuszt kérniük, másrészt sokan folytatták útjukat Nyugat-Európába. Harmadrészt az állami tájékoztatás, ügyintézés és koordináció hiányosságai miatt kérték ilyen kis százalékban Magyarország védelmét az ide menekülő nem magyar állampolgárok.

A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalata szerint a kormány nem állított fel egy minden releváns segítő és segítségre szoruló számára hatékonyan, átláthatóan és hozzáférhetően működő központi koordinációs mechanizmust. Ez nagymértékben hátráltatta a segítő szervezetek koordinált munkáját, valamint azt, hogy a rászoruló emberek naprakész, használható és valóban a szükségleteiknek megfelelő segítséghez jussanak. Mivel az **Ukrajnából menekülőket az ország egész területén szétszórva szállásolták el** a hatóságok, így az egyes helyszínek, települések között jelentős eltérések voltak a szolgáltatások színvonala és elérhetősége terén, ami alapvetően kihatott az Ukrajnából érkezett gyerekek

helyzetére, jogérvényesítési lehetőségére.

A kísérő nélküli és szüleiktől elszakadt gyerekek azonosítása és védelme rendszerszinten nem működött. Sem a rendőrség, sem az OIF nem végzett világos utasítások és egyértelmű protokoll alapján **sérülékenység-azonosítást** a belépők és a menedékes státuszt igénylők között. Az OIF egy saját készítésű **dokumentum** kitöltésével tette lehetővé bármely arra vállalkozónak, hogy „gyámja” legyen egy kísérő nélküli kiskorúnak, amely ellentétes a **gyámrendelés** szabályaival, és jelentős kockázati tényező az emberkereskedelem szempontjából is. **Az OIF nem rendelkezik statisztikai adattal arról, hogy a 15 096 menedékes státuszt kérő kiskorúból hányan érkeztek kísérő nélkül⁴.**

A menedékes státusz kérelmezésével, valamint **a magyarországi tartózkodás alapvető szabályaival kapcsolatban** nem folytatott átfogó és közérthető információs kampányt a magyar állam. Ez sok esetben azt eredményezte, hogy jelentős késéssel, a civil szervezetek és a helyi önkormányzatok nyújtotta segítséggel tudták csak az érintettek beszerezni a releváns iratokat, amelyek nélkülözhetetlenek a lakhatáshoz, az oktatási és egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez.

1 A Tanács (EU) 2022/382 végrehajtási határozata a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek Ukrajnából való tömeges beáramlása tényének a 2001/55/EK irányelv 5. cikke értelmében történő megállapításáról és átmeneti védelem bevezetéséről. (2022. március 4.)

2 Az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyekkel kapcsolatos veszélyhelyzeti szabályokról, továbbá a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény szabályainak eltérő alkalmazásáról szóló 86/2022. (III. 7) Korm. rend.

3 Ideértve az ukrán-magyar határt és a román-magyar határon belépő ukrán állampolgárokat is.

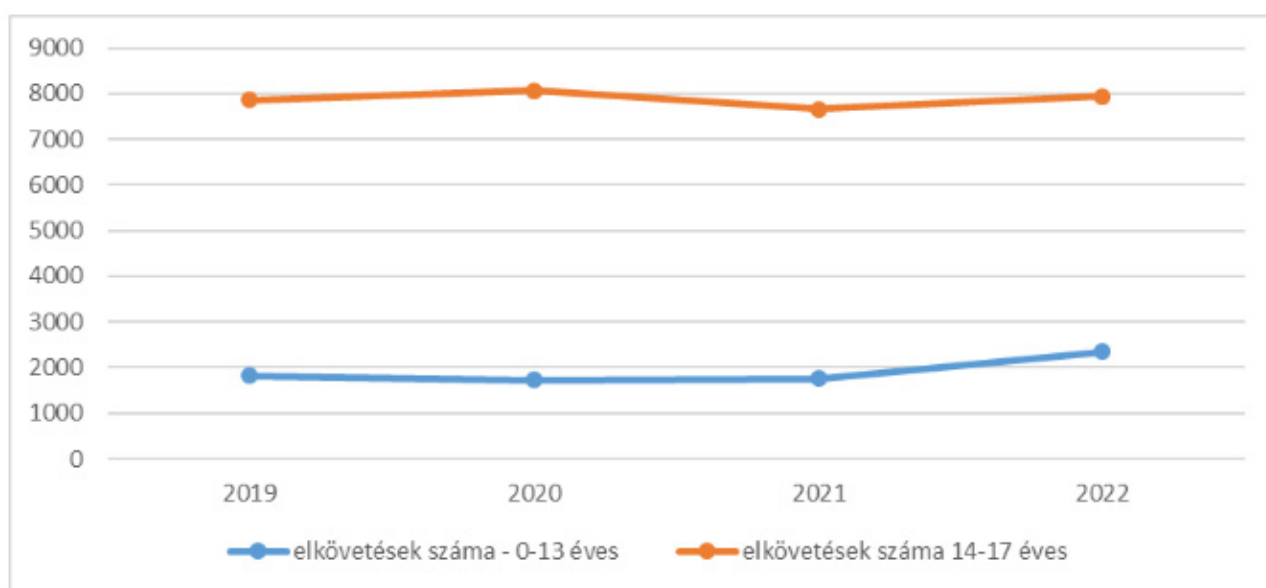
4 A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Met.) 83. § (1) bekezdés d) pontja szerint az OIF köteles a kísérő nélküli kiskorú kérelmezőket így nyilvántartani.

Gyermekekre vonatkozó igazságszolgáltatás

A 2022-es évben valamelyest **megnőtt a gyermekkorúak (0-13 évesek) által elkövetett regisztrált bűncselekmények száma**, amely nagyobb figyelmet kapott a **sajtóban** is. Fontos azonban felhívni a figyelmet, hogy még ezzel az emelkedéssel sem éri el a gyermekkorúak által elkövetett bűncselek-

mények aránya a 2%-ot az összes bűncselekményen belül. Az elmúlt évben a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények száma is valamelyest növekedett, azonban az 9. ábráról jól látható, hogy nem beszélhetünk tendencia-szerű növekedésről, hiszen az elmúlt években csökkenés volt jellemző.

10. ábra. A gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett regisztrált bűncselekmények száma¹

A sajtóhírek a személy elleni erőszakos bűncselekmények emelkedését hangsúlyozzák, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a gyermekkorúak- és a fiatalkorúak által elkövetett cselekmények **többségét tulajdon ellen követik el**. A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények 42%-a lopás volt, 25%-a pedig garázdaság és rongálás. A **szakértők** is kiemelik, hogy egy év adatainak alapján nem beszélhetünk az erőszakos bűncselekmények növekedésének tendenciájáról, emögött számos ok húzódhat, pl. a látencia (rejtve maradás) csökkenése is. Amennyiben a következő években tendencia-szerűen növekedne az erőszakos esetek száma, úgy a háttérben az egyre erőszakosabbá váló közhangulat, a médiatartalmakban megjelenő agresszió mértékének növekedése, az emelkedő magatartás- és

tanulásproblémák emelkedése is meghúzódhat. Ezért fontos hangsúlyozni, hogy a gyermek- és fiatalkorúak esetében sokkal fontosabb a **megelőzésre** helyezni a hangsúlyt, a büntetések szigorítása helyett, mint például a Gyermekjogi Bizottság által is többször kifogásolt **büntethetőségi korhatár leszállítása**.

Az Országos Bírósági Hivaltól (OBH) megkapott adatok szerint 2022-ben 22 12-13 éves és 2081 14-17 éves gyerek- és fiatalkorú ügyében született jogerős ítélet. A bíróság által leggyakrabban kiszabott szankció a pártfogó felügyelet (1022 14-17 éves esetében) és a próbára bocsátás (864 14-17 éves esetében) volt.

1 (Forrás: Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS))

Az Igazságügyi Minisztérium (IM) tájékoztatása szerint 2501 fiatalkorú esetben rendelték el pártfogó felügyeletet. Az eltérés oka, hogy pártfogó felügyeletet az ügyészség is elrendelhet. 2022-ben a bíróság 452 fiatalkorúval és egy gyermekkorúval szemben rendelt el szabadságvesztést, ugyanakkor ezeknek döntő többsége felfüggesztett szabadságvesztés volt, hiszen a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságától (BvOP) megkapott adatok szerint jogerős szabadságvesztés büntetését 9 fiatalkorú kezdte meg 2022-ben.

Előzetes letartóztatásba ennél többen, 40 fiatalkorú került. A bekerülők leggyakrabban rablás, valamint

lopás bűntettekben voltak érintettek. A BvOP tájékoztatása szerint 2022-ben sem volt 12-13 éves korú gyerek büntetés-végrehajtási intézetben. Javítóintézeti nevelésre 114 fiatalkorút és 14 gyermekkorút ítelt a bíróság.

A KSH-tól megkapott adatok¹ szerint a legtöbben vagyron elleni erőszakos, valamint vagyron elleni cselekményeket követtek el. Javítóintézetben 127 fiatalkorú és 3 gyermekkorú előzetes letartóztatását rendelték el. Az adatokból jól látszik, hogy a jogerős ítélettel javítóintézetbe kerülők több mint fele már itt volt előzetes letartóztatásban is, akik átlagosan 6-12 hónapot töltöttek előzetesben.

Bűncselekmények gyermek-áldozatai és -szemtanúi

Az ENyÜBS adatai szerint a **14 éven aluli gyerekek sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények száma nőtt 2021-hez képest**. Több mint 200 gyerek sérelmére követtek el szexuális erőszakot, de testi sértés áldozatává is több gyerek vált (509 fő), mint tavaly (492 fő). 2019 óta a gyermekkorúak sérelmére leggyakrabban elkövetett kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény áldozatává is évről évre több gyerek válik, annak ellenére, hogy az összes gyermekkorú sértett száma (2631 fő) kevesebb volt, mint 2021-ben (2677). A fiatalkorúak (14-17 évesek) leggyakrabban testi sértés (764 fő), valamint lopás (645 fő) áldozatává váltak.

2022-ben **bővült** az OGYSZ által működtetett, az áldozattá vált, traumatizált, vagy törvénnyel összeütközésbe került gyerekek vizsgálatát, terápiáját és meghallgatását segítő Meghallgató és Terápiás Központok száma. A **központokban** 190 esetben került sor kiskorú gyermek meghallgatására. A meghallgatást speciális felkészültséggel rendelkező szakemberek, **"szaktanácsadók"** vezetik. Képzésüket az OGYSZ felkérésére az Országos Rendőr-főkapitányság szervezte meg². 2022-ben a Központokban

meghallgatott gyerekek többsége (83 fő) 10-14 éves volt. A 14-18 éves áldozatok száma 71 fő volt, míg a 3 és 10 év közötti gyermekeké 36 fő.

2022-ben tovább folytatódott az **Áldozatsegítő hálózat bővítése**. Az Igazságügyi Minisztérium tájékoztatása szerint két új Áldozatsegítő Központ, valamint három új Áldozatsegítő Pont nyílt. Ezzel már 15 megyében elérhető az áldozatsegítő szolgáltatás. A Minisztérium tájékoztatása szerint 2022-ben 759 kiskorú fordult az Áldozatsegítő Szolgálatokhoz. Ők elsősorban érdekvédelem elősegítése szolgáltatásban részesültek. 50 fő kapott azonnali pénzügyi segítyt, 2 fő pedig állami kárenyhítésben részesült. 17 fő részesült áldozati státusz elismerésében, ők szexuális kizsákmányoláshoz kapcsolódó bűncselekmény (gyermekprostitúció kihasználása, emberkereskedelem, gyermekpornográfia) áldozatává váltak.

Az Igazságügyi Minisztérium további tájékoztatása szerint a 0-24 órában elérhető **Áldozatsegítő Vonalon** (+36 80 222 5225) kezelt kiskorúakkal kapcsolatos hívások száma növekedett az elmúlt években,

1 Adatok forrása 1511 OASP sz. adatgyűjtés. (Jelentés a javítóintézetek helyzetéről.)

2 Az érdeklődők egyrészt egy kéthetes tréning keretében elsajátíthatták - egyebek mellett - a NICHHD protokollon alapuló kihallgatási technikát, másrészt a bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettes a Nemzeti Közzolgáltai Egyetemen belül két féléves szakirányú továbbképzés alapítását kezdeményezte.

amely a segélyvonal ismertebbé válását jelzi. 2018-ban 18, 2019-ben 14, 2020-ban 30, 2021-ben 48 **2022-ben 55 hívást** kezeltek.

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet által fenntartott, 24 órán keresztül hívható, ingyenes **Gyermekvédő Hívószámra** 2022-ben **1303 érdelemi hívás** érkezett.

Magyarországon az európai egységes lelkisegély

hívószámot (116-111) a Kék Vonal Alapítvány működteti. Önkénteseik és munkatársaik 2022-ben **szakmai jelentésük** szerint közel 40.000 segítő beszélgetést folytattak gyerekekkel, amelyek közül a testi-lelki egészséggel összefüggő kérdések szerepeltek leggyakrabban (16.124 beszélgetésben). Külön aggodalomra adhat okot, hogy 2020-2022 között az önsértések, öngyilkossági késztetések tekintetében jelentősen megnövekedett a segítő beszélgetések száma.

3. táblázat. Segítő beszélgetések száma a Kék Vonal Alapítványnál az önsértés, öngyilkossági késztetés témájában¹

	2020	2021	2022
Önsértés	301	669	996
Öngyilkossági gondolatok	746	1304	1505
Öngyilkossági késztetés	127	283	830

Idén először azokat a civil szervezeteket is megkerestük a jelentés készítésekor, akik gyermekjogi, gyermekvédelmi ügyekben is eljáró jogsegély szolgálatot működtetnek. (4. táblázat) Ez alapján az

látható, hogy különösen a sérülékeny társadalmi csoportok tekintetében a civil szervezetek fontos szerepet látnak el a joghoz való hozzáférés biztosításában.

1 (Forrás: Kék Vonal Alapítvány Szakmai Beszámoló 2022.)

4. táblázat. Civil szervezetek által fenntartott jogsegély szolgálatok 2022. évi munkája a gyerekekre vonatkozó ügyek megoszlása alapján¹

Szervezet neve	18 éven aluli gyermekkel kapcsolatos jogsegély ügyek száma	Jellemző ügytípusok	A szervezet biztosított-e a tanácsadáson kívül egyéb szolgáltatást is
Fehér Gyűrű	12	szexuális bántalmazás, családon belüli erőszak	igen (pszichológus, ügyvédi képviselet)
Háttér Társaság	15	családon belüli erőszak, iskolai zaklatás, diszkrimináció, szülői felügyelettel összefüggő kérdések	nem
TASZ	244	gyermekvédelem, gyermekkiemelés, SNI-oktatás, fogyatékos gyermekek helyzete	igen (pervitel)
UNICEF	53	gyermekbántalmazás, diákjogok, gyermekelhelyezés, gyermekvédelem, kapcsolattartás, lakhatás	nem
Hintalovon Alapítvány	104 (valamint 2540 tanácsadás gyermekjogi chatboton keresztül)	gyermekbántalmazás, kapcsolattartás, válás, gyermekvédelmi rendszeren belüli intézkedés	igen (beadványszerkesztés, személyes konzultáció, pszichológus)
Magyar Helsinki Bizottság	3237 (ebből 3174 ukrán jogsegély keretében)	menekültügy, kísérő nélküli kiskorúak, emberi jogi jogsértések	nincs adat
Utcajogász Egyesület	ilyen bontásban nem elérhetőek az adataik	kilakoltatások, tartozások behajtása, szabálysértési ügyek	nincs adat
Terre des hommes Alapítvány	8	gyermekvédelem, gyermekbántalmazás	igen (pszichológus, szociális munkás)
Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége	adatvédelmi okokból nem nyilvántartott a gyerekeket érintő esetek száma	oktatási rendszerrel, diákjogokkal, valamint pénzügyi támogatási rendszerekkel kapcsolatos kérdések	igen (ifjúsági referens által biztosított szakmai segítség)

1 (Forrás: egyedi adatbekérés)

A BIZOTTSÁG KORÁBBI ZÁRÓ ÉSZREVÉTELE- INEK NYOMON KÖVETÉSE

Fakultatív Jegyzőkönyv a gyermekek elleni szexuális visszaélésről

Magyarországon 2022-ben nem történt jogszabályi változás ezen a területen: a gyermek eladása, a gyermekpornográfia és a gyermekprostitúció kihasználása bűncselekmény 2-20 évig (tényállás és minősítés függvényében) tartó szabadságvesztéssel büntetendő. A gyermekpornográfia és a gyermekprostitúció kihasználása tényállások esetén a büntetethezesség nem évül el.

Az **Általános Védelmi Intézkedés** (ÁVM) 2020-ban lépett hatályba, melynek értelmében a rendőrség a prostitúcióban érintett gyermeket kijelölt speciális gyermekotthonba viheti a gyermekvédelmi szakértői bizottság vagy a gyámhatóság előzetes határozata nélkül is. Az ÁVM-et csak a rendőrség kezdeményezheti, és csak a szexuális szolgáltatás tilalmát megszegő gyermekek esetén, „tettenérés” esetén,

vagyis, ha a gyermek feltehetően érintett prostitúcióban, de nem történt szexuális szolgáltatásra való „felajánkozás”, akkor a gyermek vonatkozásában a rendőr max. szökés miatt tud intézkedést alkalmazni (vagyis ekkor nem alkalmazható az ÁVM)¹.

Az ÁVM keretében elhelyezett gyerek 60 napra befogadható, ekkor ideiglenes hatállyal, határozat nélkül történik az elhelyezés, melyben **gyermekjogi problémák** merülnek fel, pl. határozat hiányában a kapcsolattartás a gyermekek számára nem megoldott, nem ismert a speciális gyermekotthonok számára biztosított extra költségek mértéke, kérdéses a trauma felismerésében és kezelésében jártas pszichológus biztosítása, stb².

Az ügyben eljáró rendőrnek akkor is azonosítá-

1 Az ÁVM rendészeti és nem bűnügyi intézkedés.

2 Szakemberek által megfogalmazott javaslat az igazságszolgáltatási, gyermekvédelmi és szociális ellátórendszerek összehangolt működtetése az ellátott gyermekek védelme érdekében. A gyermekkereskedelemben érintett (szexuális kizsákmányolásban, munka célú kizsákmányolásban, koldultatásban) gyermek részére biztosított traumatudatos gyermekvédelmi védett ház biztosítása.

ni kell a gyerekeket, ha nincsenek nála hivatalos iratok, okmányok, azonban ezt jelenleg nem tudja megtenni, mert nem feltétlenül fér hozzá az alapellátásban és szakellátásban lévő gyermekek adatait rögzítő Gyermekének védelmében elnevezésű informatikai rendszerhez, ami azt eredményezi, hogy egységes(en elérhető) információ hiányában a gyermek számára biztosított ellátás minősége egyenetlen, ad-hoc.

Az ÁVM a nem a rendőrség által azonosított gyermekkereskedelmi áldozatok esetén nem biztosít elhelyezési lehetőséget. 2022-ben több mint 20 gyermek elhelyezése esetén alkalmaztak ÁVM-et.

A rendőrség szerepe megkerülhetetlen a gyermekpornográfia, prostitúciós ügyek azonosítása, felderítése kapcsán. A magyar rendőrség egy olyan EU-s **kezdeményezésben** (EMPACT, Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegetettségek Ellen) is részt vesz, mely összeurópai bűnüldözői

együttműködést jelent az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűnügyi kapcsolatokban. Az EMPACT nagyszabású akciója keretében 2022-ben **13 áldozatot azonosítottak, akik közül öten szexuális célú kizsákmányolás áldozatává vált lánygyermekek voltak.**

A 2018-ban megjelentetett gyermekvédelmi szakellátásnak készített gyermekkereskedelmi tananyag folytatásaként 2022-ben a pécsi Esztergár Lajos Család- és Gyermekjóléti Központ és Szolgálat **segédanyagot** szerkesztett a gyermekjóléti alapellátásban dolgozóknak az emberkereskedelem felismeréséről, a gyermekvédelmi szereplőkről és a gyakorlati teendőkről.

Az ukrán háború kapcsán, a hazánkon áthaladó 2,5 millió menekült vonatkozásában nem történt emberkereskedelmi, gyermekpornográfiával kapcsolatos esetek azonosítása. (Erről bővebben, lásd. J. fejezet)

Fakultatív Jegyzőkönyv a gyermekek védelméről fegyveres konfliktusokban

Korábbi jelentéseinkben is felhívtuk a figyelmet arra a tendenciára, mely szerint az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kap a fiatalok **hazafias nevelése** és honvédelmi felkészítése. Ezt igazolja a honvédelmi miniszter **tájékoztatása** is, miszerint **a Honvéd Kadét Programban résztvevő iskolák száma az elmúlt öt esztendőben folyamatosan emelkedik, 2021-hez képest pedig több mint negyedével nőtt.**

A Magyar Honvédség 2022-ben is rendezett **Honvédelmi Táborokat**. Az oldalon elérhető információk alapján 40 helyszínen, 73 turnusban, több mint 3000 12-18 év közötti fiatal részére biztosítanak táborokat. Az elérhető információk szerint többek között harcos, túlélő, hagyományőrző, felderítő táborokat tartanak. A honlap **tájékoztatása** alapján a harcos táborban például a fiatalok "a feladatok során megismerkednek a lövészkatonák feladataival, tevékenységével, valamint felszerelésével és techni-

kai eszközeivel is".

Korábbi jelentéseinkben már bemutattuk a „Vértezd fel magad” gyermekvédelmi és honvédelmi programot, amelynek keretében 2022-ben is szerveztek honvédelmi **élménynapot**. A gyermekvédelmi, honvédelmi program kiemelt célja, hogy **a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek komplex programokon keresztül ismerjék meg a honvédelem ügyének jelentőségét,** és bepillantást nyerjenek egy társadalmilag elismert **életpályába**. A hivatkozott eseményről szóló beszámoló szerint "a gyermekek az esemény végén elmondták, hogy nagyon tetszett nekik a rendezvény, és többen eldöntötték: a katonai pályát választják a jövőben".

A Honvédelmi Sportszövetség támogatásával pályorientációs **napot** is szerveztek általános iskolás gyerekeknek.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának **Záró észrevételei** a legutóbbi jelentéstételi időszakban is felhívták az állam figyelmét arra, hogy a gyerekek nem lehetnek részesei olyan katonai kiképzéseknek,

amelyekben valódi lőfegyvereket használnak. Továbbá kiemelte, hogy a Honvédsuli Kadét Programnak¹ meg kell felelnie a **Fakultatív Jegyzőkönyv**ben foglaltaknak.

Forrás: nool.hu

1 A **Honvédsuli Kadét Programról a 2018-as jelentésünkben** írtunk először. A Honvédsuli alapvető célja (saját meghatározása szerint), hogy a gyerekek már általános iskolás korban megértsék, hogy „a honvédelem nemzeti létünk egyik alapja”. A hazafias és honvédelmi nevelésen belül kiemelt figyelmet fordítanak a honvédelemhez köthető sportok népszerűsítésére, a katonai hagyományőrzésre, valamint a hadisírgondozásra.

A KOMMUNIKÁCIÓS ELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV RATIFIKÁCIÓJA

Fakultatív Jegyzőkönyv a kommunikációs eljárásról

A harmadik Fakultatív Jegyzőkönyv a korábbiakkal ellentétben nem a Gyermekegyezmény valamely pontját bontja ki, hanem egy – gyermekjogok megsértése miatti – panasztételi mechanizmust rögzít, és 2014 áprilisában lépett hatályba. Ez lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy panaszukat közvetlenül a Gyermekegyezmény Bizottságához nyújtsák be, amely azokat kivizsgálja, majd a kormányokat a megfelelő intézkedések meghozatalára utasítja. A Fakultatív Jegyzőkönyvet Magyarország még nem

írta alá, azonban az alapvető jogok biztosának egy 2021-es tájékoztatása¹ szerint a szaktárca erről szóló tervezete már a Kormány előtt állt, azonban elfogadásra, aláírásra és ratifikációra nem került sor.

Az ENSZ Gyermekegyezmény Bizottságának **Záró észrevételei** felhívták Magyarországot arra, hogy a gyermekjogok érvényesülésének további megerősítéséhez elengedhetetlen a jegyzőkönyv ratifikációja.

1 A JBH (2021.03.30.) - Megkeresésünkre kapott információ, 2023 februárjában a Belügyminisztériumot is megkerestük, de megkeresésünkre a Jelentés lezártaig választ nem kaptunk.

Gyermekjogi jelentés 2022
Készítette a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

Szerzők: Balogh Karolina
Bárdossy-Sánta Nóra
Gyurkó Szilvia (szerk.)
Merényi Dóra
Németh Barbara
Rácz Dominika
Varga Felicia
Vaskuti Gergely
Sebhelyi Viktória
(Terre des hommes Alapítvány)
Szekeres Zsolt
(Magyar Helsinki Bizottság)

Kiskorú Kollégák: Katona Bálint
Kornokovics Kitti
Kozmér Milán
Kővári Mira
Mátrai Magdolna
Parti-Nagy Elza
Rohácsi Kristóf
A Kiskorú Kollégák részvételét támogatta:
Botos Viktória és Buday-Palotay Lilla

Olvasószerkesztő: Csiki Ingrid
Design: Hitka Viktória
Tördelés, grafikonok: Hargitai József

Köszönjük a jelentés elkészítéséhez nyújtott szakmai segítséget, valamint lektorálást a következő szakembereknek: Bakonyi Anikó, Boros Ilona, Darvas Ágnes, Dombos Tamás, Gazsi Adrienn, Láposy Attila, Katonáné Pehr Erika, Makai Éva, Polgári Eszter, Szilvási Léna, Zeller Judit

www.hintalovon.hu
info@hintalovon.hu

© Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2023
Gyermekjogi jelentés 2022